DIGESTA SEU PANDECTAE

tomus III liber XXXVI–L

fragmenta selecta

DIGESTA NEBOLI PANDEKTY

svazek III kniha XXXVI–L

vybrané části

FONTES IURIS ROMANI

Digesta seu pandectae / Digesta neboli pandekty
tomus III liber XXXVI–L / svazek III kniha XXXVI–L
fragmenta selecta / vybrané části

Michal Skřejpek (ed.)

———

Recenzovali:
prof. PaedDr. JCDr. Róbert Brtko, CSc.
prof. JUDr. Petr Bělovský, Dr.

Z latinského originálu vydaného Theodorem Mommsenem a Paulem Krügerem
(Corpus Iuris Civilis. Volumen primum: Digesta, 14. vyd., Berolini 1922)
s přihlédnutím k edici Pietra Bonfanteho et al. (Digesta Iustiniani Augusti, Mediolani 1931)
přeložili Michal Skřejpek a Klára Žytková
Příprava latinského textu a jazyková úprava Klára Žytková

Vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum v edici FONTES IURIS ROMANI
Edici řídí Michal Skřejpek
Redakce Veronika Ptáčková
Obálka a grafická úprava DTP Nakladatelství Karolinum podle osnovy Zdeňka Zieglera
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
První vydání

PORTOS

© Univerzita Karlova, 2025
Translations © Michal Skřejpek, Klára Žytková, 2025

Kniha je výstupem z projektu Univerzity Karlovy, právnické fakulty COOPERATIO

ISBN 978-80-246-6306-7
ISBN 978-80-246-6307-4 (pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2016

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

FONTES IURIS ROMANI

REDIGUJE MICHAL SKŘEJPEK

DIGESTA
SEU PANDECTAE
tomus III liber XXXVI–L
fragmenta selecta

DIGESTA
NEBOLI PANDEKTY
svazek III kniha XXXVI–L
vybrané části

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2025

Také tento třetí a závěrečný díl překladu justiniánských Digest přináší stejně jako díl předchozí výběr těch nejzajímavějších a nejinspirativnějších titulů z tohoto zákoníku. Počínaje 36. knihou jsou také dvě následující věnovány oběma základním dědickým titulům, tedy jak problematice závěti, tak i dědění ze zákona, respektive podle úpravy obsažené v praetorských soudních vyhláškách, v ediktech. Následuje úprava darování a ze 40. knihy byly zařazeny dva tituly s ryze dobovou úpravou, a to o tzv. právu zlatých prstenů a o časovém omezení zkoumání osobního stavu zesnulých. Tituly další knihy obsahují úpravu různých případů vydržení. Následující tři knihy jsou věnovány některým podstatným aspektům ochrany práv jednotlivce, jako je opatrovnictví majetku nebo náhrada škody způsobená zkrácením věřitelů. Především se ale jedná o interdikty, tedy mimosoudní ochranu poskytovanou praetorem, a o procesní námitky. Na závěr 44. knihy byl zařazen jeden z klíčových titulů Digest nazvaný „O závazcích a žalobách". Následující knihu reprezentuje pojednání o verbálních závazcích, které v římském právu patřily nejen k nejstarším, ale také k hojně používaným. Poslední „soukromoprávní" 46. knihu reprezentují tituly věnované prominutí dluhu a zárukám splnění rozsudku. Následující dvě knihy pak mají mnoho společného. V první z nich se nachází úprava deliktů, tedy soukromoprávních protiprávních jednání, jako je krádež, loupež nebo urážka. Ovšem s jednou výjimkou, kterou je protiprávní zničení nebo poškození cizí věci, zařazené do 2. titulu 9. knihy (*Ad legem Aquiliam*). Následující kniha 48 je celá věnována trestnímu právu. Nachází se zde nejen úprava postihu jednotlivých trestných činů, ale také obecně pojaté tituly, zejména titul 19 nesoucí název „O trestech". Předposlední kniha Digest je pak celá věnována procesnímu právu, zejména problematice odvolání. V poslední, 50. knize se setkáváme zejména s úpravou vztahující se k právnímu režimu měst, jako je správa obecního majetku nebo úprava trhů. Zcela mimořádný význam pak mají poslední dva tituly. Titul 16 nazvaný „O významu slov" je vlastně jakýmsi výkladovým slovníkem, a to nejen pro samotná Digesta, ale stejně tak i pro ostatní justiniánské zákoníky – pro Kodex i Instituce. Následující a poslední titul Digest nese označení „O různých pravidlech starého práva". Čtenář zde nalezne 211 právních principů, přičemž většina z nich je platná i dnes.

Je třeba zdůraznit, že knihy 47 a 48 mají v rámci Digest zvláštní postavení. Vymykají se totiž z jejich celkového zaměření. Obě jsou totiž věnovány protiprávním jednáním. Ve středověku byly proto dokonce označovány jako *libri terribiles* (knihy strašné / strach vzbuzující). Nikoli však zcela zaslouženě, protože v první z nich se celá řada titulů nezabývá trestním právem, ale soukromoprávními delikty. Zatímco římské soukromé právo bylo z valné části recipováno, trestní právo se takové pozornosti zdaleka netěšilo, a proto také není povědomí o něm nijak velké. To byl důvod, proč z těchto knih nebyl proveden výběr titulů, ale byly jako jediné přeloženy celé.

Čtenáři tohoto svazku se budou daleko častěji než ve svazcích předchozích setkávat v poznámkách pod čarou s formulacemi „Jinak neznámý" a „Blíže neurčitelné". Dáno je to především charakterem obou „trestněprávních" knih, v nichž se ve větší míře, než tomu je v předchozích knihách tohoto zákoníku, objevují odkazy na usnesení senátu. Jedná se totiž o ta usnesení senátu, která se objevují pouze v tomto textu, a nejsou proto ani zařazena do jejich zatím nejúplnějšího seznamu zpracovaného Edoardem Volterrou. Obdobně pak tomu je s adresáty odpovědí císaře či s účastníky jednotlivých případů, jejichž jména často zcela absentují v díle *Prosopographia Imperii Romani Saec. I. II. III*, jinak velmi podrobném výčtu osob, jejichž jména se z doby první fáze římského císařství dochovala. V obou případech by se ale slušelo uvádět spíše „zatím nedohledatelné".

Tento v pořadí již čtvrtý titul ediční řady *Fontes iuris romani* ji nebude uzavírat. Ve spolupráci s doc. Lucií Pultrovou z Filozofické fakulty probíhají v současné době intenzivní práce na překladu díla Sexta Pompeia Festa *De verborum significatione*. Z tohoto etymologického slovníku ze 2. století n. l. bude publikován výběr těch hesel, která mají vazbu na římské právo. Čtenáři se na tento svazek mohou těšit o to více, že se jedná o vůbec první překlad tohoto v kontextu antické latinské literatury ojedinělého díla, v němž jsou vysvětlovány méně obvyklé a archaické latinské termíny.

Poděkování patří Kláře Žytkové za přípravu latinského textu a pečlivou kontrolu překladu. Hluboký vděk pak cítím ke své manželce za trpělivost, s níž snášela moji mentální nepřítomnost i zanedbávání účasti na chodu domácnosti.

Praha 2024 Michal Skřejpek

ZKRATKY

C. I. (Codex Iustinianus) část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 534 n. l. obsahující císařské konstituce od císaře Hadriana do Iustiniana. Čísla označují knihu, titul a konstituci a případně také její začátek (pr.) nebo následující paragraf
C. Th. (Codex Theodosianus) kodifikace římského práva z r. 438 n. l., zpracována byla komisí zřízenou na příkaz císaře Theodosia II., obsahuje císařské konstituce počínaje dobou císaře Konstantina Velikého
D. (Digesta seu Pandectae) nejvýznamnější část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 533 n. l. obsahující vybrané fragmenty ze spisů římských právníků klasického období. Čísla označují knihu, titul, fragment a případně také jeho začátek (pr.) nebo následující paragraf
dig. (Digesta) název díla právníka Marcella
Gai (Gai Institutiones) učebnice římského práva ve čtyřech knihách ze druhé poloviny 2. století n. l.
Inst. (Institutiones seu Elementa) učebnice římského práva čerpající zejména z Gaiových Institutiones, část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 534 n. l.
lex XII tab. zákon dvanácti desek; soupis římského obyčejového práva z let 450–449 př. n. l.
SC (senatus consultum) usnesení senátu

LIBER TRICESIMUS SEXTUS

TITULUS TERTIUS
UT LEGATORUM SEU FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM CAUSA CAVEATUR

1. *Ulpianus libro septuagensimo nono ad edictum* pr. Legatorum nomine satisdari oportere praetor putavit, ut, quibus testator dari fierive voluit, his diebus detur vel fiat dolumque malum afuturum stipulentur. 1. Semper autem satisdare cogitur, cuiuscumque sit dignitatis vel facultatium quarumcumque heres. 2. Nec sine ratione hoc praetori visum est, sicuti heres incumbit possessioni bonorum, ita legatarios quoque carere non debere bonis defuncti: sed aut satisdabitur eis aut, si satis non datur, in possessionem bonorum venire praetor voluit. 3. Non solum autem omnibus legatariis satisdari oportet, sed et successoribus legatariorum satisdari debere iam constat, quamvis isti non ex iudicio defuncti, sed successionis necessitate quasi ad aes alienum admittantur. 4. Sed et procuratoribus legatariorum satisdandum est eoque iure utimur. 5. Plane si ei qui in potestate alicuius erit legatum sit, cavebitur ei cuius iuri subiectus est. 6. Non solum autem legatorum nomine heredes cavent, sed et successores eorum. 7. Is etiam, cui ex senatus consulto restituta est hereditas, nihilo minus ad cautionem compellitur. 8. Nec non et qui per alios heredes existunt sive honorarii successores ad satisdationem compelluntur. 9. Plane si quis omissa stipulatione litem de legato contestatus est, probandum est cessare debere stipulationem. 10. Idemque in fideicommissis quoque probandum est. 11. Si cui ita sit legatum vel fideicommissum relictum et si id perdidisset, rursus relictum, videamus, an satis sequentis legati sive fideicommissi petere possit. Movet quaestionem, an fideicommissum hoc sive legatum debeatur et quotiens debeatur et an ipse legatarius cavere debeat se non perditurum. De his omnibus extat rescriptum divi Pii ad Iunium Mauricum tale: „Clodio Fructulo secundum ea, quae epistula continentur, legata sive fideicommissa ex

TŘICÁTÁ ŠESTÁ KNIHA

TŘETÍ TITUL
JAK SE POSKYTUJE ZÁRUKA ZAJIŠŤUJÍCÍ SPLNĚNÍ ODKAZU NEBO FIDEIKOMISU[1]

1. *ULPIANUS v 79. knize K ediktu* Praetor se domníval, že je třeba zajistit odkazy, aby těm, kterým chtěl zůstavitel dát nebo nechat učinit, bylo stipulováno[2], že jim bude v dané době bez zlého úmyslu dáno nebo učiněno. 1. Dědic je vždy nucen poskytnout záruku, ať je jakékoli hodnosti nebo jakýchkoli možností[3]. 2. Praetor na to takto nahlíží nikoli bez důvodu: jako dědic nabývá držbu majetku, tak není možné zbavit odkazovníky majetku po zůstaviteli. Buď jim tedy poskytnou záruku, a pokud ji neposkytnou, praetor chce, aby vešli v držbu majetku[4]. 3. Nejenže je třeba udělit záruku všem odkazovníkům, ale je jisté, že záruka musí být poskytnuta také nástupcům odkazovníků, ačkoli jsou připuštěni[5] nikoli z rozhodnutí zůstavitele, ale jakoby k cizímu dluhu pořadem následnictví. 4. Užíváme takové právo, že je záruka udělována také zástupcům odkazovníků. 5. Jistě, pokud je ten, čí bude odkaz, v moci někoho jiného, zajišťuje se tomu, jehož právu je podřízen. 6. Za odkazy se nezaručují pouze dědici, ale také jejich nástupci. 7. K poskytnutí záruky jsou nuceni také ti, kterým byla pozůstalost vrácena podle usnesení senátu[6]. 8. Záruku musí rovněž udělit ti, kteří se stanou dědici skrze jiné osoby[7], nebo nástupci podle honorárního práva[8]. 9. Jistě, pokud někdo uzavře dohodu o vedení sporu ohledně odkazu, aniž by mu bylo stipulováno[9], je třeba potvrdit, že stipulace[10] není nutná. 10. Totéž je třeba potvrdit ohledně fideikomisů. 11. Jestliže je odkaz nebo fideikomis někomu zanechán tak, že kdyby pozbyl, bude zanechán opakovaně, pak se zamysleme, zda může požadovat záruku na další odkaz nebo fideikomis. Vzniká otázka, jestli takový odkaz nebo fideikomis existuje tolikrát, kolikrát je požadovatelný, a zda samotný odkazovník musí poskytnout záruku, že nebude ztracen. O tom všem pojednává odpověď božského Pia[11] Iuniovi Mauriciovi[12] takto: „Podle toho, co je obsa-

[1] C. I. 6, 42.
[2] Dědicem.
[3] Jak velký má majetek.
[4] Pozůstalostního.
[5] K odkazu.
[6] *SC Trebellianum* bylo přijato v roce 56 n. l. za vlády císaře Nerona. Podle něho se fideikomisář stal univerzálním sukcesorem zůstavitele a nastoupil na jeho místo (*heredis loco*). Tato norma stála na počátku tzv. univerzálního fideikomisu.
[7] Například když je ustanoven za dědice otrok, dědí jeho pán.
[8] Honorární právo (*ius honorarium*) označuje veškeré právo, které bylo vytvářeno vyhláškami (*edicta*) římských magistrátů. Je synonymem pro právo praetorské, které tvořilo jeho největší část.
[9] Zaručeno.
[10] Již.
[11] Císař Antoninus Pius (86–161, vládl v letech 138–161), adoptivní otec císaře Marka Aurelia.
[12] Jinak neznámý.

testamento Clodii Felicis praestari debent citra necessitatem cavendi nihil ex is deminuturum se. Nam quod fidei heredis ab eodem testatore commissum est, ut, si Fructulus perdidisset quod ei in testamento relictum est, rursus heres ei id restitueret, non eo pertinet, ut aut Fructulo priorum legatorum nomine satisdatio iniungenda aut onerandus sit heres in infinito, ut, quotiens is perdiderit, restituere ei tantumdem debeat, sed ut per fideicommissum posterius duplicata legata eius videantur nec amplius ad periculum heredis pertineat, si quid postea is consumpsit exsoluto ei posteriore fideicommisso." Rescripto ergo ostensum legatarium heredi non debere cavere se non perditurum. Versa vice an heres de sequenti legato sive fideicommisso cavere debeat, quaeritur. Et putem non oportere ei caveri, cum in suo arbitrio habeat, ne perdat id quod sibi relictum est, quamvis si quis inspexerit, quod sub condicione relictum est, dicere debeat satisdationem exigendam. 12. Certe sive ex asse sive ex parte quis legatum debeat, cavere debet, sive institutus sit heres sive substitutus. 13. Bellissime quaeritur, an haec stipulatio incrementum ex fructibus vel usuris sentiat. Et recte placuit ex mora incrementum habituram stipulationem, ut id quod oportebit comprehendat. 14. Si quis sub condicione legatum stipulatus pendente condicione decesserit, stipulatio evanescit, quia nec legatum transmittitur. Huic stipulationi easdem causas et condiciones inesse sciendum est: proinde si qua sit exceptio, quae petenti legatum opponi solet, eandem ex stipulatu quoque agenti opponendam esse placet. 15. Procuratori eius, qui absens esse dicitur, si stipulanti legati nomine spondeat heres, Ofilius ait ita cavere debere, si is, cuius nomine caveat, vivat, videlicet ne teneatur illo ante defuncto. 16. Item quaeritur, in hanc stipulationem utrum ipsae res veniant quae legatae sunt an vero pretia earum. Et est verius in hanc stipulationem res vel pretia deduci. 17. Si decem quae in arca erant mihi legata sint, tibi eorum usus fructus legatus sit, si pure utrique legatum sit relictum, is cui proprietas legata est ipso iure decem vindicabit, fructuarium autem ex senatus consulto acturum et quinque usum fructum petiturum constat. Sed cum

ženo v dopisu Clodiovi Fructulovi[13], náleží odkazy nebo fideikomisy ze závěti Clodia Felixe[14] bez nutnosti poskytnutí záruky, že z nich nebude nic zmenšeno. Důsledkem[15] uloženého týmž zůstavitelem dědici totiž je, aby bylo Fructulovi, pokud by pozbyl, opět vydáno to, co mu bylo zanecháno závětí, ovšem netýká se to toho, aby Fructulus poskytl záruku ohledně dřívějších odkazů ani aby obtížený dědic musel donekonečna vydávat tolikrát, kolikrát pozbude, ale aby byly následným fideikomisem považovány odkazy za zdvojené a dědice se již netýkalo nebezpečí, když je něco požadováno po splnění následujícího fideikomisu." Odpovědí je tedy ukázáno, že odkazovník nemusí dědici poskytnout záruku, že nepozbude. Z druhé strany je otázkou, zda musí dědic poskytnout záruku na následující odkaz nebo fideikomis. Domnívám se, že není třeba, aby záruku poskytl, neboť je na jeho[16] rozhodnutí, zda pozbude to, co mu bylo zanecháno, přestože kdyby někdo zkoumal, že byl zanechán[17] pod podmínkou, pak je třeba říci, že je třeba záruku vymáhat. 12. Jistě, kdo je povinen odkazem, musí záruku poskytnout v celé výši nebo zčásti, ať je ustanoven dědicem, nebo náhradníkem. 13. Skvělou otázkou je, zda se takováto stipulace týká nárůstku plodů[18]. Je správně přijato, aby stipulace, u které v důsledku prodlení dojde k nárůstku toho, co je stipulováno, zahrnovala[19], co bude příslušet. 14. Pokud bylo někomu stipulováno z odkazu pod podmínkou a zemře, než se podmínka vyplní, stipulace zmizí, protože takovýto odkaz se nepřevádí[20]. Je třeba vědět, že v takovéto stipulaci a žalobě z odkazu jsou zahrnuty tytéž důvody i podmínky. Odtud se přijímá, že pokud existuje námitka, která se obvykle staví proti tomu, kdo se domáhá odkazu, použije se stejná proti tomu, kdo žaluje ze stipulace. 15. Ofilius[21] říká, že pokud dědic slavnostně slibuje[22] kvůli odkazu zástupci toho, o němž se říká, že je nepřítomný, je nutné poskytnout záruku, že žije ten, jehož jménem je záruka poskytována, samozřejmě proto, aby[23] nebyl zavázán, zemře-li[24] dříve. 16. Dále je otázkou, zda jsou ve stipulaci stejné věci, které jsou uvedeny v odkazu, nebo jejich hodnota. 17. Jestliže mně bylo odkázáno deset, které se nacházely v pokladně, a tobě bylo odkázáno jejich požívání, a pokud byly oba odkazy odkázány bez podmínky, pak ten, komu bylo odkázáno vlastnictví, se může ze samotného práva domáhat deseti a je jisté, že poživatel bude moci podle usnesení senátu[25] žalovat a nárokovat k požívání

[13] Jinak neznámý.
[14] Jinak neznámý.
[15] Fideikomisu.
[16] Odkazovníkově.
[17] Odkaz.
[18] Které přináší odkázaná věc.
[19] Všechno.
[20] Na dědice obdařeného.
[21] A. Ofilius, právník, přítel Caesara, autor díla *Ius civile* a *De legibus*. Napsal první obšírný komentář k praetorskému ediktu.
[22] Stipulací.
[23] Dědic.
[24] Odkazovník.
[25] *SC Trebellianum* (viz pozn. 6).

decem vindicat proprietarius, per exceptionem doli repelli, qua fructuarius de restituendis quinque heredi cavit. Plane si decem aureorum possessionem legatarius habeat, Marcellus ait dandam vel heredi vel fructuario utilem actionem in legatarium, si modo ei caveatur. Sed si sub condicione ei decem legata sint, fructuarium interim decem oblata cautione habiturum, legatario vero, cui proprietas relicta est, interim legatorum stipulatio praestanda est. Sed si omiserit stipulationem, existente condicione ad exhibendum eum posse agere Marcellus ait. Sed si ignorans heres legatum decem fructuario dedit, ad exhibendum eum non teneri palam est: succurrendum tamen legatario adversus fructuarium Marcellus ait. 18. Si ad fiscum portio hereditatis pervenerit, cessabit ista stipulatio, quia nec solet fiscus satisdare. 19. Qui minorem partem hereditatis possidet, cum ex maiore parte heres sit, si quidem ipso iure minuatur portio hereditatis, securior erit heres: neque enim ex maiore parte ex stipulatu tenetur legatariis, quam ex qua heres est: si vero nomen quidem heredis apud eos integrum maneat, verumtamen effectu minus habeant hereditatis et caverint legatorum nomine, videntur onerari, quia ipso iure pro ea parte legata debent, pro qua heredes sint. Sed enim aequissimum est non maiorem partem legatariis solvere, quam cuius habent emolumentum. Hoc autem evenit, cum hereditas pro aliqua parte ex Trebelliano restituitur: nam pro rata exonerandi sunt heredes eius partis nomine, cuius emolumentum sibi ablatum est. 20. Si ei, qui in alterius potestate erit, incerta die legatum fuerit, cavebitur ei, qui habet eum in potestate, non praecise, sed sub condicione „si, cum eius legati dies cedit, in potestate sit“. Ceterum si sui iuris inveniatur, iniquum esse visum est patri cautum esse, cum alii legatum debeatur, quamquam etsi sine hac adiectione caveretur, verum tamen exceptione patrem vel dominum submoveremus, si existentis condicionis tempore non haberent eos in potestate. Evenit tamen secundum hoc, ut in casum non sit de legato cautum: nam si existentis condicionis tempore sui iuris sunt, non erit cautum.

2. *Papinianus libro vicensimo octavo quaestionum* Nec si forte velit pater cavere neminem amplius petiturum, compellendus erit heres legatum, quod iam filius petere potest, alii quam cui debetur exsolvere.

pět. Kdyby však vlastník nárokoval deset, bude odražen námitkou podvodu, pokud by mu byl dědic připraven plnit pět a převést na něho stipulaci, kterou se poživatel zaručil vrátit dědici pět. Jistě, pokud by měl odkazovník v držbě deset aureů[26], pak Marcellus[27] říká, že je třeba proti odkazovníkovi, pokud se mu poskytne záruka, udělit dědici nebo poživateli obdobnou žalobu[28]. Je-li mu však deset odkázáno pod podmínkou, bude mít zatím po udělení záruky deset poživatel a odkazovníkovi, kterému bylo zanecháno vlastnictví, je třeba stipulovat odkaz[29]. Pokud se však stipulace vzdá, pak Marcellus říká, že po splnění podmínky může žalovat na předložení. Pokud však nevědoucí dědic vydal poživateli odkaz deseti, je zřejmé, že mu z žaloby na předložení zavázán není. Marcellus říká, že je třeba odkazovníkovi pomoci proti poživateli. 18. Jestliže část pozůstalosti přejde na císařskou pokladnu, pak stipulace končí, není totiž zvykem, aby státní pokladna poskytovala záruky. 19. Dědic držící menší část pozůstalosti, přestože byl dědicem větší části, bude v bezpečnějším postavení, pokud se část pozůstalosti zmenšila ze samotného práva. Není tedy odkazovníkům zavázán ze stipulace z větší části, než z které je dědicem. Jestliže budou dědici všeho jen podle jména, zatímco ve skutečnosti budou mít z pozůstalosti méně a udělí záruku ohledně odkazů, má se za to, že jsou obtíženi, protože jsou k odkazům povinni z té části, k jaké jsou dědici. Je však nanejvýš spravedlivé, aby odkazovníkům neplnili více, než jaký mají prospěch. To se stává, když je nějaká část pozůstalosti vracena podle Trebelliánského usnesení senátu[30]. Dědici totiž mají být zbaveni břemene v takovém poměru, v jakém jim byl odňat prospěch. 20. Pokud bude učiněn odkaz s neurčitým dnem[31] tomu, kdo se nachází v něčí moci, bude poskytnuta záruka tomu, v čí moci je, a to nikoli jednoduše, ale pod podmínkou „pokud bude v jeho moci, když bude odkaz plněn". Dále, pokud se stane osobou svého práva, pak je zřejmé, že je nespravedlivé, aby byla záruka poskytnuta otci, když odkaz přísluší jinému, ačkoli i kdyby byla záruka poskytnuta bez tohoto dodatku, přece bychom otce nebo pána[32] námitkou odrazili, pokud by je neměli v moci v době, kdy se podmínka splnila. Nicméně se stává, že odkaz kvůli tomu není zabezpečen. Pokud jsou totiž v době splnění podmínky svého práva, záruky nebude.

2. *PAPINIANUS ve 28. knize Otázek* I kdyby snad chtěl udělit otec záruku, že nikdo nebude více žalovat[33], nebude dědic nucen[34] k odkazu[35], který již může požadovat syn, jiné osobě, než které má být plněno.

---

[26] *Aureus* byla zlatá mince v hodnotě 100 sesterciů, zavedená Caesarem.
[27] Ulpius Marcellus, právník z 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).
[28] *Actio utilis* byla žaloba vytvořená podle vzoru již existující žaloby, jejíž znění bylo modifikováno, aby bylo možné poskytnout soudní ochranu.
[29] Jeho splnění.
[30] Viz pozn. 6.
[31] Splnění.
[32] Otroka.
[33] Na provedení odkazu.
[34] Doslova „dohnán".
[35] K jeho plnění.

3. *Ulpianus libro septuagensimo nono ad edictum* Sed et ipsis, qui sunt in potestate, cavendum est, quemadmodum solet caveri, si eadem res duobus sub diversis vel contrariis condicionibus relicta sit: duobus enim satisdatur, sed in utroque casu isdem personis satisdationem subituris.

4. *Idem libro quinto decimo ad edictum* Si ex causa fideicommissi sit apud aliquem hereditas nec legatorum satisdat, in possessionem adversus eum legatarius mittitur.

5. *Papinianus libro vicensimo octavo quaestionum* pr. Postquam heres ab hostibus captus est, condicio legati, cuius nomine proposita stipulatione cautum fuerat, extitit: fideiussores interim teneri negavi, quia neque ius neque persona esset, ad quam verba stipulationis derigi possint. 1. Imperator Marcus Antoninus <Antonius> Iulio Balbo rescripsit eum, a quo res fideicommissae petebantur, cum appellasset, cavere vel, si caveat adversarius, ad adversarium transferri possessionem debere. Recte placuit principi post provocationem quoque fideicommissi cautionem interponi: quod enim ante sententiam, si petitionis dies moraretur, fieri debuit, amitti post victoriam dilata petitione non oportuit. Sed quare non caverat de fideicommisso qui provocaverit, si caveret adversarius, ad eum possessionem esse transferendam rescripsit, cum alia sit edicti condicio? Non enim exigitur a legatario vice mutua cautum, sed vicaria custodiae gratia possessio datur et qui optinuit in possessionem per praetorem aut praesidem inducitur. Sed praetor quidem in omnium rerum possessione, quae in causa hereditaria permanent omnimodo, fideicommissi servandi gratia esse permittit: princeps autem earum rerum nomine, de quibus fuerat iudicatum, mutuas admisit cautiones: sicuti, cum de bonis suis conferendis filius accepta possessione cavere non potest, quia denegamus ei actiones, defertur condicio cavendi fratribus ex forma iurisdictionis, quod ex portione fratris fuerint consecuti, cum bona propria conferre coeperit, se restituturos. Sed si nec ipsi cavere possint, utiliter probatum est virum bonum ab utraque parte eligendum,

3. *ULPIANUS v 79. knize K ediktu* Záruka má být udělena také těm, kdo jsou v moci jiného[36], a to stejným způsobem, jak je obvyklé záruku udělit, pokud je tatáž věc zanechána dvěma pod různými nebo opačnými podmínkami. Zaručeno je tedy oběma, ale v obou případech poskytují záruku stejné osoby.

4. *TENTÝŽ v 15. knize K ediktu* Jestliže se u někoho nachází pozůstalost z důvodu fideikomisu a neposkytne záruku ohledně odkazů, je obdařený z odkazu uveden do držby[37] proti všem.

5. *PAPINIANUS ve 28. knize Otázek* Poté, co byl dědic zajat nepřáteli, se splnila podmínka odkazu, který byl zajištěn předloženou stipulací. Odmítl jsem, že byli ručitelé zatím odpovědní, neboť zde není ani nárok[38], ani osoba, k níž by se mohla vztahovat slova stipulace. 1. Císař Antoninus[39] odepsal Iuliovi Balbovi[40], že ten, od něhož byly požadovány věci, které byly předmětem fideikomisu, pokud by se odvolal, buď udělí záruku, nebo kdyby složil záruku odpůrce, je třeba převést držbu[41] na odpůrce. Císař správně rozhodl, že se po podání odvolání uděluje záruka fideikomisu[42]. To totiž, co mělo být učiněno před rozsudkem, pokud byla žaloba promlčena, nemá být v případě odložení žaloby[43] po vítězství ztraceno. Proč však odepsal, že kdyby neposkytl záruku fideikomisu ten, kdo se odvolal, a odpůrce záruku poskytl, má se na něho převést držba[44], když edikt stanoví jinak? Od obdařeného odkazem se totiž nevyžaduje, aby udělil záruku rovnou, ale uděluje se mu držba[45] kvůli péči[46] a ten, kdo nabude[47], bude uveden do držby praetorem nebo správcem provincie. Praetor však dovoluje, aby byl chráněn fideikomis, držbu všech věcí, které jsou z jakéhokoli důvodu v pozůstalosti. Císař však připustil vzájemné záruky ohledně těch věcí, o nichž bude vydán rozsudek. Tak jako se nemůže zaručit syn poté, co mu byla udělena držba[48] ohledně jeho uvedeného majetku[49], protože mu odmítáme žaloby, na základě soudní moci[50] přenáší na bratry podmínku udělení záruky, že vydají to, co získali z podílu bratra, když začne uvádět svůj majetek. Pokud však sami záruky poskytnout nemohou, pak je prospěšné, aby byl

---

[36] Otce rodiny.
[37] Pozůstalosti.
[38] Na odkaz.
[39] Císař Caracalla (vládl v letech 211–217 n. l.). Jedná se o přezdívku císaře Marka Aurelia Severa Antonina, který tak byl zván podle gallského pláště. Za účelem zvýšení daňového zatížení udělil r. 212 n. l. téměř všem obyvatelům Římské říše občanství. Dal zavraždit svého bratra Getu a také popravit známého právníka Aemilia Papiniana.
[40] Praetor, možná *praetor fideicommisarius*.
[41] Pozůstalosti.
[42] Jeho splnění.
[43] Jejího projednání z důvodu odvolání.
[44] Pozůstalosti.
[45] Pozůstalosti.
[46] O pozůstalost.
[47] Zvítězí ve sporu.
[48] Pozůstalosti.
[49] Jedná se o majetek, který konferoval při ucházení se o udělení držby pozůstalosti v rámci 1. třídy praetorské intestátní posloupnosti.
[50] Praetora.

apud quem ut sequestrem fructus deponantur quique utiles actiones a praetore datas exerceat. Possessio autem ex rescripto supra relato non aliter ad eum, qui fideicommissum petit, transfertur, quam si caverit, tametsi maxime adversarius non per inopiam, sed per contumaciam cavere noluerit: sed si is qui vicit non possit cavere, vel res deponenda vel iurisdictio restituenda erit. 2. Si dies aut condicio legati fidei commissi petitionem actionemve differre dicatur et ideo satisdatio desideretur, heres autem per calumniam postulari contendat et relictum neget, non aliter audiendus erit qui cavere postulat, quam si scripturam, qua relictum adfirmet, exhibuerit. 3. Cum quaerebatur, ubi fideicommissi servandi causa caveri oporteat, imperator Titus Antoninus rescripsit, si domicilium Romae non haberet heres et omnis hereditas in provincia esset, ad satisdationem fideicommissi nomine in provinciam fideicommissarium remittendum esse. Quare si heres in eum locum cavendi gratia remitti desideret, ubi domicilium habet, legatarius autem ibi caveri postulet, ubi est hereditas, non erit heres remittendus. Idque imperator Titus Antoninus rescripsit. 4. Quibus litteris adiectum et si bona iam distracta sunt vel testatoris permissu vel concedente legatario, pretium eorum fideicommissi servandi causa in deposito habendum.

6. *Ulpianus libro sexto fideicommissorum* pr. Si quando incerta summa est fideicommissi, qui cognoscit taxationem quoque fideiussores petuntur. 1. Admonendi autem sumus rebus publicis remitti solere satisdationem fideicommissorum etiam si quando necessitas dandi intercedat: repromissio plane exigenda est voluntati defuncti statu iri.

7. *Paulus libro secundo manualium* Filio vel servo sub condicione a patre dominove herede instituto legatum est. Huius legati satis petere non possunt: sed pendente condicione emancipatus vel manumissus si satis petant, quaeritur, an audiendi sint, ne beneficium patris dominive ipsis onerosum sit, an sibi imputare deberent, qui dederunt eis postulandi adversus se facultatem. Sed melius est per mediocritatem causam dirimere, ut cautioni tantum cum hypotheca suarum rerum committantur.

oběma stranami vybrán dobrý[51] muž, u něhož by byly, jako u soudního uschovatele, uloženy plody a který použije obdobné žaloby[52] udělené praetorem. Podle výše uvedené písemné odpovědi však držba přechází na toho, kdo se domáhá fideikomisu, jen tehdy, když poskytne záruku, přestože odpůrce nechtěl udělit záruku nikoli z důvodu chudoby, ale ze vzdoru. Jestliže však ten, kdo zvítězil, záruku poskytnout nemůže, bude věc buď uschována, nebo na základě soudní pravomoci[53] vrácena. 2. Pokud se řekne, že stanovený termín nebo podmínka odkazu nebo fideikomisu odkládá jeho nárokování žalobou, a z tohoto důvodu je záruka žádoucí, avšak dědic tvrdí, že je to nárokováno zcela neoprávněně, a popírá, že bylo něco zanecháno[54], bude třeba vyslechnout toho, kdo požaduje záruku, pouze tehdy, pokud předloží dokument potvrzující zanechání. 3. Když byla položena otázka, kde má být udělena záruka splnění fideikomisu, císař Titus Antoninus[55] odepsal, že pokud dědic nemá stálý pobyt[56] v Římě a veškerá pozůstalost se nachází v provincii, je třeba poslat fideikomisáře za účelem zajištění fideikomisu do provincie. Proto, pokud si dědic přeje, aby byl kvůli poskytnutí záruky poslán na takové místo, odkud vyřizuje své záležitosti, odkazovník však požaduje poskytnutí záruky tam, kde se nachází pozůstalost, nebude dědic odeslán. Tak odepsal také císař Titus Antoninus. 4. K těmto slovům budiž dodáno, že i když již byl majetek prodán, ať na povolení zůstavitele, nebo se svolením odkazovníka, je třeba dát do úschovy[57] jeho cenu za účelem zajištění splnění fideikomisu.

6. *ULPIANUS v 6. knize Fideikomisů* Není-li hodnota fideikomisu určitá, provede ocenění ten, kdo rozhoduje, a to bude požadováno od ručitelů. 1. Je třeba mít na paměti, že stát je obvykle osvobozen od záruk fideikomisů, dokonce i když končí nutnost plnění. Samozřejmě je třeba vymoci záruku, aby byla splněna vůle zemřelého.

7. *PAULUS ve 2. knize Příručky* Synovi nebo otrokovi byl pod podmínkou zřízen odkaz[58] otce nebo pána ustanovené za dědice. Záruku za takovýto odkaz požadovat nemohou. Je však otázkou, když je nejisté, zda se podmínka splní, zda mají být vyslyšeni, dojde-li k propuštění z otcovské moci nebo na svobodu a požádají-li o záruku, aby je výhoda otce nebo pána nezatížila, a zda by měli vinit sami sebe, že jim dali možnost od nich požadovat[59]. Při rozhodování případu[60] je správnější držet se střední cesty, aby udělili záruku pouze s hypotékou na svůj majetek.

---

[51] Spravedlivý.
[52] *Actio utilis* (také *actio ad exemplum*) byla žaloba zavedená praetorem, která rozšiřovala žalovatelnost analogickým použitím civilní žaloby.
[53] Praetor přikáže.
[54] Odkazem nebo fideikomisem.
[55] Viz pozn. 11.
[56] Jedná se o tzv. *domicilium*, místo, odkud jsou řízeny něčí záležitosti.
[57] Soudní.
[58] K tíži.
[59] Záruku.
[60] Takovéhoto.

8. *Ulpianus libro quadragensimo octavo ad Sabinum* Cum legatorum nomine satisdatum est, simul dies legatorum cessit, protinus isdem diebus etiam ex stipulatione debentur,

9. *Paulus libro duodecimo ad Sabinum* Non tamen ut statim peti possint: deberi enim dicimus et quod die certa legatario praestari oportet, licet dies nondum venerit.

10. *Pomponius libro vicensimo sexto ad Sabinum* Si a te herede legatum mihi sit sub condicione tuque, postquam adieris hereditatem, satisdederis legatorum et post mortem tuam ante aditam tuam hereditatem condicio legati extiterit, Sabinus ait fideicommissores mihi teneri, quia omnimodo dari oportet legatum et in rem esset concepta stipulatio.

11. *Gaius libro tertio decimo ad edictum provinciale* Si legatariis, qui adversus me in possessionem legatorum servandorum causa missi sunt, procurator vel quis alius meo nomine caverit, perinde mihi praetor accommodat interdictum, quo iubeantur discedere legatarii possessione, ac si ego cavissem.

12. *Marcianus libro septimo institutionum* Licet, ut non petatur cautio, condicio testamento scripta fuerit, non videtur condicio: et ideo licet desideraverit quis caveri sibi, non videtur condicione defectus, quia postquam remitti talem cautionem iure publico placuit, nec onus cautionis sequitur nec quidem condicio intellegitur.

13. *Neratius libro septimo membranarum* Ei quoque, cui legatorum actio datur in eum, qui praetermissa institutione ab intestato possidet hereditatem, legatorum satisdatur et, nisi satisdabitur, in possessionem legatorum servandorum causa mittitur: nam haec quoque praetor perinde salva esse vult atque ea quae iure civili debentur. Idem Aristoni placet.

14. *Ulpianus libro septuagensimo nono ad edictum* pr. Haec stipulatio et in fideicommissis locum habet, sive pure fideicommissum sit relictum sive ex die certa vel incerta vel sub condicione, sive res aliqua sive hereditas sive ius aliquod relictum est. 1. Divus quoque Pius rescripsit, quotiens evidens res

8. *ULPIANUS ve 48. knize K Sabinovi* Když je udělena záruka odkazů, nastává zároveň den odkazů[61] a ve stejných dnech jsou hned dluženy ze stipulací,

9. *PAULUS ve 12. knize K Sabinovi* nikoli však tak, že mohou být hned požadovány. Říkáme totiž, že něco přísluší, také o tom, co má být odkazovníkovi plněno stanoveného dne, přestože den ještě nenadešel.

10. *POMPONIUS ve 26. knize K Sabinovi* Jestliže mi od tebe jako dědice náleží odkaz pod podmínkou a udělil ty jsi po přijetí pozůstalosti záruku[62] odkazu a po tvé smrti se podmínka splnila předtím, než byla přijata pozůstalost po tobě, Sabinus[63] říká, že mi ručitelé odpovídají, neboť odkaz mi má být v každém případě předán a stipulace měla věcný charakter.

11. *GAIUS ve 13. knize K provinčnímu ediktu* Jestliže se odkazovníkům, kteří byli proti mně uvedeni do držby za účelem splnění odkazů[64], zaručí zástupce nebo někdo jiný mým jménem, pak mi praetor udělí interdikt[65], kterým se odkazovníkům přikazuje opustit držbu, jako kdybych se zaručil já.

12. *MARCIANUS v 7. knize Institucí* I když je v závěti napsána podmínka, aby nebyla požadována záruka, nemá se za to, že se jedná o podmínku. Proto i když požádá[66], aby mu byla udělena záruka, nemá se za to, že se vzepřel podmínce, neboť jak bylo podle veřejného práva přijato, poté, co byl od takovéto podmínky osvobozen, nenásleduje ani břímě podmínky, ani to za podmínku není považováno.

13. *NERATIUS v 7. knize Svitků* Také tomu, komu je udělena žaloba z odkazu proti tomu, kdo odmítl pozůstalost na základě závěti a drží[67] jako dědic ze zákona[68], se zaručuje za odkaz, a pokud zaručeno není, je za účelem splnění odkazu uveden do držby[69], neboť praetor chce, aby toto zůstalo zachováno stejně jako ty věci, na které je nárok podle civilního práva. S tím souhlasí také Aristo[70].

14. *ULPIANUS v 79. knize K ediktu* Tato stipulace má místo také u fideikomisu, ať již je zanechán bez podmínky, k určitému datu nebo neurčitému, nebo pod podmínkou, nebo k nějaké[71] věci, nebo k pozůstalosti[72], nebo nějaké právo. 1. Také božský Pius[73]

---

[61] Jejich splnění.

[62] Splnění.

[63] Massurius Sabinus, jeden z nejvýznamnějších římských právníků 1. stol. n. l. Jako prvnímu z jezdeckého stavu mu bylo propůjčeno *ius respondendi*, právo dávat právní rady v zastoupení císaře. Zakladatel školy sabiniánů. Napsal zejména *Ius civile*, *Ad edictum*, *Responsa* a mnoho dalších.

[64] Protože jsem se odmítl za splnění odkazů zaručit.

[65] *Interdictum* bylo mimosoudním příkazem nebo zákazem praetora, který sám rozhodoval ve zkráceném řízení. Jeho cílem bylo například zabránit hrozící škodě nebo obnovit držbu věci. Vznikl jako nástroj ochrany veřejných a posvátných věcí.

[66] Odkazovník.

[67] Pozůstalost.

[68] Podle praetorského ediktu.

[69] Pozůstalosti.

[70] T. Aristo, právník působící na přelomu 1. a 2. stol. n. l., člen císařské rady za vlády císaře Traiana.

[71] Určité.

[72] Celé.

[73] Viz pozn. 11.

est, ut certum sit nullo modo fideicommisso locum esse, perquam iniquum esse supervacua cautione onerari heredem.

15. *Paulus libro septuagensimo quinto ad edictum* pr. Etiam de praesenti legato locum habet haec satisdatio, quoniam nonnullas moras exercitio iudicii habet. 1. Si et ab herede instituto legatorum satis acceperit legatarius et a Trebelliano fideicommissario, utraque quidem stipulatio committetur, sed exceptione se tuebitur heres, quia cavere non debuerit. Sed si pars hereditatis restituta sit, ab utroque cavendum est. 2. Etiam si ab intestato debeatur fideicommissum, locum habet haec stipulatio.

16. *Gaius libro vicensimo septimo ad edictum provinciale* Si duo eiusdem nominis de legato contendant, utrisque satisdatur: nec onerari heredem, cum possit eosdem fideiussores ad utramque stipulationem adhibere, qui et ipsi non onerantur, cum futurum sit, ut uni tenerentur.

17. *Paulus libro quadragensimo octavo ad edictum* Si ab uno ex heredibus legatorum satis accipimus, cum ab omnibus heredibus nobis legatum esset: si pars coheredis adcrescat promissori, in totum fideiussores tenentur, si solidum legatum is coeperit debere.

18. *Scaevola libro vicensimo nono digestorum* pr. Quae filium legitimum relinquebat, patrem eundemque collibertum ex asse scripsit heredem fideique eius commisit, ut, quidquid ad eum ex hereditate eius pervenisset, cum moreretur, restitueret filio testatricis nepoti suo, et haec verba adiecit: „Satis a Seio patre meo exigi veto.“ Quaesitum est, cum iste Seius substantiam suam dissipat et veretur pater fideicommissarii, ne inane fideicommissum constituatur, an ad satisdationem fideicommissi nomine patrem defunctae compellere possit. Respondit secundum ea quae proponerentur non compellendum cavere. 1. Idem quaesiit: testatricem apud maritum suum, ex quo filium reliquerat, res deposuisse non exacta cautione depositionis: an ea res patri heredi restitui debeat? An vero quoniam emolumentum totius hereditatis ad filium defunctae reverti deberet, apud maritum remaneret, apud quem dos remansisset? Respondit, quod mulieris mansisset nec in dote fuisset, restituendum esse heredi. 2. Tutor, qui et coheres pupilli erat, absente pupillo, cum admonuerunt eum legatarii, fideicommissi nomine in solidum ipse cavit. Quaesitum est, an in pupillum adultum factum danda sit utilis actio. Respondit dandam.

odepsal, že je záležitost kolikrát jasná tak, že je jisté, že se v žádném případě nejedná o fideikomis, pročež je velice nespravedlivé zatěžovat dědice udělením záruky.

15. *PAULUS v 75. knize K ediktu* Tato záruka má místo také u odkazu vykonatelného hned, protože soudní řízení někdy způsobuje zdržení. 1. Jestliže odkazovník dostal záruku jak od ustanoveného dědice, tak i od fideikomisáře podle Trebelliánského usnesení senátu[74], jsou pak závazné obě stipulace, avšak dědic se bude moci bránit námitkou, neboť záruku poskytnout nemusel. Je-li však vydána část pozůstalosti, musí se zaručit oba. 2. Tato stipulace má místo, také když fideikomis přísluší při dědění ze zákona.

16. *GAIUS ve 27. knize K provinčnímu ediktu* Pokud se o odkaz přou dva stejného jména, zaručuje se oběma. Dědic však není zatížen, protože může u obou stipulací použít stejného ručitele, ani oni[75] nejsou zatíženi, protože budou v budoucnu povinni jen jednomu.

17. *PAULUS ve 48. knize K ediktu* Jestliže přijímáme záruku splnění odkazu od jednoho z dědiců, přestože nám odkaz přísluší ode všech dědiců, a pokud podíl spoludědice přiroste slibujícímu, odpovídají ručitelé za celek, jestliže celý odkaz začal příslušet od něho.

18. *SCAEVOLA ve 29. knize Digest* Ta, která zanechala legitimního syna[76], ustanovila dědicem k celé pozůstalosti otce, který byl jejím spolupropuštěncem[77], a svěřila jeho poctivosti[78], aby synovi zůstavitelky a svému vnukovi zanechal po své smrti vše, co obdrží z její pozůstalosti, a připojila tato slova: „Zakazuji požadovat záruku od mého otce Seia." Je otázkou, zda když tento Seius rozhazuje svůj majetek a otec fideikomisáře se obává, aby se fideikomis nestal prázdným, může přinutit otce zemřelé, aby se za fideikomis[79] zaručil. Odpověděl[80], že podle toho, co bylo předloženo, ho k poskytnutí záruky nutit nemůže. 1. Tentýž se dotázal, zda pokud by zůstavitelka uschovala věci bez poskytnutí záruky za úschovu u svého manžela, s nímž měla syna, mohly by být tyto věci vydány otci i dědici. Zda také, když měl být veškerý zisk z pozůstalosti vydán synovi zemřelé, měly zůstat u manžela, u něhož zůstalo věno. Odpověděl[81], že to, co náleželo ženě a nebylo věnem, má být vydáno dědici. 2. Poručník, který byl spoludědicem poručence, udělil sám záruku za celý fideikomis za nepřítomnosti poručence poté, co byl odkazovníky upomenut. Je otázkou, zda má být udělena obdobná žaloba[82] proti poručenci poté, co se stane dospělým. Odpověděl[83], že udělena bude.

---

[74] Viz pozn. 6. To znamená, že fideikomisáři byla vydána pozůstalost.
[75] Ručitelé.
[76] Narozeného z řádného manželství.
[77] Oba byli propuštěni na svobodu stejným pánem.
[78] Jedná se o fideikomis.
[79] Jeho splnění.
[80] Quintus Cervidius Scaevola, významný právník 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).
[81] Viz pozn. 80.
[82] Viz pozn. 80.
[83] Viz pozn. 80.

LIBER TRICESIMUS SEPTIMUS

TITULUS PRIMUS
DE BONORUM POSSESSIONIBUS

1. *Ulpianus libro trigensimo nono ad edictum* Bonorum possessio admissa commoda et incommoda hereditaria itemque dominium rerum, quae in his bonis sunt, tribuit: nam haec omnia bonis sunt coniuncta.

2. *Idem libro quarto decimo ad edictum* In omnibus enim vice heredum bonorum possessores habentur.

3. *Idem libro trigensimo nono ad edictum* pr. Bona autem hic, ut plerumque solemus dicere, ita accipienda sunt universitatis cuiusque successionem, qua succeditur in ius demortui suscipiturque eius rei commodum et incommodum: nam sive solvendo sunt bona sive non sunt, sive damnum habent sive lucrum, sive in corporibus sunt sive in actionibus, in hoc loco proprie bona appellabuntur. 1. Hereditatis autem bonorumve possessio, ut Labeo scribit, non uti rerum possessio accipienda est: est enim iuris magis quam corporis possessio. Denique etsi nihil corporale est in hereditate, attamen recte eius bonorum possessionem adgnitam Labeo ait. 2. Bonorum igitur possessionem ita recte definiemus ius persequendi retinendique patrimonii sive rei, quae cuiusque cum moritur fuit. 3. Invito autem nemini bonorum possessio adquiritur. 4. A municipibus et societatibus et decuriis et corporibus bonorum possessio adgnosci potest. Proinde sive actor eorum nomine admittat sive quis alius, recte competet bonorum possessio: sed et si nemo petat vel adgnoverit bonorum possessionem nomine municipii, habebit municipium bonorum possessionem praetoris edicto. 5. Dari autem bonorum possessio potest tam patris familias quam filii familias, si modo ius testandi habuit de peculio castrensi vel quasi castrensi. 6. Sed et eius, qui apud hostes decessit, bonorum possessionem admitti posse, quamvis in servitute decedat, nulla dubitatio est. 7. Adquirere quis bonorum possessionem potest vel per semetipsum vel per alium. Quod si me non mandante bonorum possessio mihi petita sit, tunc competet, cum ratum habuero id quod actum est. Denique si ante decessero quam ratum habeam, nulla dubitatio est quin non competet mihi bonorum possessio, quia neque ego ratum habui neque heres meus ratum habere potest, cum ad eum non transeat ius bonorum possessionis. 8. Si causa cognita bonorum possessio detur, non alibi dabitur quam pro tribunali, quia neque decretum de plano interponi

TŘICÁTÁ SEDMÁ KNIHA

PRVNÍ TITUL
O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI[84]

1. *ULPIANUS ve 39. knize K ediktu* Držbou pozůstalosti se uděluje přijetí výhod i obtíží pozůstalosti a také vlastnictví věcí[85], které jsou součástí majetku, protože to vše je s majetkem spojeno.

2. *TENTÝŽ ve 14. knize K ediktu* Držitelé pozůstalosti jsou tedy ve všem dědici.[86]

3. *TENTÝŽ ve 39. knize K ediktu* Tento majetek je však, jak jsme často zvyklí říkat, chápán tak, že se jedná o všeobecné nastoupení po někom, po kom se nastupuje do práv zemřelého, a přijímají se jeho věci, výhody i obtíže. Protože ať již je majetek aktivní, nebo není, ať přináší škodu, nebo zisk, ať sestává z věcí, nebo z žalob, je v těchto souvislostech správně označován jako majetek. 1. Držba pozůstalostního majetku se však nechápe, jak napsal Labeo[87], jako držba věcí. Je to totiž spíše právo než hmotná držba. Konečně, i když se v pozůstalosti nenachází nic hmotného, i tak, jak říká Labeo, se správně uvádí do držby majetku. 2. Držbu pozůstalosti správně definujeme jako nabývání a podržení majetku nebo věcí, které byly někoho, když zemřel. 3. Nikdo nezíská držbu pozůstalosti proti své vůli. 4. K držbě pozůstalosti mohou být připuštěna municipia[88], společnosti, městské rady a spolky. Pročež jim držba pozůstalosti přísluší řádně, ať již byla udělena v jejich jménu jednateli, nebo někomu jinému. I kdyby nikdo jménem municipia pozůstalost nepožadoval, získá municipium držbu pozůstalosti na základě vyhlášky praetora. 5. Držba pozůstalosti je možná jak po otci rodiny, tak po synovi pod otcovskou mocí, pokud měl možnost pořídit závěť ohledně táborového[89] nebo jakoby táborového pekulia[90]. 6. Není žádných pochyb, že držbu pozůstalosti lze připustit také po tom, kdo zemřel u nepřátel, přestože zemřel jako otrok. 7. Držbu pozůstalosti je možné nabýt buď osobně, nebo skrze jiného. Jestli bude požadována držba pozůstalosti bez mého příkazu, bude mi příslušet, pokud dodatečně schválím to, co bylo učiněno. Konečně, pokud zemřu dříve, než dodatečně schválím, pak není žádných pochyb o tom, že mi držba pozůstalosti nepřísluší, protože jsem to dodatečně neschválil ani já, ani to nemůže dodatečně schválit můj dědic, protože na něho nepřechází právo na držbu pozůstalosti. 8. Pokud je udělena držba pozůstalosti po vyšetření případu, nemůže být udělena jinde než na soudu[91], neboť ani rozhodnutí

---

[84] C. Th. 4, 1; C. I. 6, 11; Inst. 3, 9.

[85] Zde spíše panství nad věcmi.

[86] Podle civilního práva.

[87] M. Antistius Labeo, právník Augustovy doby (více viz Příloha, I. díl).

[88] *Municipium* bylo město, jehož obyvatelé od Říma obdrželi určitou míru samosprávy a jim odpovídající povinnosti.

[89] *Peculium castrense* byl majetek syna, který ho získal v době své vojenské služby. Sice byl ve vlastnictví otce rodiny, ale syn mohl ohledně něj například svobodně pořídit závěť.

[90] Viz pozn. 89.

[91] Tam, kde je vykonávána jurisdikce příslušného úředníka.

neque causa cognita bonorum possessio alibi quam pro tribunali dari potest. 9. In bonorum possessione sciendum est ius esse adcrescendi: proinde si plures sint, quibus bonorum possessio competit, quorum unus admisit bonorum possessionem, ceteri non admiserunt,

4. *Gaius libro octavo ad legem Iuliam et Papiam* Veluti quod spreverunt ius suum aut tempore bonorum possessionis finito exclusi sunt aut ante mortui sunt quam petierunt bonorum possessionem,

5. *Ulpianus libro trigensimo nono ad edictum* Ei, qui admisit, adcrescent etiam hae portiones, quae ceteris competerent, si petissent bonorum possessionem.

6. *Paulus libro quadragensimo primo ad edictum* pr. Sed cum patrono quidem contra tabulas certae patris bonorum possessionem praetor polliceatur, scripto autem heredi secundum tabulas alterius partis: convenit non esse ius adcrescendi. Igitur non petente scripto secundum tabulas alterius quoque partis nominatim patrono possessionem pollicetur, cum ceteri, quibus adcrescendi ius est, semel debent adgnoscere bonorum possessionem. 1. Bonorum possessionis beneficium multiplex est: nam quaedam bonorum possessiones competunt contra voluntatem, quaedam secundum voluntatem defunctorum, nec non ab intestato habentibus ius legitimum vel non habentibus propter capitis deminutionem. Quamvis enim iure civili deficiant liberi, qui propter capitis deminutionem desierunt sui heredes esse, propter aequitatem tamen rescindit eorum capitis deminutionem praetor. Legum quoque tuendarum causa dat bonorum possessionem. 2. Notis scriptae tabulae non continentur edicto, quia notas litteras non esse Pedius libro vicesimo quinto ad edictum scribit.

7. *Ulpianus libro primo ad Sabinum* pr. Servus bonorum possessionem recte admittere potest, si praetor de condicione eius certus sit: nam et absenti et non petenti dari bonorum possessio potest, si hoc ipsum praetor non ignoret. Ergo et femina poterit alii bonorum possessionem petere. 1. Impubes nec bonorum possessionem admittere nec iudicium sine tutoris auctoritate accipere potest. 2. Quia tutor pupillo et pater infanti filio bonorum possessionem petere possunt, dies, quibus tutor aut pater scit, cedere placet.

o vyrovnání, ani udělení pozůstalosti po vyšetření případu nemůže být vydáno jinde než na soudu. 9. Je třeba vědět, že držby pozůstalosti se týká právo přírůstku. Pročež pokud držba pozůstalosti přísluší více[92] a jeden byl připuštěn k držbě pozůstalosti a ostatní připuštěni nebyli,

4. *GAIUS v 8. knize K zákonu Iulia a Papia* například, když svým právem pohrdli nebo byli vyloučeni, protože jim uplynula doba[93] držby pozůstalosti, nebo zemřeli dříve, než požádali o držbu pozůstalosti,

5. *ULPIANUS ve 39. knize K ediktu* pak těm, kteří byli připuštěni, přirůstají také ty části, které by příslušely ostatním, kdyby o držbu pozůstalosti požádali.

6. *PAULUS ve 41. knize K ediktu* Právo přírůstku však nepřísluší, když praetor závazně slibuje proti závěti[94] držbu určité části pozůstalosti patronovi a jinou část dědicům uvedeným v závěti. Pokud tedy uvedený v závěti nepožádá, závazně slibuje[95] držbu další části jmenovitě patronovi, protože ti, kterým právo přírůstku přísluší, musí vždy o držbu pozůstalosti požádat. 1. Držba pozůstalosti má rozmanité výhody, neboť někdy držba pozůstalosti přísluší proti vůli, jindy shodně s vůlí zůstavitele, rovněž osobám majícím zákonný nárok[96], nebo nemajícím kvůli úpadku práv[97]. Ačkoli tedy podle civilního práva chybí děti[98], které kvůli úpadku práv přestaly být vlastními dědici[99], přece však praetor s ohledem na spravedlnost jejich úpadek práv ruší[100]. Kvůli ohledu na zákony jim uděluje držbu pozůstalosti. 2. Edikt se nevztahuje na závěti psané značkami[101], protože, jak napsal Pedius[102] ve dvanácté knize K ediktu, značky nejsou písmena.

7. *ULPIANUS v 1. knize K Sabinovi* Jestliže si je praetor jistý ohledně postavení otroka, může ho správně připustit k držbě pozůstalosti. Pokud to praetorovi není neznámo, může udělit držbu pozůstalosti také nepřítomnému nebo nepožadujícímu. Také žena by tedy mohla požadovat držbu pozůstalosti pro jiného. 1. Bez souhlasu poručníka nemůže být nedospělec připuštěn k držbě pozůstalosti ani přijmout soudní řízení[103]. 2. Protože poručník pro svěřence a otec pro nedospělého syna mohou požadovat držbu pozůstalosti, uznává se, že termín nastane[104], až se to poručník nebo otec dozví.

---

92 Osobám.
93 V níž mohli požádat o udělení.
94 Jedná se o nárok nepominutelných dědiců.
95 Praetor.
96 Dědicům ze zákona.
97 Nejsou již agnáty.
98 Potomci.
99 Tzv. vlastní dědic (*heres suus*) se v důsledku smrti zůstavitele stává osobou *sui iuris* a získává právní subjektivitu i způsobilost k právnímu jednání.
100 Povolává je.
101 Písařskými zkratkami.
102 Sex. Pedius, římský právník v 1. pol. 2. stol. n. l. Autor rozsáhlého komentáře k praetorskému ediktu a ediktu kurulských aedilů.
103 Uzavřít *litiscontestatio* (dohodu o vedení sporu).
104 Běh lhůty pro přihlášení se o držbu pozůstalosti.

8. *Paulus libro octavo ad Plautium* Tutor autem bonorum possessionem pupillo competentem repudiare non potest, quia tutori petere permissum est, non etiam repudiare.

9. *Pomponius libro tertio ad Sabinum* Si plures gradus sint possessionis admittendae, quamdiu incertum sit petierit nec ne prior, posteriori diem non procedere constat.

10. *Paulus libro secundo ad Sabinum* In bonorum possessionibus iuris ignorantia non prodest, quo minus dies cedat, et ideo heredi instituto et ante apertas tabulas dies cedit. Satis est enim scire mortuum esse seque proximum cognatum fuisse copiamque eorum quos consuleret habuisse: scientiam enim non hanc accipi, quae iuris prudentibus sit, sed eam, quam quis aut per se habeat aut consulendo prudentiores adsequi potest.

11. *Gaius libro quarto decimo ad edictum provinciale* Si pupillo tutor bonorum possessionem petierit et plus incommodi quam commodi haec bonorum possessio habeat, tutor tutelae iudicio tenetur.

12. *Ulpianus libro quadragensimo octavo ad edictum* pr. Non est ambigendum, quod plerumque et contra fiscum et contra rem publicam admitti debeant quidam, ut puta venter, item furiosus, item is qui captivi bonorum possessionem petit. 1. Ubicumque lex vel senatus vel constitutio capere hereditatem prohibet, et bonorum possessio cessat.

13. *Africanus libro quinto quaestionum* Edicto praetoris bonorum possessio his denegatur, qui rei capitalis damnati sunt neque in integrum restituti sunt. Rei autem capitalis damnatus intellegitur is, cui poena mors aut aquae et ignis interdictio sit. Cum autem in relegationem quis erit, ad bonorum possessionem admittitur.

14. *Papinianus libro tertio decimo quaestionum* Cum quidam propinquus falsum testamentum accusaret ac post longum spatium temporis probasset, licet dies ei petendae possessionis, quam forte certus accusationis petere debuit, cessisse videtur, attamen quia hoc proposito accusationem instruit, ut suum ius sibi servet, adgnovisse successionem non immerito videbitur.

15. *Paulus libro undecimo responsorum* Paulus respondit petitionem matris solam non adquisisse filiae impuberi bonorum possessionem, nisi si is qui eam dedit evidenter voluit eam impuberi dare.

8. *PAULUS v 8. knize K Plautiovi* Poručník nemůže odmítnout držbu pozůstalosti příslušející svěřenci, protože poručníkovi je dovoleno požadovat, nikoli však odmítnout.

9. *POMPONIUS ve 3. knize K Sabinovi* Pokud je k držbě pozůstalosti připuštěno více stupňů[105], je známo, že dokud je nejisté, zda požádá první, dalším termín nenastává.

10. *PAULUS ve 2. knize K Sabinovi* U držby pozůstalosti neznalost práva neprospívá ohledně toho, že by nezačala běžet lhůta, a proto ustanovenému dědici začíná běžet lhůta před otevřením tabulek[106]. Postačí vědět, že zemřel, že on sám byl následujícím nejbližším pokrevním příbuzným a že měl více těch, s nimiž se mohl poradit. Znalost nelze chápat jako takovou, že je znalcem práva, ale jako tu, kterou má někdo sám o sobě nebo kterou může získat po poradě s moudřejším.

11. *GAIUS ve 14. knize K provinčnímu ediktu* Pokud by poručník pro svěřence požadoval držbu pozůstalosti a tato držba pozůstalosti by měla více nevýhod než výhod, bude poručník odpovídat ze žaloby z poručenství.

12. *ULPIANUS ve 48. knize K ediktu* Není pochyb, že mnozí, pro které je požadována držba pozůstalosti, jako například počaté dítě, také šílenec nebo ti, kdo jsou v zajetí, musí být připuštěni jak proti císařské pokladně, tak proti státu. 1. Vždy, když nabytí pozůstalosti[107] zakazuje zákon, usnesení senátu nebo císařské nařízení, mizí také držba pozůstalosti.

13. *AFRICANUS v 5. knize Otázek* Praetorský edikt odmítá držbu pozůstalosti těm, kteří jsou odsouzeni v hrdelních věcech a nejsou navráceni do předchozího stavu. Pod odsouzenými v hrdelních věcech se rozumí ti, kterým je[108] trest smrti nebo zákaz vody a ohně[109]. K držbě pozůstalosti jsou vypovězení[110] připuštěni.

14. *PAPINIANUS ve 13. knize Otázek* Kdyby nějaký blízký příbuzný podal žalobu kvůli falešné závěti a prokázal to po uplynutí dlouhé doby, pak i když se má za to, že uplynula[111] pro vymáhání držby[112], v níž měl žalovat, pokud si byl obviněním jistý, přece však, protože kvůli tomu podal žalobu, aby si zachoval své právo, nebude se mít za to, že by byl připuštěn k nástupnictví bezdůvodně.

15. *PAULUS v 11. knize Odpovědí* Paulus[113] odpověděl, že pouhou žádostí matky nedospělá dcera držbu pozůstalosti nenabývá, ledaže by jasně chtěl[114], aby byla dána[115] nedospělé.

---

[105] Dědiců různých stupňů.

[106] Závěti.

[107] Podle civilního práva.

[108] Uložen.

[109] *Interdictum aquae et ignis* (doslova zákaz vody a ohně) bylo za republiky vysloveno nad těmi, kteří dobrovolně odešli do vyhnanství, aby se vyhnuli potrestání, nikdo jim tedy nesměl poskytnout přístřeší. Za císařství bylo obecným označením pro vyhnanství.

[110] Viz 48. kniha 22. titul.

[111] Lhůta.

[112] Pozůstalosti.

[113] Iulius Paulus, jeden z nejvýznamnějších římských právníků, působil na přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

[114] Zůstavitel.

[115] Pozůstalost.

16. *Idem libro tertio sententiarum* Quotiens is, cui bonorum possessio ab altero postulata est, furere coeperit, magis probatum ratum eum videri habuisse: rati enim habitio ad confirmationem prioris postulati pertinet.

TITULUS SECUNDUS
SI TABULAE TESTAMENTI EXTABUNT

1. *Paulus libro tertio ad Sabinum* Heredi, cuius nomen inconsulto ita deletum sit, ut penitus legi non possit, dari bonorum possessio minime potest, quia ex coniectura non proprie scriptus videretur, quamvis, si post prolatas tabulas deletum sit testamentum, bonorum possessio competat. Nam et si mortis tempore tabulae fuerint, licet postea interierint, competet bonorum possessio, quia verum fuit tabulas exstare.

TITULUS TERTIUS
DE BONORUM POSSESSIONE FURIOSO INFANTI MUTO SURDO CAECO COMPETENTE

1. *Papinianus libro quinto decimo quaestionum* Furioso Titius substitutus est: bonorum possessionis tempus, quamdiu furiosus in eadem condicione est, neque instituto neque substituto cedit. Nec, si curator furiosi nomine possessionem accipere potest, idcirco spatium temporis, quod scientibus praefinitum est, videbitur cedere: nam et pater infanti filio possessionem accipit, quo tamen cessante infans non excluditur. Quid ergo, si curator accipere nolit? Nonne iustius atque utilius erit ad eundem modum proximo cuique possessionem dari, ne bona iaceant? Quo admisso substitutus cautionem praestare cogitur omnibus his, quibus bona restitui debent, si forte institutus in eodem furore decesserit aut compos mentis effectus ante mortem obierit, quam hereditа-

16. *TENTÝŽ ve 3. knize Výroků* Vždy, když zešílí ten, pro něhož je požadována držba pozůstalosti jiným, pak je lepší pohlížet na to jako na uznané a schválené. Dodatečné schválení se totiž týká potvrzení předchozí žádosti.

DRUHÝ TITUL
POKUD EXISTUJE ZÁVĚŤ[116]

1. *PAULUS ve 3. knize K Sabinovi* Dědici, jejichž jméno bylo nerozvážně vymazáno[117] tak, že ho vůbec nelze přečíst, nemohou vůbec požadovat udělení držby pozůstalosti, protože nelze mít na základě dohadů řádně za to, že by byli ustanoveni[118], ačkoli držba pozůstalosti přísluší, pokud byly tabulky závěti po přednesení[119] zničeny. Pokud totiž tabulky existovaly v době smrti[120], i když byly poté zničeny, držba pozůstalosti přísluší, protože tabulky opravdu existovaly.

TŘETÍ TITUL
O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI PŘIPADAJÍCÍ ŠÍLENCI, DÍTĚTI, NĚMÉMU, HLUCHÉMU, SLEPÉMU

1. *PAPINIANUS v 15. knize Otázek* Titius je náhradníkem[121] šílence. Dokud je šílenec ve stejném stavu, nepřichází držba pozůstalosti ani na ustanoveného dědice[122], ani na náhradníka. Má se za to, že lhůta stanovená pro ty, kdo si jsou vědomi[123], neplyne proto, že opatrovník šílence mohl jeho jménem požádat o držbu[124]. Také otec nedospělého syna může totiž přijmout držbu[125], a pokud váhá, není dítě vyloučeno[126]. Co však, pokud opatrovník přijmout[127] nechce? Nebude spravedlivější a také užitečnější udělit ze stejného důvodu držbu nejbližšímu[128], aby nebyl majetek ležícím[129]? Bude-li to připuštěno, pak bude muset náhradník poskytnout záruku všem, kterým musí být majetek vrácen, kdyby snad ustanovený[130] zemřel v šílenství nebo kdyby před smrtí nabyl jasnou mysl, ale zemřel by, než se o pozůstalost přihlásil. Může se totiž stát, že

[116] C. Th. 4, 4; C. I. 5, 22 a 23 a 32; Inst. 2, 10.
[117] Z voskových tabulek, na nichž byla závěť napsána.
[118] Za dědice.
[119] Zveřejnění.
[120] Zůstavitele.
[121] Náhradním dědicem.
[122] Na šílence.
[123] Okolností.
[124] Pozůstalosti.
[125] Pozůstalosti.
[126] Z možnosti dědit podle praetorského práva.
[127] Držbu pozůstalosti.
[128] Pokrevnímu příbuznému.
[129] *Hereditas iacens* je pozůstalost, které se dosud nikdo neujal a má povahu právnické osoby.
[130] Dědic.

tem agnosceret. Nam et fieri potest, ut vivo furioso substitutus decedat nec tamen furiosus obstet ceteris, si prius et ipse decesserit, quam hereditatem adquireret.

2. *Ulpianus libro trigensimo nono ad edictum* Mutus surdus caecus bonorum possessionem admittere possunt, si quod agatur intellegant.

TITULUS UNDECIMUS
DE BONORUM POSSESSIONE SECUNDUM TABULAS

1. *Ulpianus libro trigensimo nono ad edictum* pr. Tabulas testamenti accipere debemus omnem materiae figuram: sive igitur tabulae sint ligneae sive cuiuscumque alterius materiae, sive chartae sive membranae sint vel si corio alicuius animalis, tabulae recte dicentur. 1. Non autem omnes tabulas praetor sequitur hac parte edicti, sed supremas, hoc est eas, quae novissimae ita factae sunt, post quas nullae factae sunt: supremae enim hae sunt non quae sub ipso mortis tempore factae sunt, sed post quas nullae factae sunt, licet hae veteres sint. 2. Sufficit autem extare tabulas, etsi non proferantur, si certum sit eas exstare. Igitur etsi apud furem sint vel apud eum, apud quem depositae sunt, dubitari non oportet admitti posse bonorum possessionem: nec enim opus est aperire eas, ut bonorum possessio secundum tabulas agnoscatur. 3. Semel autem exstitisse tabulas mortuo testatore desideratur, tametsi exstare desierint: quare et si postea interciderunt, bonorum possessio peti poterit. 4. Scientiam tamen exigemus, ut sciat heres extare tabulas certusque sit delatam sibi bonorum possessionem. 5. Si quis in duobus exemplaribus fecerit testamentum et aliud exstet, aliud non exstet, tabulae extare videntur petique potest bonorum possessio. 6. Sed et si in duobus codicibus simul signatis alios atque alios heredes scripserit et utrumque extet, ex utroque quasi ex uno competit bonorum possessio, quia pro unis tabulis habendum est et supremum utrumque accipiemus. 7. Sed si unum fecerit testator quasi testamentum, aliud quasi exemplum, si quidem id extat quod voluit esse testamentum, bonorum possessio petetur, si vero id quod exemplum erat, bonorum possessio peti non poterit, ut Pomponius scripsit. 8. Exigit praetor, ut is, cuius bonorum possessio datur, utroque tempore ius testamenti faciendi habuerit, et cum facit testamentum et cum moritur. Proinde si impubes vel furiosus vel quis alius ex his qui testamentum facere non possunt testamentum fecerit, deinde habens

náhradník zemře za života šílence a šílenec nebude ostatním[131] překážet, zemře-li dříve, než nabude pozůstalost.

2. *ULPIANUS ve 39. knize K ediktu* Němý, hluchý a slepý mohou být připuštěni k držbě pozůstalosti, protože chápou, co se děje.

JEDENÁCTÝ TITUL
O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI NA ZÁKLADĚ ZÁVĚTI[132]

1. *ULPIANUS ve 39. knize K ediktu* Za tabulky závěti[133] musíme považovat všechny druhy materiálu. Ať již se jedná o dřevěné tabulky nebo jakýkoli jiný materiál, ať již papyrus, pergamen nebo kůži, správně se o nich říká, že to jsou tabulky. 1. Praetor se v této části ediktu nezabývá všemi tabulkami, ale jen posledními, to je těmi, které byly pořízeny nejnověji. Posledními nejsou ty, které byly pořízeny v okamžiku smrti, ale ty, po nichž již žádné pořízeny nebyly, přestože jsou staré. 2. Postačí, když tabulky existují, přestože nejsou předloženy, pokud je jisté, že existují. Tedy, i když jsou u zloděje nebo u toho, u něhož jsou uloženy, nelze pochybovat, že je možné připustit držbu pozůstalosti. Není tedy nutné je otevřít, aby byla připuštěna držba pozůstalosti na základě závěti. 3. Požaduje se, aby po smrti zůstavitele tabulky existovaly alespoň chvíli, přestože existovat přestaly. Pročež je možné požadovat držbu pozůstalosti, i kdyby byly později zničeny. 4. Vyžadujeme však takovou znalost, aby dědic věděl, že tabulky existovaly, a byl si jistý, že byl k držbě pozůstalosti povolán. 5. Jestliže někdo vyhotovil závěť ve dvou exemplářích a jeden existuje a druhý nikoli, má se za to, že tabulky existují a o držbu pozůstalosti je možné žádat. 6. Přestože jsou na dvou zároveň zapečetěných tabulkách ustanoveni pokaždé jiní dědici a obě existují, přísluší držba pozůstalosti z obou jakoby z jedněch, protože jsou tabulky považovány za jedny a obě přijímáme jako poslední. 7. Pokud však zůstavitel pořídil jedny[134] jako závěť a druhé jako doklad[135] a pokud existují ty, které chtěl, aby byly závětí, držbu pozůstalosti je možné požadovat. Pokud však bude doklad[136], jak napsal Papinianus[137], držbu pozůstalosti požadovat nelze. 8. Praetor požaduje, aby ten, jehož pozůstalost je udělována do držby, měl právo pořídit závěť[138] v obou okamžicích, když závěť pořizuje a když umírá. Proto, jestliže pořídí závěť nedospělec, šílenec nebo někdo z těch, kdo závěť pořídit nemohou, a poté zemře jako mající způsobilost závěť pořídit, požadovat udělení držby pozůstalosti

[131] Dalším dědicům.
[132] C. Th. 4, 1; C. I. 6, 11; Inst. 3, 9.
[133] Slovo tabulky v tomto titulu vždy znamená závěť.
[134] Tabulky.
[135] Kopii.
[136] Existovat.
[137] Aemilius Papinianus, jeden z nejvýznamnějších právníků a vysoký úředník z přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).
[138] Jedná se o aktivní testamentární způsobilost (*factio testamenti activa*).

testamenti factionem decesserit, peti bonorum possessio non poterit. Sed et si filius familias putans se patrem familias testamentum fecerit, deinde mortis tempore pater familias inveniatur, non potest bonorum possessio secundum tabulas peti. Sed si filius familias veteranus de castrensi faciat, deinde emancipatus vel alias pater familias factus decedat, potest eius bonorum possessio peti. Sed si quis utroque tempore testamenti factionem habuerit, medio tempore non habuerit, bonorum possessio secundum tabulas peti poterit. 9. Si quis autem testamentum fecerit, deinde amiserit testamenti factionem vel furore vel quod ei bonis interdictum est, potest eius peti bonorum possessio, quia iure testamentum eius valet: et hoc generaliter de omnibus huiusmodi dicitur, qui amittant mortis tempore testamenti factionem, sed ante factum eorum testamentum valet. 10. Si linum, quo ligatae sunt tabulae, incisum sit, si quidem alius contra voluntatem testatoris inciderit, bonorum possessio peti potest: quod si ipse testator id fecerit, non videntur signatae et ideo bonorum possessio peti non potest. 11. Si rosae sint a muribus tabulae vel linum aliter ruptum vel vetustate putrefactum vel situ vel casu, et sic videntur tabulae signatae, maxime si proponas vel unum linum tenere. Si ter forte vel quater linum esset circumductum, dicendum est signatas tabulas eius extare, quamvis vel incisa vel rosa sit pars uni.

2. *Idem libro quadragensimo primo ad edictum* pr. Aequissimum ordinem praetor secutus est: voluit enim primo ad liberos bonorum possessionem contra tabulas pertinere, mox, si inde non sit occupata, iudicium defuncti sequendum. Expectandi igitur liberi erunt, quamdiu bonorum possessionem petere possunt: quod si tempus fuerit finitum aut ante decesserint vel repudiaverint vel ius petendae bonorum possessionis amiserint, tunc revertetur bonorum possessio ad scriptos. 1. Si sub condicione heres institutus filius sit, Iulianus peraeque putavit secundum tabulas competere ei quasi scripto bonorum possessionem, qualisqualis condicio sit, etiam si haec „si navis ex asia venerit“: et quamvis defecerit condicio, praetor tamen filium, qui admiserit secundum tabulas, tueri debebit ac si contra tabulas acceperit: quae tuitio ei qui emancipatus est necessaria est. 2. Pro qua quisque parte heres scriptus est, pro ea accipiet bonorum possessionem, sic tamen, ut, si non sit qui ei concurrat, habeat

možné není. I když pořídí závěť syn pod otcovskou mocí, domnívaje se, že je otcem rodiny, a poté v okamžiku smrti se zjistí, že otcem rodiny je, nelze požadovat držbu pozůstalosti na základě tabulek. Pokud ale syn pod otcovskou mocí, bývalý voják, pořídí o táborovém pekuliu[139] a poté bude z otcovské moci propuštěn nebo se stane otcem rodiny jinak a zemře, je možné po něm o držbu pozůstalosti žádat. Pokud někdo měl právo pořídit závěť v obou okamžicích, ale neměl ji v mezidobí, o držbu pozůstalosti podle tabulek možné žádat je. 9. Jestliže někdo pořídil závěť a poté pozbyl způsobilosti závěť pořídit, buď kvůli šílenství, nebo zákazu ke svému majetku[140], je možné po něm držbu pozůstalosti požadovat, neboť jeho právo pořídit závěť trvá. A tak se to říká o všech takových, kteří pozbyli způsobilosti pořídit závěť v době smrti, a sice že předtím jimi pořízená závěť platí. 10. Jestliže byla přeťata šňůra, kterou jsou svázány tabulky, a někdo ji přeťal proti vůli zůstavitele, je možné o držbu pozůstalosti žádat. Jestliže tak učinil zůstavitel sám, má se za to, že nebyly zapečetěny, a proto nelze držbu pozůstalosti požadovat. 11. Pokud tabulky ohryzaly myši, nebo byla šňůra zničena jinak, nebo zpráchnivěla stářím, nebo kvůli místu[141], nebo náhodou, přesto se má za to, že jsou tabulky zapečetěny, když navíc ukážeš, že jedna šňůra drží. Jestliže byly převázány šňůrou třikrát nebo čtyřikrát, je třeba říci, že tabulky zůstávají zapečetěné, ačkoli je v jedné části přeťata nebo přehryzána.

2. *TENTÝŽ ve 41. knize K ediktu* Praetor se řídil nejspravedlivějším řádem. Chtěl tedy, aby držba pozůstalosti proti závěti[142] příslušela nejdříve dětem[143], potom, jestliže by nezískaly[144], aby bylo následováno rozhodnutí zůstavitele. Je tedy třeba čekat tak dlouho, dokud děti mohou držbu pozůstalosti požadovat. Pokud doba vypršela, nebo zemřely dříve, nebo odmítnou, nebo ztratí právo požadovat držbu pozůstalosti, tehdy se držba pozůstalosti vrátí ustanoveným[145]. 1. Jestliže je syn ustanoven za dědice pod podmínkou, jak se domníval Iulianus[146], přísluší mu držba pozůstalosti podle tabulek jako ustanovenému dědici, ať již se jedná o jakoukoli podmínku, také když je takováto „jestliže přijede loď z Asie[147]“. I kdyby se podmínka nesplnila, bude muset praetor chránit syna, kterého připustil na základě tabulek, jako by získal[148] proti závěti[149]. Tato ochrana je potřebná pro propuštěného z otcovské moci. 2. Pro jaký díl je dědic ustanoven, pro takový obdrží držbu pozůstalosti; není-li, kdo by s ním byl, má držbu pozůstalosti sám.

---

[139] Viz pozn. 89.
[140] Marnotratníci se svým majetkem nesměli nakládat.
[141] Jejich uložení.
[142] Jedná se o nárok nepominutelných dědiců.
[143] Potomkům zůstavitele.
[144] Pozůstalost.
[145] Dědicům.
[146] L. Salvius Iulianus, právník a vysoký úředník z 2. stol. n. l., autor konečné redakce soudních vyhlášek (více viz Příloha, I. díl).
[147] Provincie *Asia* ležela na východě dnešního Turecka.
[148] Držbu pozůstalosti.
[149] Viz pozn. 142.

solus bonorum possessionem: quamdiu tamen ex heredibus unus deliberat, utrum admittat bonorum possessionem an non, portio bonorum possessionis eius coheredi non defertur. 3. Si primus quidem ita substitutus sit, si intra decem, secundus, si post decem intra quattuordecim annos: si quidem intra decem decesserit, primus solus heres erit et accipiet bonorum possessionem, si vero post decem intra quattuordecim, secundus solus heres erit et accipiet bonorum possessionem, nec sibi iunguntur, cum ad suam quisque causam substitutus sit. 4. Defertur bonorum possessio secundum tabulas primo gradu scriptis heredibus, mox illis non petentibus sequentibus, non solum substitutis, verum substituti quoque substitutis, et per seriem substitutos admittimus. Primo gradu autem scriptos accipere debemus omnes, qui primo loco scripti sunt: nam sicuti ad adeundam hereditatem proximi sunt, ita et ad bonorum possessionem admittendam. 5. Si quis ita scripserit: „primus ex parte heres esto: si primus heres non erit, secundus heres esto. tertius ex alia parte dimidia heres esto: si non erit, quartus heres esto“, primus et tertius priores ad bonorum possessionem invitantur. 6. Siquis ita instituerit heredes: „uter ex fratribus meis Seiam uxorem duxerit, ex dodrante mihi heres esto, uter non duxerit, ex quadrante heres esto“, si quidem mortua fuerit seia, aequas partes habituros heredes constat: quod si ab altero uxor ducta fuerit, dodrantem et quadrantem eis competere: bonorum autem possessionem, antequam existat condicio, neutrum petere. 7. Si consulto sit inductum nomen heredis, indubitanter probatur bonorum possessionem petere eum non posse, quemadmodum non potest, qui heres scriptus est non consulto testatore: nam pro non scripto est, quem scribi noluit. 8. Si duo sint heredes instituti primus et secundus, secundo tertius substitutus, omittente secundo bonorum possessionem tertius succedit: quod si tertius noluerit hereditatem adire vel bonorum possessionem accipere, reccidit bonorum possessio ad primum. Nec erit ei necesse petere bonorum possessionem, sed ipso iure ei adcrescet: heredi enim scripto sicut portio hereditatis, ita et bonorum possessio adcrescit. 9. Si servus heres scriptus sit, ei domino defertur bonorum possessio, ad quem hereditas pertinebit: ambulat enim cum dominio bonorum possessio. Quare si mortis tempore Stichus heres institutus fuit servus Sempronii nec Sempronius eum

Tak dlouho, jak se jeden z dědiců rozhoduje, zda přijme držbu pozůstalosti nebo nikoli, nepřipadá jeho díl držby pozůstalosti spoludědici. 3. Primus byl ustanoven náhradním dědicem, kdyby zemřel[150] do deseti let[151], a Secundus, kdyby[152] mezi desátým a čtrnáctým rokem. Jestliže zemře před desátým rokem, bude Primus jediným dědicem a obdrží držbu pozůstalosti, pokud ale mezi desátým a čtrnáctým[153], bude jediným dědicem Secundus a obdrží držbu pozůstalosti; nebudou spojeni, protože byli ustanoveni náhradními dědici k různým okolnostem. 4. Držba pozůstalosti podle tabulek se v první řadě uděluje ustanoveným dědicům, poté, pokud nepožádají, dalším, nejen náhradním dědicům, ale také náhradníkům náhradníků a postupně připouštíme náhradní dědice[154]. Za ustanovené dědice v prvním stupni musíme přijmout všechny, kteří jsou napsáni na prvním místě, protože tak, jak jsou nejbližšími při přijímání pozůstalosti[155], tak jsou[156] při připouštění k držbě pozůstalosti. 5. Pokud napsal[157] takto: „Ať je Primus dědicem části. Jestliže se Primus nestane dědicem, ať je dědicem Secundus. Tertius ať je dědicem další poloviny, pokud jím nebude, ať je dědicem Quartus"; jsou Primus a Tertius pozváni k držbě pozůstalosti jako první. 6. Jestliže ustanovil[158] dědice takto: „Ten z mých bratrů, který si vzal Seiu za manželku, ať je mým dědicem ze tří čtvrtin, ten, který si ji nevzal, ať je dědicem ze čtvrtiny"; je jisté, že pokud Seia zemře[159], budou mít stejné části. Jestliže si ji jeden vzal za manželku, budou jim příslušet tři čtvrtiny a čtvrtina. Dokud se podmínka nesplní, nemůže ani jeden požadovat držbu pozůstalosti. 7. Není pochyb o tom, že když je schválně vymazáno jméno dědice, nemůže požadovat držbu pozůstalosti, stejně jako ani ten, kdo byl napsán jako dědic bez vůle zůstavitele. Ten, koho ustanovit nechtěl, jako by ustanoven nebyl. 8. Jsou-li ustanoveni dva dědici, Primus a Secundus, a Secundovi jako náhradník Tertius, pak pokud se Secundus vzdá držby pozůstalosti, nastupuje Tertius. Pokud ale Tertius pozůstalost přijmout nechce ani nechce získat držbu pozůstalosti, vrací se držba pozůstalosti Primovi. Není třeba, aby o držbu pozůstalosti žádal, ale přirůstá mu ze samotného práva. Ustanovenému dědici tedy přirůstá podíl jak na pozůstalosti, tak i na držbě pozůstalosti. 9. Pokud je dědicem ustanoven otrok, napadá držba pozůstalosti jeho pánovi, kterému by příslušela držba pozůstalosti. Držba pozůstalosti tedy následuje vlastnictví. Proto pokud byl ustanoven dědicem Stichus, který byl v době smrti[160] Semproniovým otrokem,

[150] Dědic.
[151] Věku.
[152] Zemřel.
[153] Rokem.
[154] Další.
[155] Podle *ius civile*.
[156] Také první.
[157] Zůstavitel.
[158] Zůstavitel.
[159] Dříve než vznikne manželství.
[160] Zůstavitele.

iussit adire, sed vel decessit vel etiam eum alienavit et coepit esse Septicii: evenit, ut, si Septicius eum iusserit, Septicio deferatur bonorum possessio: ad hunc enim hereditas pertinet. Unde si per multos dominos transierit servus tres vel plures, novissimo dabimus bonorum possessionem.

3. *Paulus libro quadragensimo primo ad edictum* Verum est omnem postumum, qui moriente testatore in utero fuerit, si natus sit, bonorum possessionem petere posse.

4. *Ulpianus libro quadragensimo secundo ad edictum* Chartae appellatio et ad novam chartam refertur et ad deleticiam: proinde et si in opisthographo quis testatus sit, hinc peti potest bonorum possessio.

5. *Idem libro quarto disputationum* pr. Si sub condicione heres quis institutus sit et accepta bonorum possessione secundum tabulas condicio defecerit, interdum evenit, ut res possessori concedenda sit, ut puta si filius sit emancipatus sub condicione heres institutus: nam si defecerit condicio, attamen secundum tabulas bonorum possessionem eum accipere Iulianus scribit. Sed et si is fuerit, qui ab intestato bonorum possessor futurus esset, tuendum esse scripsit, et hoc iure utimur. 1. Videndum, an legata ab eis debeantur. Et filius quidem quasi contra tabulas bonorum possessione accepta rem habere videtur, ceteri vero quasi ab intestato: et ideo filius liberis parentibusque legata relicta solis praestare cogetur, ceteris non. Plane ei, cui ab intestato fideicommissum relictum est, erit praestandum, quasi videatur hoc ipso fraudatus, quod ex testamento petita sit bonorum possessio.

6. *Idem libro octavo disputationum* Hi demum sub condicione heredes instituti bonorum possessionem secundum tabulas etiam pendente condicione necdum impleta petere possunt, qui utiliter sunt instituti: quod si inutiliter quis sit institutus, nec ad bonorum possessionem inutilis institutio proficit.

7. *Iulianus libro vicensimo tertio digestorum* Cum tabulae testamenti plurium signis signatae essent et quaedam ex his non parent, septem tamen signa maneant, sufficit ad bonorum possessionem dandam septem testium signa comparere, licet non omnium qui signaverint maneant signa.

8. *Idem libro vicensimo quarto digestorum* pr. Si ita scriptum sit: „Sempronius ex parte dimidia heres esto. Titius, si navis ex asia venerit, ex parte tertia heres

a Sempronius mu přikázal přijmout[161], nebo buď zemřel, nebo ho zcizil a začal být Septiciův, dojde k tomu, že pokud mu Septicius přikáže[162], připadne držba pozůstalosti Septiciovi. Pozůstalost[163] tedy bude patřit jemu. Jestliže tedy otrok přecházel přes mnohé vlastníky, dáme držbu pozůstalosti poslednímu.

3. *PAULUS ve 41. knize K ediktu* Je pravda, že každý pohrobek, který je v okamžiku smrti v lůně, může požadovat držbu pozůstalosti, pokud se narodí.

4. *ULPIANUS ve 42. knize K ediktu* Označení papyrus se vztahuje jak k novému papyru, tak i k vyškrábanému[164]. Pročež je možné žádat držbu pozůstalosti, pokud někdo ustanovil[165] na druhé straně[166].

5. *TENTÝŽ ve 4. knize Rozprav* Jestliže je někdo ustanoven za dědice pod podmínkou a po přijetí držby pozůstalosti na základě závěti se podmínka nesplní, stane se někdy, že je majetek třeba ponechat držiteli, jako například když byl pod podmínkou ustanoven za dědice emancipovaný syn. Protože i když se podmínka nesplnila, i tak, jak píše Iulianus[167], obdrží držbu pozůstalosti na základě závěti. Také pokud by byl tím, kdo by měl být držitelem pozůstalosti podle zákona, napsal, že je třeba ho chránit, a takové právo užíváme. 1. Je třeba se podívat, zda od nich mohou být požadovány odkazy. Má se za to, že syn má majetek jakoby obdržený držbou pozůstalosti proti závěti[168] a ostatní jakoby ze zákona. A tak bude syn nucen plnit odkazy pouze potomkům a předkům, ostatním nikoli. Jistě, je třeba splnit fideikomis tomu, komu byl zanechán při dědění ze zákona, jako kdyby se mělo za to, že byl ošizen jen tím, že byla požadována držba pozůstalosti podle závěti.

6. *TENTÝŽ v 8. knize Rozprav* Konečně pouze ti dědici[169] ustanovení pod podmínkou mohou žádat o udělení držby pozůstalosti také, dokud se podmínka nesplnila, jsou tedy ustanoveni užitečně. Jestliže je někdo ustanoven[170] neužitečně, neužitečné ustanovení neprospívá k držbě pozůstalosti[171].

7. *IULIANUS ve 23. knize Digest* Jestliže jsou tabulky závěti zapečetěny více pečetěmi a některé z nich nejsou viditelné, ale zůstává sedm pečetí, postačí k udělení držby pozůstalosti pečetě sedmi svědků, přestože nezůstaly pečetě všech, kteří pečetili.

8. *TENTÝŽ ve 24. knize Digest* Je-li napsáno takto: „Ať je Sempronius dědicem z poloviny. Titius, pokud přijede loď z Asie[172], ať je dědicem ze třetiny. Pokud loď z Asie

[161] Pozůstalost.
[162] Přijmout pozůstalost.
[163] Podle *ius civile*.
[164] S vyškrábaným textem.
[165] Dědice.
[166] Popsaného papyru.
[167] Viz pozn. 146.
[168] Viz pozn. 142.
[169] Podle *ius civile*.
[170] Podle *ius civile*.
[171] Jejímu udělení.
[172] Viz pozn. 147.

esto. Idem Titius, si navis ex asia non venerit, ex parte sexta heres esto“: Titius non ex duabus partibus heres scriptus, sed ipse sibi substitutus intellegi debet ideoque non ex maiore parte quam tertia scriptus videtur. Secundum hanc rationem cum sextans vacuus relinquatur, bonorum possessionem Titius accipiet non solum tertiae partis, sed eius quoque, quae ex sextante eidem adcrescit. 1. Qui filio impuberi substituitur ita: „Si filius meus moriatur, priusquam in suam tutelam veniat, tunc Titius mihi heres esto“, sicut hereditatem vindicat, perinde ac si verbum hoc „mihi“ adiectum non esset, ita bonorum quoque eius possessionem accipere potest. 2. Sed et cum in praenomine cognomine erratum est, is ad quem hereditas pertinet etiam bonorum possessionem accipit. 3. Is autem, cuius nomen in testamento voluntate testatoris perductum est, sicut ad adeundam hereditatem, ita ad petendam bonorum possessionem scriptus non intellegitur, quamvis nomen eius legatur. 4. Quidam testamentum in tabulis sibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationem substituit. Respondi sententiam praetoris in danda bonorum possessione eam esse, ut separatim patris, separatim filii heredes aestimari debeant: nam quemadmodum scripto filii heredi separatim ab heredibus patris, ita nuncupato potest videri separatim a scriptis patris heredibus bonorum possessio dari.

9. *Pomponius libro secundo ad Sabinum* Ut bonorum possessio secundum pupillares tabulas admitti possit, requiritur, an patris testamentum signatum sit, licet secundae tabulae resignatae proferantur.

10. *Paulus libro octavo ad Plautium* Si servus sub condicione heres institutus sit, an bonorum possessionem accipere potest, dubitatur. Et Scaevola noster probat posse.

11. *Papinianus libro tertio decimo quaestionum* pr. „Qui ex liberis meis impubes supremus morietur, ei Titius heres esto.“ Duobus peregre defunctis si substitutus ignoret, uter novissimus decesserit, admittenda est Iuliani sententia, qui propter incertum condicionis etiam prioris posse peti possessionem bonorum respondit. 1. Filius heres institutus post mortem patris ab hostibus rediit: bonorum possessionem accipiet et anni tempus a quo rediit ei computabitur. 2. Testamento facto Titius adrogandum se praebuit ac postea sui iuris effectus

nepřijede, ať je tento Titius dědicem z jedné šestiny"; je to třeba chápat tak, že Titius není ustanoven ke dvěma částem[173], ale že je sám sobě náhradníkem, a proto se má za to, že nebyl ustanoven k větší části než k jedné třetině. Podle tohoto názoru, když zůstane šestina volná, obdrží Titius nejen držbu pozůstalosti z jedné třetiny, ale také to, co mu přiroste z jedné šestiny. 1. Ten, kdo je ustanoven náhradníkem nedospělému synovi takto: „Jestliže můj syn zemře dříve, než pozbude poručnictví[174], ať je tehdy mým dědicem Titius", bude nárokovat pozůstalost tak, jako kdyby nebylo připojeno slovo „mým", a tak může držbu pozůstalosti získat. 2. Dokonce, dojde-li k omylu ve jméně, rodovém jméně a přídomku[175], ten, komu přísluší pozůstalost[176], obdrží také držbu pozůstalosti. 3. Ten však, jehož jméno bylo z vůle zůstavitele v závěti vymazáno, není považován za povolaného k pozůstalosti ani za toho, kdo může žádat držbu pozůstalosti, přestože je jeho jméno čitelné. 4. Někdo si vytvořil závěť na tabulkách a nunkupací[177] ustanovil nedospělému synovi náhradníka. Odpověděl jsem[178], že rozhodnutí praetora ohledně udělení držby pozůstalosti je takové, že je třeba odděleně ocenit dědice otce i syna. Protože stejně jako je možné udělit držbu pozůstalosti odděleně písemně ustanovením dědice syna a dědicům otce, je také možné uvažovat o tom, že se odděleně uděluje držba pozůstalosti podle nunkupace a písemně ustanoveným dědicům otce.

9. *POMPONIUS ve 2. knize K Sabinovi* Aby bylo možné připustit k držbě pozůstalosti podle tabulek nedospělce, zkoumá se, zda je otcova závěť zapečetěna, i kdyby byly tabulky[179] odpečetěny.

10. *PAULUS v 8. knize K Plautiovi* Jestliže je za dědice ustanoven pod podmínkou otrok, jsou pochybnosti, zda může obdržet držbu pozůstalosti. Náš Nerva[180] uznává, že může.

11. *PAPINIANUS ve 13. knize Otázek* „Ať je Titius dědicem toho z mých dětí, které zemře nedospělé jako poslední." Jestliže dvě zemřely v cizině a náhradník neví, které z nich zemřelo později, je třeba se připojit k rozhodnutí Iuliana[181], že je možné kvůli nejistým okolnostem žádat o držbu pozůstalosti také po prvním[182]. 1. Syn ustanovený za dědice se po smrti otce vrátil od nepřátel. Obdrží držbu pozůstalosti a roční lhůta[183] se mu bude počítat od jeho návratu. 2. Titius se dal po pořízení závěti adrogovat[184] a poté

---

173 Pozůstalosti.
174 Stane se dospělým.
175 Třetí část jména.
176 Podle *ius civile*.
177 Ústním dovětkem.
178 Iulianus.
179 Nedospělce.
180 M. Cocceius Nerva pater (zemřel r. 33 n. l.), děd císaře Nervy, hlava školy prokuliánů.
181 Viz pozn. 146.
182 Zemřelém dítěti.
183 Na požádání o udělení držby pozůstalosti.
184 *Adrogatio* bylo zvláštním druhem adopce, kdy jeden otec rodiny přecházel, spolu se svými potomky i majetkem, pod moc jiného otce rodiny.

vita decessit. Scriptus heres si possessionem petat, exceptione doli mali summovebitur, quia dando se in adrogandum testator cum capite fortunas quoque suas in familiam et domum alienam transferat. Plane si sui iuris effectus codicillis aut aliis litteris eodem testamento se mori velle declaraverit, voluntas, quae defecerat, iudicio recenti redisse intellegetur, non secus ac si quis aliud testamentum fecisset ac supremas tabulas incidisset, ut priores supremas relinqueret. Nec putaverit quisquam nuda voluntate constitui testamentum: non enim de iure testamenti maxime quaeritur, sed viribus exceptionis. Quae in hoc iudicio quamquam actori opponatur, ex persona tamen eius qui opponit aestimatur.

12. *Paulus libro septimo quaestionum* Ut scriptus heres adgnoscere possit bonorum possessionem, exigendum puto, ut et demonstratus sit propria demonstratione et portio adscripta ei inveniri possit, licet sine parte institutus sit: nam qui sine parte heres institutus est, vacantem portionem vel alium assem occupat. Quod si ita heres scriptus sit, ut interdum excludatur a testamento, eo quod non invenitur portio, ex qua institutus est, nec bonorum possessionem petere potest. Id evenit, si quis ita heredem instituat: „Titius quanta ex parte priore testamento eum heredem scriptum habeo, heres esto“ vel „quanta ex parte codicillis scriptum eum habeo, heres esto“, sic scriptus non inveniatur. Quod si ita scripsero: „Titius, si eum priore testamento ex semisse scriptum heredem habeo“ vel „si eum codicillis ex semisse heredem scripsero, ex semisse heres esto“, tunc accipiet bonorum possessionem quasi sub condicione heres scriptus.

co se stal osobou svého práva[185], zemřel. Pokud bude ustanovený dědic[186] požadovat držbu[187], bude odražen námitkou zlého úmyslu, protože tím, že se dal adrogovat, přechází zůstavitel sám i se svým majetkem do jiné rodiny a domu. Jistě, pokud se stal osobou svého práva a vyhlásí kodicilem[188] nebo jiným dokumentem, že chce zemřít s touto závětí, bude se to chápat tak, že se vůle, která přestala platit, současným rozhodnutím vrací, stejně tak jako kdyby pořídil jinou závěť a dřívější tabulky zničil, aby zanechal dřívější[189] jako poslední. Nelze neuznávat, že se závěť zřizuje pouhou vůlí. Otázkou tedy není, zda byla závěť[190] v souladu s právem, ale síla námitky. V takovém soudním řízení je sice[191] postavena proti žalobci, posuzuje se však podle osoby toho, kdo ji staví proti.

12. *PAULUS v 7. knize Otázek* Domnívám se, že aby mohl být ustanovený dědic[192] připuštěn k držbě pozůstalosti, je třeba vyžadovat, aby byl označen zvláštními slovy a aby bylo možné zjistit připsaný podíl, přestože byl ustanoven bez[193] podílu. Ten dědic, který je ustanoven bez podílu, zabírá totiž buď prázdný podíl, nebo jinou část. Pokud byl tedy dědic ustanoven tak, že je ze závěti zcela vyloučen, protože nelze určit jeho podíl, k němuž byl ustanoven, nemůže držbu pozůstalosti požadovat. To se stane, když je někdo ustanoven dědicem takto: „Ať je Titius dědicem takové části, k jaké jsem ho ustanovil v dřívější závěti“ nebo „Ať je dědicem z takové části, k jaké ho ustanovím v kodicilech[194]“, přičemž se takto ustanovený nikde nenachází. Pokud ale napíši takto: „Ať je Titius dědicem, jestliže jsem ho v předchozí závěti ustanovil k polovině“ nebo „Ať je dědicem z poloviny, jestliže jsem ho ustanovil v kodicilech z poloviny“, tehdy obdrží držbu pozůstalosti jako dědic ustanovený pod podmínkou.

[185] Je osobou *sui iuris*, a nepodléhá tedy žádné moci a má právní subjektivitu i způsobilost k právnímu jednání.
[186] Podle *ius civile*.
[187] Pozůstalosti.
[188] Dovětek k závěti. Název je odvozen od *codicilli* (dřevěné destičky potažené voskovou vrstvou, na niž se psalo).
[189] Závěť.
[190] Vytvořena.
[191] Námitka.
[192] Podle *ius civile*.
[193] Určení.
[194] Viz pozn. 188.

LIBER TRICESIMUS OCTAVUS

TITULUS SEPTIMUS
UNDE LEGITIMI

1. *Iulianus libro vicensimo septimo digestorum* Haec verba edicti „tum quem ei heredem esse oporteret, si intestatus mortuus esset“ *παρατατικῶς* et cum quodam temporis spatio accipiuntur: non ad mortis testatoris tempus referuntur, sed ad id, quo bonorum possessio peteretur. Et ideo legitimum heredem, si capite deminutus esset, ab hac bonorum possessione summoveri palam est.

2. *Ulpianus libro qudragesimo sexto ad edictum* pr. Si repudiaverint sui ab intestato bonorum possessionem, adhuc dicemus obstare eos legitimis, hoc est his, quibus legitima potuit deferri hereditas, idcirco, quia repudiando quasi liberi bonorum possessionem hanc incipiunt habere quasi legitimi. 1. Haec autem bonorum possessio non tantum masculorum defertur, verum etiam feminarum, nec tantum ingenuorum, verum etiam libertinorum. Communis est igitur pluribus. Nam et feminae possunt vel consanguineos vel adgnatos habere, item libertini possunt patronos patronasque habere. 2. Nec tantum masculi hanc bonorum possessionem accipere possunt, verum etiam feminae. 3. Si quis decesserit, de quo incertum est, utrum pater familias an filius familias sit, quia pater eius ab hostibus captus adhuc vivat vel quod alia causa suspendebat eius statum, magis est, ne possit peti bonorum eius possessio, quia nondum intestatum eum esse apparet, cum incertum sit, an testari possit. Cum igitur coeperit certi status esse, tunc demum petenda est bonorum possessio: non cum certum esse coeperit intestatum esse, sed cum certum esse coeperit patrem familias esse. 4. Haec autem bonorum possessio omnem vocat, qui ab intestato potuit esse heres, sive lex duodecim tabularum eum legitimum heredem faciat sive alia lex senatusve consultum. Denique mater, quae ex senatus

SEDMÝ TITUL
ODKUD ZÁKONNÍ DĚDICI[195]

1. *IULIANUS ve 27. knize Digest* Tato slova ediktu: „tehdy ten, kdo se měl stát jeho dědicem[196], kdyby zemřel[197] bez závěti“ připouštějí plynutí lhůty. Lhůta se nevztahuje ke smrti[198] zůstavitele, ale k tomu, kdy je požadována držba pozůstalosti. A tak je zřejmé, že je zákonný dědic[199] z takové držby pozůstalosti vyloučen, pokud dojde ke změně právního postavení[200].

2. *ULPIANUS ve 46. knize K ediktu* Jestliže vlastní[201] odmítli držbu pozůstalosti bez závěti, říkáme, že i nadále překáží zákonným[202], to je těm zákonným, které bylo možné povolat, protože držbu pozůstalosti jako děti[203] počínají mít[204] jako zákonní[205]. 1. Do takovéto držby pozůstalosti je povoláváno nejen po mužích, ale také po ženách, stejně jako po zrozených na svobodě, stejně jako po propuštěncích. Je tedy společná mnohým. Také ženy totiž mohou mít jak pokrevní příbuzné, tak agnáty[206] a také propuštěnci mohou mít patrony i patronky. 2. Takovouto držbu pozůstalosti mohou přijmout nejen muži, ale také ženy. 3. Jestliže zemřel někdo, o němž není jisté, zda je otcem rodiny nebo synem podřízeným otcovské moci, protože je jeho otec zajatý nepřáteli, dokud žije nebo je jeho postavení nejisté z jiného důvodu, pak je správnější, že držbu jeho majetku nelze požadovat, dokud se neukáže být bez závěti, když není jisté, jestli může závěť pořídit. Držba pozůstalosti má být požadována teprve tehdy, až bude jasné jeho postavení, nikoli až začne být jisté, že zemřel bez závěti, ale když bude jisté, že je otcem rodiny. 4. K držbě pozůstalosti je povoláván každý, kdo může být dědicem ze zákona[207], ať již ho činí zákonným dědicem zákon dvanácti desek[208], nebo jiný zákon, nebo usnesení senátu. A tak takovouto držbu pozůstalosti může

---

[195] C. I. 6, 15.

[196] Podle civilního práva, úpravy obsažené v *lex XII tabularum* 5, 4: *Si intestato moritur, cui suus heres nec escit, adgantus proximus familiam habeto.* (Zemře-li bez závěti, kdo nemá vlastního dědice, ať má rodinný majetek nejbližší agnát.) *Lex XII tabularum* byla písemným záznamem těch nejdůležitějších a nejspornějších pravidel římského obyčejového práva (vytvořen byl v letech 450–449 př. n. l.) a stala se základem *ius civile*. Dnes je k dispozici pouze její rekonstrukce, neboť desky byly zničeny za vpádu Gallů na přelomu 5. a 4. stol. př. n. l. a do dnešních dob se zachovaly pouze fragmentárně.

[197] Zůstavitel.

[198] Době úmrtí.

[199] Podle civilního práva.

[200] K zániku agnátského příbuzenství.

[201] Dědici. Ti, kteří bezprostředně podléhali moci zůstavitele a v důsledku jeho smrti se stali osobami svého práva (*personae sui iuris*).

[202] Dědicům.

[203] V první třídě praetorské intestátní posloupnosti.

[204] Pozůstalost.

[205] Ve druhé třídě praetorské intestátní posloupnosti.

[206] *Agnatio* bylo zvláštním druhem umělého (právního) příbuzenství založeného mocí otce rodiny.

[207] Viz pozn. 199.

[208] Viz pozn. 196.

consulto venit Tertulliano, item qui ex Orphitiano ad legitimam hereditatem admittuntur, hanc bonorum possessionem petere possunt.

3. *Paulus libro qudragesimo tertio ad edictum* Generaliter igitur sciendum est, quotienscumque vel lex vel senatus defert hereditatem, non etiam bonorum possessionem, ex hac parte eam peti oportere: cum vero etiam bonorum possessionem dari iubet, tum ex illa parte, qua ex legibus, peti debere: sed et ex hac parte poterit.

4. *Iulianus libro vicensimo septimo digestorum* Si ex duobus fratribus alter decesserit testamento iure facto, dein deliberante herede alter quoque intestato decesserit et scriptus heres omiserit hereditatem, patruus legitimam hereditatem habebit: nam haec bonorum possessio „tum quem heredem esse oportet“ ad id tempus refertur, quo primum ab intestato bonorum possessio peti potuisset.

5. *Modestinus libro tertio pandectarum* pr. Inter adgnatos et cognatos hoc interest, quod in adgnatis et cognati continentur, in cognatis non utique et adgnati. Verbi gratia patris frater, id est patruus, et adgnatus est et cognatus, matris autem frater, id est avunculus, cognatus est, adgnatus non est. 1. Quamdiu spes est suum heredem aliquem defuncto existere, tamdiu consanguineis locus non est: puta si defuncti uxor praegnas sit aut defuncti filius apud hostes sit.

6. *Hermogenianus libro tertio iuris epitomarum* Nati post mortem patris vel post captivitatem sive deportationem, sed et hi, qui tempore, quo capiebatur vel deportabatur pater, in potestate fuerunt, ius inter se consanguinitatis habent, etsi heredes patri non extiterint, sicuti exheredati.

požadovat matka, kterou povolává Trebelliánské usnesení senátu[209], a také ti, kteří jsou připuštěni podle Orfitiánského[210].

3. *PAULUS ve 43. knize Ediktu* Obecně je třeba mít na paměti, že vždy, když povolává k pozůstalosti zákon nebo usnesení senátu[211], ale nikoli k držbě pozůstalosti, je třeba žádat[212] podle této části[213]. Když přikazuje[214] udělit také držbu pozůstalosti, tehdy je třeba žádat podle té části[215], která[216] v zákoně. Je však možné[217] také podle této části[218].

4. *IULIANUS ve 27. knize Digest* Jestliže jeden z bratrů zemřel se závětí pořízenou ve shodě s právem a poté, když dědic zvažoval[219], zemřel druhý bez závěti a ustanovený dědic pozůstalost nepřijal, obdrží zákonnou pozůstalost[220] strýc. Takováto držba pozůstalosti „tehdy ten, kdo má být dědicem" se vztahuje k té době, kdy mohl poprvé žádat o udělení držby pozůstalosti.

5. *MODESTINUS ve 3. knize Pandekt* Rozdíl mezi agnáty[221] a pokrevními příbuznými je takový, že pod agnáty jsou zahrnuti také pokrevní příbuzní, ne však agnáti pod pokrevní příbuzné. Jinými slovy, bratr otce, tedy strýc, je agnátem i pokrevním příbuzným, ale bratr matky, tedy strýc z matčiny strany, je sice pokrevním příbuzným, ale není agnátem. 1. Jak dlouho trvá naděje, že existuje nějaký vlastní dědic zůstavitele, tak dlouho nemají místo pokrevní příbuzní. Například když je manželka zůstavitele těhotná nebo je syn zůstavitele u nepřátel[222].

6. *HERMOGENIANUS ve 3. knize Výtahů z práva* Narození po smrti otce, nebo po upadnutí do válečného zajetí, nebo po vyhnanství[223], ale i ti, kdo byli v otcovské moci, když otec upadl do válečného zajetí nebo byl poslán do vyhnanství, mají vzájemná práva z pokrevního příbuzenství, i kdy nejsou dědici[224], například když byli vyděděni.

---

209 Viz pozn. 6.
210 *SC Orfitianum* (178 n. l.) přiznalo zákonné dědické právo po matce všem jejím dětem.
211 Tedy civilní právo.
212 O udělení držby pozůstalosti.
213 Ediktu.
214 Zákon nebo usnesení senátu.
215 Ediktu.
216 Se vztahuje na osoby uvedené.
217 Požadovat udělení držby pozůstalosti.
218 Ediktu.
219 Zda přijme pozůstalost.
220 Podle civilního práva.
221 Viz pozn. 321.
222 V jejich zajetí.
223 Viz 48. kniha 22. titul.
224 Podle civilního práva.

TITULUS OCTAVUS
UNDE COGNATI

1. *Ulpianus libro qudragesimo sexto ad edictum* pr. Haec bonorum possessio nudam habet praetoris indulgentiam neque ex iure civili orginem habet: nam eos invitat ad bonorum possessionem, qui iure civili ad successionem admitti non possunt, id est cognatos. 1. Cognati autem appellati sunt quasi ex uno nati, aut, ut labeo ait, quasi commune nascendi initium habuerint. 2. Pertinet autem haec lex ad cognationes non serviles: nec enim facile ulla servilis videtur esse cognatio. 3. Haec autem bonorum possessio, quae ex hac parte edicti datur, cognatorum gradus sex complectitur et ex septimo duas personas sobrino et sobrina natum et natam. 4. Cognationem facit etiam adoptio: etenim quibus fiet adgnatus hic qui adoptatus est, isdem etiam cognatus fiet: nam ubicumque de cognatis agitur, ibi sic accipiemus, ut etiam adoptione cognati facti contineantur. Evenit igitur, ut is qui in adoptionem datus est tam in familia naturalis patris iura cognationis retineat quam in familia adoptiva nanciscatur: sed eorum tantum cognationem in adoptiva familia nanciscetur, quibus fit adgnatus, in naturali autem omnium retinebit. 5. Proximus autem accipietur etiam is qui solus est, quamvis proprie proximus ex pluribus dicitur. 6. Proximum accipere nos oportet eo tempore, quo bonorum possessio defertur. 7. Si quis igitur proximus cognatus, dum heredes scripti deliberant, diem suum obierit, sequens quasi proximus admittetur, hoc est quicumque fuerit tum deprehensus proximum locum optinens. 8. Si quis proximior cognatus nasci speretur, in ea condicione est, ut dici debeat obstare eum sequentibus: sed ubi natus non est, admittemus eum, qui post ventrem proximus videbatur. Sed hoc ita demum erit accipiendum, si hic qui in utero esse dicitur vivo eo de cuius bonorum possessione agitur fuit conceptus, nam si post mortem, neque obstabit alii neque ipse admittetur, quia non fuit proximus cognatus ei, quo vivo nondum animax fuerit. 9. Si qua praegnas decesserit et utero exsecto partus sit editus, in ea condicione est partus iste, ut matris suae accipere bonorum possessionem possit „unde proximi cognati“. Sed post senatus consultum

OSMÝ TITUL
ODKUD POKREVNÍ PŘÍBUZNÍ[225]

1. *ULPIANUS ve 46. knize Ediktu* Tato držba pozůstalosti není nic jiného než laskavost praetora a nemá svůj původ v civilním právu. K držbě pozůstalosti totiž povolává ty, kteří nemohou být podle civilního práva připuštěni k následnictví, tedy pokrevní příbuzné. 1. Jako pokrevní příbuzní jsou označováni ti, kdo se narodili jakoby z jedné[226] nebo, jak říká Labeo[227], jako by měli počátek společným zrozením. 2. Toto pravidlo se vztahuje na pokrevní příbuzné, kteří nejsou otroky. Jen stěží lze mít za to, že by nějaký otrocký[228] byl pokrevním příbuzenstvím. 3. Tato držba pozůstalosti udělovaná podle této části ediktu zahrnuje šestý stupeň pokrevních příbuzných a dvě osoby ze sedmého v postavení bratranců a sestřenic. 4. Pokrevní příbuznost vytváří také adopce. Ten totiž, kdo se stane něčím agnátem[229] tím, že je adoptován, stane se také jeho pokrevním příbuzným. Kdekoli se totiž jedná o pokrevní příbuzné, tam přijímáme, že jsou sem zahrnováni také ti, kdo se stali pokrevními příbuznými skrze adopci. Důsledkem toho je, že ten, kdo je adoptován, si podržuje práva pokrevenství jak k rodině přirozeného otce, tak mu vznikají k adoptivní rodině. Pokrevní příbuzenství mu však v adoptivní rodině vzniká pouze k těm, k nimž se stává agnátem, v přirozené[230] zůstal ke všem. 5. Jako nejbližší je přijímán také ten, který je sám, ačkoli se říká, že nejbližších je více. 6. Je třeba, abychom ho jako nejbližšího přijímali k té době, kdy je povolán k držbě pozůstalosti. 7. Jestliže tedy ukončil své dny nejbližší pokrevní příbuzný, zatímco ustanovení dědici[231] zvažují[232], bude jako nejbližší připuštěn následující, tedy kterýkoli, který by byl v té době uznán za zaujímajícího místo nejbližšího. 8. Kdyby byl někdo v naději, že se narodí ještě bližší pokrevní příbuzný, je v takovém postavení, že je třeba říci, že překáží následujícím. Pokud se však nenarodí, pak připouštíme[233] toho, kdo se břichu[234] bude zdát nejbližší. Přijato to však bude pouze tehdy, jestliže ten, o kom se řekne, že je v lůně, byl počat za života toho, o jehož držbu pozůstalosti se jedná, neboť pokud byl počat po jeho smrti, nebude ani překážet jinému, ani ono samo nebude připuštěno, protože nebude nejbližším pokrevním příbuzným toho, za jehož života by vůbec neexistovalo. 9. Jestliže zemřela těhotná a dítě se narodilo rozříznutím břicha, je v takovém postavení, že může po své matce nabýt držbu pozůstalosti „jako nejbližší pokrevní příbuzný“. Protože se v době

[225] C. I. 6, 15.
[226] Osoby.
[227] Viz pozn. 87.
[228] Vztah.
[229] Viz pozn. 321.
[230] Rodině.
[231] V závěti.
[232] Jestli přijmou pozůstalost.
[233] K pozůstalosti.
[234] Počatému, ale ještě nenarozenému dítěti.

orphitianum et „unde legitimi“ petere poterit, quia mortis tempore in utero fuit. 10. Gradatim autem admittuntur cognati ad bonorum possessionem: ut qui sunt primo gradu, omnes simul admittuntur. 11. Si quis apud hostes fuerit mortis tempore eius, de cuius bonorum possessione quaeritur, dicendum est bonorum possessionem peti ab eo posse.

2. *Gaius libro sexto decimo ad edictum provinciale* Hac parte proconsul naturali aequitate motus omnibus cognatis promittit bonorum possessionem, quos sanguinis ratio vocat ad hereditatem, licet iure civili deficiant. Itaque etiam vulgo quaesiti liberi matris et mater talium liberorum, item ipsi fratres inter se ex hac parte bonorum possessionem petere possunt, quia sunt invicem sibi cognati, usque adeo ut praegnas quoque manumissa si peperit, et is qui natus est matri et mater ipsi et inter se quoque qui nascuntur cognati sint.

3. *Iulianus libro vicensimo septimo digestorum* Capitis deminutione peremuntur cognationes, quae per adoptionem adquisitae sunt. Igitur si post mortem verbi gratia fratris adoptivi intra centensimum diem adoptivus frater capite deminutus fuerit, bonorum possessionem accipere non poterit, quae proximitatis nomine fratris defertur: praetorem enim non solum mortis tempus, sed etiam id, quo bonorum possessio petitur, intueri palam est.

4. *Ulpianus libro sexto regularum* Si spurius intestato decesserit, iure consanguinitatis aut adgnationis hereditas eius ad nullum pertinet, quia consanguinitatis itemque adgnationis iura a patre oriuntur: proximitatis autem nomine mater eius aut frater eadem matre natus bonorum possessionem eius ex edicto petere potest.

5. *Pomponius libro quarto ad Sabinum* Legitimis capite deminutis non datur bonorum possessio iure heredis legitimi, quia non eadem causa eorum est, quae liberorum: sed gradu cognatorum rursus vocantur.

smrti[235] nacházelo v lůně, může požadovat[236] podle Orfitiánského usnesení senátu[237] a „jako zákonný". 10. K držbě pozůstalosti jsou pokrevní příbuzní připouštěni podle stupňů. Ti, kdo jsou v prvním stupni, jsou připouštěni zároveň. 11. Pokud byl někdo u nepřátel v době smrti toho, o jehož držbu pozůstalosti se jedná, je třeba říci, že držbu pozůstalosti požadovat může.

2. *GAIUS v 16. knize K provinčnímu ediktu* V této části[238] slibuje prokonsul[239], motivován přirozenou spravedlností, držbu pozůstalosti všem pokrevním příbuzným, které k pozůstalosti povolává ohled na krev, i když civilní právo chybí. Proto mohou podle této části[240] požadovat držbu pozůstalosti také nemanželské děti po matce a matka po takovýchto dětech, stejně jako takovíto bratři po sobě, protože si jsou sobě navzájem pokrevními příbuznými, a to až té míry, že když porodila ta, která byla propuštěna jako těhotná, jsou pokrevními příbuznými narozený k matce, matka k němu a také z ní narozené děti navzájem.

3. *IULIANUS ve 27. knize Digest* Snížením právního postavení[241] zanikají pokrevní příbuznosti, které byly získány adopcí. Pokud tedy po smrti, řekněme, adoptivního bratra, se během stodenní lhůty sníží právní postavení adoptovaného bratra, nemůže obdržet držbu pozůstalosti, která je mu nabízena z důvodu blízkosti bratra. Je zřejmé, že praetor nepřihlíží pouze k době smrti[242], ale také k té, v níž je držba pozůstalosti požadována.

4. *ULPIANUS v 6. knize Pravidel* Zemře-li nemanželské dítě bez závěti, jeho pozůstalost nepřipadá nikomu ani podle práva pokrevenství, ani agnátství[243], protože práva pokrevenství, stejně jako agnace, pocházejí od otce. Avšak jeho matka nebo bratr zrozený stejnou matkou mohou podle ediktu požadovat držbu pozůstalosti jako nejbližší[244].

5. *POMPONIUS ve 4. knize K Sabinovi* Zákonným[245], u nichž došlo ke změně právního postavení[246], není udělena držba pozůstalosti na základě práva zákonných[247], není to totiž stejné jako v případě dětí[248]. Jsou však opět povoláváni podle stupně pokrevního příbuzenství.

---

235 Zůstavitelky.
236 Udělení držby pozůstalosti.
237 Viz pozn. 210.
238 Ediktu.
239 Prokonsulové byli za císařství pověřováni správou těch provincií, které byly svěřeny senátu. Titul prokonsula měli správci provincie *Asia*, *Africa* a *Achaia*.
240 Ediktu.
241 Změnou agnátských vztahů.
242 Zůstavitele.
243 Viz pozn. 321.
244 Pokrevní příbuzní.
245 Dědicům.
246 Tzv. *capitis deminutio* bylo následkem ztráty svobody (*capitis deminutio maxima*), občanství (*capitis deminutio media*) nebo postavení osoby svého práva (*capitis deminutio minima*).
247 Dědiců.
248 Jsou v 1. třídě praetorské intestátní posloupnosti.

6. *Ulpianus libro qudragesimo quinto ad edictum* Cognatis accusatio nihil obest ad successionem, si accusaverint cognatos suos.

7. *Modestinus libro sexto regularum* Is, qui aliqua ratione servus factus est, manumissione nulla ratione recipit cognationem.

8. *Idem libro quarto decimo responsorum* Modestinus respondit non ideo minus ad aviae maternae bona ab intestato nepotes admitti, quod vulgo quaesiti proponuntur.

9. *Papinianus libro sexto responsorum* pr. Octavi gradus adgnato iure legitimi heredis, etsi non extiterit heres, possessio defertur: ut proximo autem cognato, quamvis extiterit heres, non defertur. 1. Fratris filius pro parte heres institutus, cum patruum surdum esse contenderet atque ideo testamentum facere non potuisse, possessionem ut proximus cognatus accepit. Ex die mortis temporis haberi rationem placuit, quia verisimile non videbatur tam coniunctum sanguine defuncti valetudinem ignorasse.

10. *Scaevola libro secundo responsorum* Intestata reliquit sororem septiciam diverso patre natam et praegnatem matrem ex alio marito: quaero, si mater hereditatem repudiaverit, dum adhuc praegnas est, posteaque enixa fuerit Sempronia, an etiam Sempronia bonorum Titiae possessionem accipere possit. Respondit, si mater hereditate exclusa est, eam quae, ut proponeretur, postea nata est, accipere posse.

TITULUS NONUS
DE SUCCESSORIO EDICTO

1. *Ulpianus libro quadragensimo nono ad edictum* pr. Successorium edictum idcirco propositum est, ne bona hereditaria vacua sine domino diutius iacerent et creditoribus longior mora fieret. E re igitur praetor putavit praestituere tempus his, quibus bonorum possessionem detulit, et dare inter eos successionem, ut maturius possint creditores scire, utrum habeant, cum quo

6. *ULPIANUS ve 45. knize K ediktu* Překážkou nástupnictví není, pokud pokrevní příbuzný žaloval své pokrevní příbuzné.

7. *MODESTINUS v 6. knize Odpovědí* Tomu, kdo se z nějakého důvodu stal otrokem, se v žádném případě propuštěním pokrevní příbuzenství neobnovuje.

8. *TENTÝŽ ve 14. knize Odpovědí* Modestinus[249] odpověděl, že vnuci nejsou připuštěni k majetku ze zákona po babičce z matčiny strany proto, že by se na ně hledělo jako na nemanželské.

9. *PAPINIANUS v 6. knize Odpovědí* Držba[250] je nabízena osmému stupni agnátů[251] podle práva zákonných dědiců[252], přestože by nebyl pokládán za dědice[253]. Není mu nabízena[254] jako nejbližšímu pokrevnímu příbuznému, přestože byl dědicem[255]. 1. Syn bratra byl ustanoven dědicem k části[256], a když tvrdil, že strýc z otcovy strany byl hluchý, a proto nemohl pořídit závěť, obdržel držbu pozůstalosti jako nejbližší pokrevní příbuzný. Bylo přijato, že se přihlédne k době ode dne smrti[257], protože se nemá za to, že je pravděpodobné, že by tak pokrevně spojený neznal zdravotní stav zůstavitele.

10. *SCAEVOLA ve 2. knize Odpovědí* Bez závěti[258] zanechala Septicii od jiného otce a matky těhotné s jiným manželem. Ptám se, jestliže stále ještě těhotná matka pozůstalost odmítla a poté se narodila Sempronia, zda může Sempronia obdržet držbu pozůstalosti po Titii. Odpověděl[259], že když byla matka z pozůstalosti vyloučena, pak ta, o níž je tvrzeno, že se narodila až poté, obdržet může.

DEVÁTÝ TITUL
O NÁSLEDNICKÉM EDIKTU[260]

1. *ULPIANUS ve 49. knize K ediktu* Následnický titul[261] byl vyhlášen proto, aby pozůstalostní majetky neležely příliš dlouho bez vlastníka a nebylo dalšího prodlení pro věřitele. Praetor se proto domníval, že je třeba určit dobu těm, kterým nabídl držbu pozůstalosti, a stanovit mezi nimi nástupnictví, aby věřitelé dopředu věděli, zda budou mít někoho, s nímž se utkají[262], nebo zda bude jako uprázdněný majetek vymáhán

[249] Herennius Modestinus byl jeden z posledních klasických právníků, působil ve 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).
[250] Pozůstalosti.
[251] Viz pozn. 321.
[252] Viz pozn. 293.
[253] Podle civilního práva.
[254] Pozůstalost.
[255] Podle civilního práva.
[256] Pozůstalosti.
[257] Zůstavitele.
[258] Zemřelá.
[259] Scaevola.
[260] C. I. 6, 16.
[261] Ediktu.
[262] Na soudu.

congrediantur, an vero bona vacantia fisco sint delata, an potius ad possessionem bonorum procedere debeant, quasi sine successore defuncto. 1. Unus enim quisque suam bonorum possessionem repudiare potest, alienam non potest. 2. Proinde procurator meus sine mea voluntate meam bonorum possessionem repudiare non potest. 3. Per servum delatam bonorum possessionem dominus repudiare potest. 4. Tutor impuberis an repudiare possit bonorum possessionem, videamus. Et magis est, ne possit: sed ille ex auctoritate tutoris repudiare potest. 5. Furiosi curator nequaquam poterit repudiare, quia necdum delata est. 6. Qui semel noluit bonorum possessionem petere, perdidit ius eius, etsi tempora largiantur: ubi enim noluit, iam coepit ad alios pertinere bonorum possessio aut fiscum invitare. 7. Decretalis bonorum possessio an repudiari possit, videamus. Et quidem diebus finiri potest: sed repudiari eam non posse verius est, quia nondum delata est, nisi cum fuerit decreta: rursum posteaquam decreta est, sera repudiatio est, quia quod adquisitum est repudiari non potest. 8. Si intra centensimum diem mortuus sit prior, statim sequens admitti potest. 9. Quod dicimus „intra dies centum bonorum possessionem peti posse“, ita intellegendum est, ut et ipso die centensimo bonorum possessio peti possit, quemadmodum intra kalendas etiam ipsae kalendae sunt. Idem est et si „in diebus centum“ dicatur. 10. Quibus ex edicto bonorum possessio dari potest, si quis eorum aut dari sibi noluerit aut in diebus statutis non admiserit, tunc ceteris bonorum possessio perinde competit, ac si prior ex eo numero non fuerit. 11. Sed videndum est, an inter ceteros ipse quoque qui exclusus est admittatur. Ut puta filius est in potestate: delata est ei bonorum possessio ex prima parte, unde liberis defertur: exclusus est tempore aut repudiatione: ceteris defertur: sed ipse sibi succedat ex hac successoria parte? Et magis est, ut succedat, ut unde legitimi possit petere et post hos suo ordine ex illa parte,

státní pokladnou, nebo zda musí spíše usilovat o držbu pozůstalosti[263], jako by byl zůstavitel bez následovníků. 1. Každý může odmítnout držbu pozůstalosti, jinou[264] nemůže. 2. Proto můj zástupce bez mého souhlasu nemůže odmítnout moji držbu pozůstalosti. 3. Pán může odmítnout držbu pozůstalosti připadající otrokovi. 4. Podívejme se, zda může odmítnout držbu pozůstalosti poručník nedospělce. Správnější je, že nemůže, ale se souhlasem poručníka může odmítnout[265]. 5. Opatrovník nad šílencem odmítnout v žádném případě nemůže, protože nenapadla[266]. 6. Kdo jednou nechtěl držbu pozůstalosti požadovat, přestože je lhůta dopřána, toto právo ztratí; když tedy nechtěl, začíná držba pozůstalosti hned příslušet jiným nebo je povolána státní pokladna. 7. Podívejme se, zda lze odmítnout dekretální držbu pozůstalosti[267]. Lhůta[268] sice určitě může skončit, ale je správnější, že ji odmítnout nemůže, protože dokud nebyl vydán dekret, nenapadla[269]. Zároveň je po vydání dekretu na odmítnutí pozdě, protože to, co je nabyto, odmítnout nelze. 8. Pokud během sta dní[270] první[271] zemře, je hned možné připustit následujícího. 9. Když říkáme „držbu pozůstalosti je možné požadovat během sta dní", musíme tomu rozumět tak, že je možné žádat držbu pozůstalosti v samotném stém dni, jestliže pak do Kalend[272], také o samotných Kalendách. Stejně tak to je, jestliže je řečeno „ve sto dnech". 10. Jestliže někdo z těch, jimž je možné udělit držbu pozůstalosti podle ediktu, by ji buď nechtěl přijmout, nebo by ji ve stanovených dnech nepřijal, tehdy přísluší držba pozůstalosti ostatním[273] stejně, jako kdyby předchozí[274] mezi nimi nebyl. 11. Je však třeba se podívat, zda ten, kdo byl vyloučen, je připuštěn mezi ostatními. Jako například syn v moci[275]. Držba pozůstalosti na něho napadá podle první části[276], která ji nabízí dětem; je-li vyloučen časem nebo odmítnutím, je nabízeno ostatním. Bude ale sám sebe následovat[277] podle této části následnického[278]? Správnější je, aby nastoupil a mohl požadovat jako zákonný[279] a poté postupně podle té části[280], kde jsou povoláváni nejbližší pokrevní příbuzní[281].

---

263 Za účelem následného prodeje a uspokojení věřitelů.
264 Pozůstalost podle *ius civile*.
265 Nedospělec.
266 Pozůstalost.
267 Praetor rozhodoval pomocí dekretů o dědění v případech, které neupravoval edikt.
268 Pro přihlášení se k udělení držby pozůstalosti.
269 Pozůstalost. Nebylo proto možné se pozůstalosti ujmout.
270 Určených k ucházení se o pozůstalost.
271 Z možných dědiců.
272 1. ledna. Kalendy byly vždy prvním dnem měsíce.
273 Z dané dědické třídy.
274 Dědic.
275 Otcovské.
276 Ediktu.
277 Vstoupí na svoje místo v pořadí dědiců.
278 Ediktu.
279 Dědic. Ve 2. třídě praetorské intestátní posloupnosti.
280 Ediktu.
281 Ve 3. třídě praetorské intestátní posloupnosti.

unde proximi cognati vocantur. Et hoc iure utimur, ut admittatur: poterit igitur ex sequenti parte succedere ipse sibi. Item hoc dici poterit et in secundum tabulas bonorum possessione, ut, si secundum tabulas non petierit bonorum possessionem is qui potuit et ab intestato succedere, ipse sibi succedat. 12. Largius tempus parentibus liberisque petendae bonorum possessionis tribuitur, in honorem sanguinis videlicet, quia artandi non erant, qui paene ad propria bona veniunt. Iideoque placuit eis praestitui annum, scilicet ita moderate, ut neque ipsi urguerentur ad bonorum possessionis petitionem neque bona diu iacerent. Sane nonnumquam urguentibus creditoribus interrogandi sunt in iure, an sibi bonorum possessionem admittant, ut, si repudiare se dicant, sciant creditores, quid sibi agendum esset: si deliberare se adhuc dicant, praecipitandi non sunt. 13. Si quis autem a patre suo impuberi filio sit substitutus, non intra annum, sed intra diem centensimum bonorum possessionem petere poterit. 14. Non solum autem cum suo nomine veniunt liberi parentesque, hoc eis tribuitur, verum etiam si servus eius, qui ex liberis patentibusque est, heres institutus est, intra annum competit bonorum possessio: persona enim ea est, quae meruit hoc beneficium, quae petat. 15. Sed et si pater emancipati filii bonorum possessionem contra tabulas accipere velit, anni tempus ei competere constat. 16. Et generaliter ait Iulianus ex omnibus causis liberis parentibusque intra annum bonorum possessionem competere.

2. *Papinianus libro sexto responsorum* Inferioris gradus cognatus beneficium edicti successorii non habuit, cum prior ex propria parte possessionem accepisset: nec ad rem pertinuit, quod abstinendi facultatem ob auxilium aetatis prior cognatus acceperat. Igitur fisco vacantia bona recte deferri placuit.

TITULUS SEXTUS DECIMUS
DE SUIS ET LEGITIMIS HEREDIBUS

1. *Ulpianus libro duodecimo ad Sabinum* pr. Intestati proprie appellantur, qui, cum possent testamentum facere, testati non sunt. Sed et is, qui testamentum fecit, si eius hereditas adita non est vel ruptum vel irritum est testamentum,

A užíváme takové právo, aby byl připuštěn. Podle následující části[282] by tedy mohl následovat sám sebe. Totéž lze říci také ohledně držby pozůstalosti na základě závěti, takže pokud ten, který mohl nastoupit bez závěti, nepožádal o držbu pozůstalosti na základě závěti, následuje sám za sebou[283]. 12. Rodičům a dětem se dává na požádání o držbu pozůstalosti delší doba, samozřejmě s ohledem na úctu ke krvi, aby se nedostali do tísně ti, kdo získávají téměř vlastní majetek. Proto bylo přijato, že jim je poskytnut rok, tedy tak dostatečná[284], aby nebyli ani poháněni k požádání o držbu pozůstalosti, ani nebyl majetek dlouho ležící[285]. Jistě, někdy je třeba se jich před právem[286] zeptat, když jsou věřitelé netrpěliví, zda držbu pozůstalosti přijmou, aby pokud řeknou, že odmítají, věřitelé věděli, co mají dělat. Pokud řeknou, že se ještě rozhodují, nejsou popohánění. 13. Jestliže je ale někdo ustanoven náhradníkem nedospělého syna, může požadovat držbu pozůstalosti nikoli do roka, ale během sta dní. 14. Toto je také uděleno dětem a rodičům, nejen když přicházejí svým jménem, ale držba pozůstalosti jim přísluší během roku, také když je za dědice ustanoven jejich otrok patřící někomu z dětí nebo rodičů. Osoba, která žádá[287], totiž patří mezi ty, kterým toto dobrodiní přísluší. 15. Je shoda na tom, že kdyby chtěl otec získat držbu pozůstalosti proti závěti[288] po propuštěném synovi, přísluší mu roční lhůta. 16. Iulianus[289] obecně říká, že dětem a rodičům ve všech případech přísluší držba pozůstalosti během roku.

2. *PAPINIANUS v 6. knize Odpovědí* Pokrevní příbuzní nižších stupňů nepožívají dobrodiní nástupnického ediktu, jestliže bližší[290] obdržel držbu podle příslušné části[291]. Nemá přitom význam, že bližší pokrevní příbuzný využil možnost zdržení se[292] v roční lhůtě. Je přijato, že prázdný majetek po právu připadá státní pokladně.

ŠESTNÁCTÝ TITUL
O VLASTNÍCH A ZÁKONNÝCH DĚDICÍCH[293]

1. *ULPIANUS ve 12. knize K Sabinovi* Jako zůstavitelé bez závěti jsou správně nazýváni ti, kdo nepořídili závěť, i když tak mohli učinit. Nebude nesprávné říci, že bez závěti zemřel ten, kdo závěť pořídil, ale jeho pozůstalost není přijata, nebo byla závěť[294]

---

[282] Ediktu.
[283] Nastupuje na své místo podle ediktu.
[284] Doba.
[285] Viz pozn. 129.
[286] Na soudu.
[287] O udělení držby pozůstalosti.
[288] Jako nepominutelný dědic.
[289] Viz pozn. 146.
[290] Příbuzný.
[291] Ediktu.
[292] Přijetí pozůstalosti.
[293] C. I. 6, 55.
[294] Pečeti.

intestatus non improprie dicetur decessisse. Plane qui testari non potuit proprie non est intestatus, puta impubes furiosus vel cui bonis interdictum est: sed hos quoque pro intestatis accipere debemus: eum quoque, qui ab hostibus captus est, quoniam per legem Corneliam successio his defertur, quibus deferretur, si in civitate decessisset: nam et eius hereditas fuisse creditur. 1. Quaeri poterit, si ex ea, quae in fideicommissa libertate moram passa est, conceptus et natus sit, an suus patri existat. Et cum placeat eum ingenuum nasci, ut est a divis Marco et Vero et imperatore nostro Antonino Augusto rescriptum, cur non in totum pro manumissa haec habeatur, ut uxor ducta suum pariat? Nnec mirum sit, ex serva ingenuum nasci, cum et ex captiva rescriptum sit ingenuum nasci. Quare ausim dicere, etsi pater huius pueri eiusdem sortis fuerit, cuius mater moram passa in libertate fideicommissa, ipseque moram passus est, suum eum patri nasci exemplo captivorum parentium, cum quibus rediit. Ergo sive postea pater eius post moram manumittatur, recipiet eum in potestate, sive ante decesserit, definiendum erit suum existere. 2. Suos heredes accipere debemus filios filias sive naturales sive adoptivos. 3. Interdum etiam filius suus heres excluditur fisco praelato, ut puta si perduellionis fuerit damnatus pater post mortem suam, hoc quo, ut nec iura sepulchrorum hic filius habeat. 4. Si filius suus heres esse desiit, in eiusdem partem succedunt omnes nepotes neptesque ex eo nati qui in potestate sunt: quod naturali aequitate contingit. Filius autem suus heres esse desinit, si capitis deminutione vel magna vel minore exiit de potestate. Quod si filius apud hostes sit, quamdiu vivit nepotes non succedunt. Proinde etsi fuerit redemptus, nondum succedunt ante luitionem: sed si interim decesserit, cum placeat eum statu recepto decessisse, nepotibus obstabit. 5. Sed si quis non desiit esse in potestate, sed numquam coepit, ut puta si filius meus vivo patre meo ab hostibus captus est, mox ibi me patre familias facto decesserit, nepotes in eius locum succedent. 6. Non minus autem neptes quam nepotes succedent in locum parentium. 7. In-

zlomena, nebo se stala neplatnou. Ten, kdo závěť pořídit nemůže, není vlastně zůstavitelem bez závěti, jako například nedospělec, šílenec nebo ten, jemuž bylo zakázáno o majetku rozhodovat[295], i když je musíme brát jako zůstavitele bez závěti. Je to také ten, kdo je zajat nepřáteli, protože podle Corneliova zákona[296] jsou jako nástupci povoláváni ti, kteří by byli povoláni, kdyby zemřel v obci, neboť se věří, že by pozůstalost byla jeho. 1. Je možné se ptát, zda je vlastním dědicem[297] ten, kdo byl počat a narodil se z té, u níž nastalo prodlení se svobodou fideikomisem. Protože se přijímá, že se narodil na svobodě, jak bylo odepsáno božským Markem a Verem[298] a naším císařem Antoninem Augustem[299], proč by neměla být brána za zcela propuštěnou, aby jako manželka porodila vlastního dědice? Nelze se divit, že se z otrokyně narodí zrozený na svobodě, když se podle odpovědi[300] ze zajatkyně narodí zrozený na svobodě. Pročež bych se odvážil říci, že i kdyby byl otec tohoto dítěte v téže situaci, v níž je matka, u níž došlo k prodlení s propuštěním na svobodu fideikomisem, a u něho samotného došlo k prodlení, narodí se dítě jako vlastní dědic podle příkladu rodičů v zajetí, s nimiž se navrací syn narozený u nepřátel. Je třeba stanovit, že bude pokládán za vlastního dědice, ať již byl jeho otec propuštěn na svobodu po skončení prodlení a získal nad ním moc, nebo zemřel předtím. 2. Za vlastní dědice musíme považovat syny a dcery, ať již přirozené, nebo adoptivní. 3. Někdy také syn, který je vlastním dědicem, je jako dědic vyloučen a přednost má státní pokladna, například když byl otec posmrtně odsouzen za velezradu, kvůli čemuž syn nemá ani právo ho pohřbít. 4. Jestliže syn přestal být vlastním dědicem, nastupují do jeho podílu všichni z něho narození vnuci a vnučky, které má v moci, což je v souladu s přirozenou spravedlností. Syn přestává být vlastním dědicem, pokud vyjde z moci kvůli velké nebo menší změně postavení[301]. Jestliže je syn u nepřátel, pak dokud žije, vnuci nenastupují. Proto i když byl vykoupen[302], nenastupují před uhrazením[303]. Pokud v mezidobí zemřel, je to vnukům na překážku, přestože se přijímá, že zemřel, získav své právní postavení[304]. 5. Pokud někdo nepřestal být v moci[305], přičemž nikdy nebyl, například když byl můj syn zajat nepřáteli za života mého otce a zemřel[306] krátce poté, co jsem se stal otcem rodiny, nastupují na jeho místo vnuci. 6. Na místo rodičů nastupují vnučky stejně jako vnuci. 7. Někdy však říkáme,

---

295 Marnotratník (viz pozn. 140).

296 *Lex Cornelia testamentaria* zvaná také *de falsis* nebo *nummaria* byla vydána v roce 81 př. n. l. diktátorem Sullou a upravovala nejen obecné otázky závětí, ale také jejich falšování a falšování mincí.

297 Viz pozn. 293.

298 Císaři Marcus Aurelius a Lucius Verus, spoluvládci v letech 161–169.

299 Viz pozn. 39.

300 Císaře.

301 Ztrátě svobody nebo občanství.

302 Ze zajetí.

303 Výkupného.

304 Je totiž *in mancipio* toho, kdo ho vykoupil, a ten po něm z tohoto důvodu bude dědit.

305 Otce.

306 V zajetí.

terdum licet parens alicuius in potestate esse non desierit, sed nec coeperit, tamen dicimus succedentes ei liberos suos existere: ut puta adrogavi eum, cuius filius ab hostibus erat captus, nepos autem in civitate: mortuo filio adrogato, mortuo et captivo apud hostes pronepos iste suus heres mihi erit. 8. Sciendum est autem nepotes et deinceps interdum, etiamsi parentes eos mortis tempore praecesserunt, tamen posse suos heredes existere, quamvis successio in suis heredibus non sit. Quod ita procedit. Si pater familias testamento facto decesserit exheredato filio, mox deliberante herede instituto filius decessit, postea deinde repudiavit heres institutus: nepos poterit suus heres esse, ut et Marcellus libro decimo scripsit, quoniam nec delata est filio hereditas. Idem erit dicendum et si filius ex asse sub condicione, quae fuit in arbitrio ipsius, vel nepos sub omni institutus non impleta condicione decesserint: nam dicendum erit suos posse succedere, si modo mortis testatoris tempore vel in rebus humanis vel saltem concepti fuerint: idque et Iuliano et Marcello placet. 9. Post suos statim consanguinei vocantur. 10. Consanguineos autem Cassius definit eos, qui sanguine inter se conexi sunt. Et est verum eos esse consanguineos, etiamsi sui heredes non extiterunt patri, ut puta exheredatos: sed et si pater eorum deportatus fuerit, nihilo minus eos inter se esse consanguineos, licet patri sui heredes non extitissent: et qui numquam in potestate fuerunt, erunt sibi consanguinei, ut puta qui post captivitatem patris nascuntur vel qui post mortem. 11. Non solum autem naturales, verum etiam adoptivi quoque iura consanguinitatis habebunt cum his qui sunt in familia vel in utero vel post mortem patris nati.

2. *Idem libro tertio decimo ad Sabinum* pr. Post consanguineos admittuntur adgnati, si consanguinei non sunt, merito. Nam si sunt consanguinei, licet non adierint hereditatem, legitimis non defertur. Sed hoc sic erit accipiendum, si nec sperantur esse: ceterum si vel nasci consanguineus vel de captivitate reverti potest, adgnati impediuntur. 1. Adgnati autem sunt cognati virilis

že i když něčí rodič nepřestal být v moci[307], ale nikdy nebyl, pak nastupují jeho děti a jsou vlastními dědici. Jako například, když jsem adrogoval[308] toho, jehož syn byl zajat nepřáteli, vnuk však[309] v obci. Po jeho smrti v zajetí u nepřátel a smrti jeho syna bude tento pravnuk mým vlastním dědicem[310]. 8. Je třeba vědět, že se někdy vnuci a jejich potomci mohou stát vlastními dědici, přestože je jejich rodiče v době smrti[311] předcházeli, přestože nástupnictví mezi vlastními dědici neexistuje. Dojde k tomu tehdy, když zemřel otec rodiny, který pořídil závěť, v níž vydědil syna, a krátce poté, když se ustanovený dědic rozhodoval[312], syn zemřel a poté ustanovený dědic odmítl. Jak napsal Marcellus[313] v desáté knize[314], vnuk může být vlastním dědicem, neboť na syna pozůstalost nenapadá. Totéž je třeba říci, jestliže byl syn ustanoven k celé pozůstalosti pod podmínkou, jejíž splnění záviselo na jeho rozhodnutí, nebo byl vnuk ustanoven pod jakoukoli podmínkou a zemřel, aniž byla podmínka splněna. Bude totiž třeba říci, že po nich nastoupí vlastní dědici, jestliže byli v době smrti zůstavitele na světě nebo byli alespoň počati. S tím souhlasí Iulianus[315] a Marcellus. 9. Po vlastních dědicích jsou hned povoláváni pokrevní příbuzní. 10. Cassius[316] pak pokrevní příbuzné definuje jako ty, kteří jsou mezi sebou spojeni krví. Je pravda, že jsou pokrevními příbuznými, přestože nebyli vlastními dědici otce[317], jako například vydědění. Také, byl-li jejich otec poslán do vyhnanství[318], jsou mezi sebou neméně pokrevně spřízněni, přestože nebyli vlastními dědici otce. Také ti budou pokrevně příbuzní, kdo nikdy nebyli v moci[319], jako například ti, kteří se narodili po zajetí otce nebo po jeho smrti. 11. Nejen přirozené děti, ale také adoptované budou mít práva příbuzenství s těmi, kdo patří do rodiny, nebo jsou v lůně, nebo se narodili po smrti otce.

2. *TENTÝŽ ve 13. knize K Sabinovi* Jestliže pokrevní příbuzní nejsou, jsou po pokrevních příbuzných připouštěni agnáti[320], a je to tak správně. Neboť jestliže jsou pokrevní příbuzní, i kdyby pozůstalost nepřijali, na zákonné dědice nenapadá. Tomu je však třeba rozumět tak, že to nastává tehdy, pokud není naděje, že budou. Dále, pokud je možné, že se pokrevní příbuzný narodí, je to pro agnáty překážka. 1. Agnáty jsou pak

[307] Otcovské.
[308] Viz pozn. 184.
[309] Zůstal.
[310] Viz pozn. 293.
[311] Děda.
[312] Zda přijme pozůstalost.
[313] Viz pozn. 27.
[314] Digest.
[315] Viz pozn. 146.
[316] C. Cassius Longinus (zemřel v r. 69/70 n. l.). Zastával mnoho vysokých státních úřadů (zejména úřad náhradního konsula – *consul suffectus* v r. 3 n. l.), zakladatel vlastní školy (*schola Cassiana*), vypracoval celý systém civilního práva (*Ius civile*).
[317] Svého.
[318] Viz 48. kniha 22. titul.
[319] Otce.
[320] Viz pozn. 321.

sexus ab eodem orti. Nam post suos et consanguineos statim mihi proximus est consanguinei mei filius et ego ei: patris quoque frater, qui patruus appellatur: deincepsque ceteri, si qui sunt hinc orti, in infinitum. 2. Haec hereditas proximo adgnato, id est ei, quem nemo antecedit, defertur, et, si plures sint eiusdem gradus, omnibus, in capita scilicet. Ut puta duos fratres habui vel duos patruos, unus ex his unum filium, alius duos reliquit: hereditas mea in tres partes dividetur. 3. Parvi autem refert, adgnatus hic nativitate an adoptione sit quaesitus: nam qui adoptatur isdem fit adgnatus, quibus pater ipsius fuit, et legitimam eorum hereditatem habebit vel ipsi eius. 4. Legitima hereditas tantum proximo defertur. Nec interest, unus solus sit an ex duobus prior pluribusve an duo pluresve ab eodem gradu venientes, qui vel ceteros antecedant vel soli sint: quia is est proximus quem nemo antecedit, et is ultimus quem nemo sequitur, et interdum idem primus postremusque, qui solus occurrit. 5. Interdum ulteriorem adgnatum admittimus: ut puta fecit quis testamentum, cum haberet patruum et patrui filium, deliberante herede scripto patruus decessit, mox heres institutus repudiavit hereditatem: patrui filius admittetur: ergo et bonorum possessionem petere potest. 6. Proximum non eum quaerimus, qui tunc fuit, cum moreretur pater familias, sed eum, qui tunc fuit, cum intestatum decessisse certum est. Secundum quae et si suus erat qui praecedebat vel consanguineus, si nemo eorum, cum repudiatur hereditas, vivit, proximum eum accipimus, qui tunc, cum repudiatur hereditas, primus est. 7. Unde belle quaeri potest, an etiam post repudiationem adhuc demus successionem. Propone heredem scriptum rogatum restituere hereditatem repudiasse eam, cum nihilo minus compelli potuit adire hereditatem et restituere, ut divus Pius rescripsit: finge eum supervixisse centum diebus verbi gratia et interim proximum decessisse, mox et eum, qui erat rogatus restituere: dicendum posteriorem admitti cum onere fideicommissi.

3. *Idem libro quarto decimo ad Sabinum* pr. Intestato liberto mortuo primum suis deferri hereditatem verum est: si hi non fuerint, tunc patrono.1. Libertum

pokrevní příbuzní mužského pohlaví téhož původu[321]. Po vlastních dědicích a pokrevních příbuzných je mi totiž nejbližším syn mého pokrevního příbuzného a já jemu. Také bratr otce, který je nazýván strýcem. Dále ostatní bez omezení, jestliže mají téhož předka[322]. 2. K této pozůstalosti je povoláván nejbližší agnát, to je ten, kterého nikdo nepředchází, a je-li jich více stejného stupně, pak všichni, samozřejmě podle hlav. Jako například kdybych měl dva bratry nebo dva strýce, jeden z nich měl jednoho syna a druhý zanechal dva, má pozůstalost se dělí na tři části. 3. Má malý význam, zda se stal agnátem narozením nebo adopcí. Adoptovaný se totiž stane agnátem těch, pro které jím byl jeho otec[323], a podle zákona bude mít on jejich pozůstalost nebo oni jeho. 4. Podle zákona je k pozůstalosti povoláván pouze nejbližší[324]. Nezáleží na tom, zda je jen jeden, nebo zda je ze dvou bližší, či z většího počtu dva, nebo je více stejného stupně takových, kteří mají přednost před dalšími, nebo jsou sami. Nejbližším je totiž ten, kterého nikdo nepředchází, a posledním ten, po němž nikdo nenásleduje, a někdy je tentýž prvním i posledním, tedy ten, kdo je sám[325]. 5. Někdy připouštíme vzdálenějšího agnáta, například když pořídil závěť někdo, kdo má strýce a strýc syna a strýc zemřel v době, kdy ustanovený dědic zvažoval[326], a ustanovený dědic pozůstalost hned odmítl, připuštěn bude strýcův syn; může tedy požadovat držbu pozůstalosti. 6. Nehledáme toho, kdo byl nejbližším v době smrti otce rodiny, ale toho, kdo jím byl, když bylo jisté, že zemřel bez závěti. Na základě toho, přestože byl vlastní dědic, který měl přednost, nebo pokrevní příbuzný, a tak pokud nikdo z nich nežije, v době, kdy byla pozůstalost odmítnuta, přijmeme jako nejbližšího toho, kdo je první ve chvíli odmítnutí pozůstalosti. 7. Proto je možné položit krásnou otázku, zda k následnictví můžeme přijmout také ještě po odmítnutí[327]. Představ si, že byl ustanovený dědic požádán o vydání pozůstalosti[328] a odmítl ji a nemohl být nijak přinucen ji nastoupit a vydat. Jak odepsal božský Pius[329]: představ si, že například přežil sto dní, v mezidobí nejbližší[330] zemřel a zanedlouho[331] ten, kdo byl požádán, aby vydal[332]. Je třeba říci, že se povolává následující s břemenem fideikomisu.

3. *TENTÝŽ ve 14. knize K Sabinovi* Zemře-li bez závěti propuštěnec, je správné povolat k pozůstalosti nejbližší vlastní dědice[333]; pokud je neměl, tak patrona. 1. Jako propuštěn-

---

321 Mající společného mužského předka.
322 Mužského.
323 Adoptivní.
324 Agnát.
325 Jediný agnátský příbuzný.
326 Zda přijme pozůstalost.
327 Pozůstalosti.
328 Která byla předmětem univerzálního fideikomisu.
329 Viz pozn. 11.
330 Pokrevní příbuzný.
331 Zemřel.
332 Pozůstalost.
333 Viz pozn. 293.

accipere debemus eum, quem quis ex servitute ad civitatem romanam perduxit sive sponte sive necessitate, quoniam rogatus fuit eum manumittere: nam et ad huius legitimam hereditatem admittitur. 2. Si dotalem quis servum manumisit, ipse patronus habetur et ad legitimam hereditatem admittetur. 3. Is plane, quem hac lege emi, ut manumittam, etsi ex constitutione divi Marci pervenerit ad libertatem, tamen, ut eadem constitutione expressum est, meus libertus est et legitima eius hereditas mihi deferetur. 4. Quid si necem domini detexit et ex senatus consulto libertatem meruerit? Si quidem adsignavit praetor, cuius libertus sit, sine dubio eius erit et ei legitima hereditas deferetur: quod si non addidit, efficietur quidem civis Romanus, sed eius erit libertus, cuius proxime fuerit servus et ad legitimam hereditatem ipse admittetur, nisi sicubi quasi indigno deneganda fuerit hereditas. 5. Si quis libertam sic iureiurando adegit „ne illicite nubat“, non debere incidere in legem Aeliam Sentiam. Sed si „intra certum tempus ne ducat“ „neve aliam, quam de qua patronus consenserit“ vel „non nisi collibertam“ aut „patroni cognatam“, dicendum est incidere eum in legem Aeliam Sentiam nec ad legitimam hereditatem admitti. 6. Si municipes servum manumiserint, admittentur ad legitimam hereditatem in bonis liberti vel libertae intestatorum. 7. Miles manumittendo servum peculiarem suum faciet libertum et ad legitimam hereditatem eius admittitur. 8. Principem ad bona libertorum suorum admitti plus quam manifestum est. 9. Utique et ex lege duodecim tabularum ad legitimam hereditatem is qui in utero fuit admittitur, si fuerit editus. Iinde solet remorari insequentes sibi adgnatos, quibus praefertur, si fuerit editus: inde et partem facit his qui pari gradu

ce pak musíme chápat toho, kdo byl někým převeden z otroctví do římského občanství, ať již dobrovolně, nebo z nutnosti, neboť byl požádán[334], aby ho propustil na svobodu; takže je k pozůstalosti povoláván[335] podle zákona. 2. Pokud někdo propustil otroka, který byl součástí věna, je považován za patrona on sám a povolán k pozůstalosti podle zákona. 3. Samozřejmě ten, jehož jsem koupil pod podmínkou, že ho propustím na svobodu, přestože získal svobodu podle nařízení božského Marka[336], pak, jak je stanoveno v témže nařízení, je mým propuštěncem a pozůstalost na mě napadá podle zákona. 4. Co však, jestliže bránil vraždě pána a zasloužil si svobodu podle usnesení senátu?[337] Pokud ho praetor přidělil tomu, jehož je propuštěncem, bude bez pochyb jeho[338] a pozůstalost na něho napadá podle zákona. Jestliže nepřidělil, stane se římským občanem, ale bude propuštěncem toho, jehož byl otrokem naposledy[339], a je podle zákona povoláván k pozůstalosti, pokud mu ovšem nebude pozůstalost odepřena jako nehodnému. 5. Jestliže někdo donutil propuštěnku k přísaze „neuzavřu zakázaný sňatek", nemusí spadat pod zákon Aelia Sentia[340]. Pokud ale[341] „neožením se do určité doby", nebo „ne s jinou, než se kterou bude patron souhlasit", nebo „ne s jinou, než se spolupropuštěnkyní", nebo „s pokrevní příbuznou patrona", pak je třeba říci, že toto spadá pod zákon Aelia Sentia a nepovolává se k pozůstalosti podle zákona. 6. Jestliže je otrok propuštěn na svobodu obyvateli municipia[342], budou podle zákona povoláni k pozůstalostnímu majetku propuštěnce nebo propuštěnky bez závěti. 7. Voják propouštějící otroka v pekuliu[343] ho činí svým propuštěncem a je povoláván k jeho pozůstalosti podle zákona. 8. Je více než zřejmé, že císař je povoláván k majetku svých propuštěnců. 9. K pozůstalosti podle zákona je povolán ten, kdo byl v lůně, a pokud se narodil, také podle zákona dvanácti desek[344]. Proto obvykle překáží, pokud se narodí, všem následujícím agnátům[345], před nimiž má přednost. Proto se vyděluje díl pro ty, kdo jsou ve stejném stupni, jako

---

334 Fideikomisem.
335 Patron.
336 Císař Marcus Aurelius, vládl v letech 161–180 n. l.
337 *SC Silanianum* z roku 10 n. l., upravovalo odpovědnost otroků v případě vraždy jejich pána.
338 Propuštěncem.
339 Po zavraždění pána.
340 *Lex Aelia Sentia de manumissionibus* z roku 4. n. l. byla přijata na návrh konsulů S. Aelia Catona a C. Sentia Saturnina a zakazovala lehkomyslné propouštění otroků na svobodu. Propouštějící musel mít alespoň dvacet let (nesměl tedy být *pubes minor*, tj. blížící se věku zletilosti) a propouštěný nesměl mít méně než třicet let. V opačném případě se propuštěnci nestali plnoprávnými.
341 Přísaha zní.
342 Viz pozn. 88.
343 Jedná se o *peculium castrense* (viz pozn. 89).
344 Viz pozn. 196. Jedná se o ustanovení zákona dvanácti desek, které se přímo nedochovalo. Tato úprava je připisována druhému římskému králi Numovi Pompiliovi: *Negat lex regia mulierem, quae praegnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur; qui contra fecerit, spem animantis cum gravida peremisse videtur – D. 11, 8, 2* (*Marc. 28 dig.*). Královský zákon zakazuje pohřbít ženu, která zemřela těhotná, dokud nebyl vyňat její plod. Kdo jednal v rozporu, byl považován za toho, kdo by vzal naději živé bytosti společně s těhotnou.
345 Viz pozn. 321.

sunt, ut puta frater unus est et uterus, vel patrui filius unus natus et qui in utero est. 10. Est autem tractatum, pro qua partem faciat, quia ex uno utero plures nasci possunt. Et placuit, si in rerum natura certum sit hanc, quae se dicit praegnatem, praegnatem non esse, ex asse iam esse heredem hunc, qui iam natus est, quoniam et ignorans heres fit. Quare si medio tempore decesserit, integram hereditatem ad heredem suum transmittit. 11. Post decem menses mortis natus non admittetur ad legitimam hereditatem. 12. De eo autem, qui centensimo octogensimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit et divus Pius pontificibus rescripsit iusto tempore videri natum, nec videri in servitutem conceptum, cum mater ipsius ante centensimum octogensimum secundum diem esset manumissa.

4. *Pomponius libro quarto ad Sabinum* Hi, quorum parens capite minutus est, legitimae hereditatis ius et in ceteris personis et inter se retinent et alii adversus eos.

5. *Ulpianus libro quadragensimo sexto ad edictum* Si quis, cum haberet fratrem et patruum, decesserit testamento facto, deinde pendente condicione heredum scriptorum frater intestato decesserit, mox condicio defecerit: patruum posse utriusque adire legitimam hereditatem constat.

6. *Iulianus libro quinquagensimo nono digestorum* Titius exheredato filio extraneum heredem sub condicione instituit: quaesitum est, si post mortem patris pendente condicione filius uxorem duxisset et filium procreasset et decessisset, deinde condicio instituti heredis defecisset, an ad hunc postumum nepotem legitima hereditas avi pertineret. Respondit: qui post mortem avi sui concipitur, is neque legitimam hereditatem eius tamquam suus heres neque bonorum possessionem tamquam cognatus accipere potest, quia lex duodecim tabularum eum vocat ad hereditatem, qui moriente eo, de cuius bonis quaeritur, in rerum natura fuerit,

7. *Celsus libro vicesimo octavo digestorum* Vel si vivo eo conceptus est, quia conceptus quodammodo in rerum natura esse existimatur.

8. *Iulianus quinquagensimo nono digestorum* pr. Item praetor edicto suo proximitatis nomine bonorum possessionem pollicetur his, qui defuncto mortis tempore cognati fuerint. Nam quod in consuetudine nepotes cognati appel-

například když je jeden bratr a[346] v lůně nebo jeden narozený syn strýce a ten, kdo je v lůně. 10. Také bylo projednáváno, jak velký díl se vyděluje, neboť z jednoho lůna se může narodit více. A bylo přijato, že pokud je podle přirozenosti věcí jisté, že ta, která říká, že je těhotná, těhotná není, je dědicem všeho ten, kdo se již narodil, protože se stává dědicem, aniž o tom ví.[347] Proto, jestliže mezitím zemřel, přechází pozůstalost v úplnosti na jeho dědice. 11. Narozený deset měsíců po smrti[348] k pozůstalosti podle zákona povoláván není. 12. Avšak o tom, kdo se narodí sto osmdesátého druhého dne[349], napsal Hippokratés[350] a božský Pius[351] odepsal pontifikům[352], že se má mít za to, že se narodil ve správné době[353], a nemá se za to, že byl počat v otroctví, pokud byla matka na svobodu propuštěna před stoosmdesátým druhým dnem.

4. *POMPONIUS ve 4. knize K Sabinovi* Ti, u jejichž rodiče došlo k úpadku práv[354], si zachovávají právo k pozůstalosti podle zákona k jiným osobám, mezi sebou a jiní k nim.

5. *ULPIANUS ve 46. knize K ediktu* Jestliže zemřel s pořízenou závětí někdo, kdo měl bratra a strýce, pak bez závěti zemřel jeho bratr, než se splnila podmínka ohledně ustanovených dědiců, a krátce na to podmínka odpadla, je jisté, že strýc může podle zákona pozůstalost přijmout.

6. *IULIANUS v 59. knize Digest* Titius vydědil syna pod podmínkou a ustanovil dědicem cizího[355]. Je otázkou, kdyby se po smrti otce, když ještě nebylo jisté, zda se podmínka splní, syn oženil, zplodil syna a zemřel a poté se podmínka ustanovení za dědice nesplnila, zda by podle zákona příslušela pozůstalost po dědovi vnukovi narozenému po jeho smrti. Odpověděl[356], že ten, kdo byl počat po smrti děda, nemůže obdržet jeho pozůstalost podle zákona jako vlastní dědic ani držbu pozůstalosti jako pokrevní příbuzný, protože zákon dvanácti desek[357] povolává k pozůstalosti toho, kdo žil v době smrti toho, o jehož majetek se jedná,

7. *CELSUS ve 28. knize Digest* nebo pokud byl počat za jeho života, protože ten, kdo je počat, je určitým způsobem považován za žijícího.

8. *IULIANUS v 59. knize Digest* Praetor slibuje ve svém ediktu těm, kdo byli v době smrti pokrevnými příbuznými zůstavitele, držbu pozůstalosti s ohledem na jejich blízkost. Přestože jsou jako pokrevní příbuzní označováni také vnuci těch, kdo byli

---

[346] Druhý.
[347] Jedná se o tzv. nutného dědice, který dědí automaticky v okamžiku smrti zůstavitele.
[348] Zůstavitele.
[349] Po smrti zůstavitele.
[350] Hippokratés (nar. 460 př. n. l.) byl největší starověký lékař a zakladatel lékařské školy.
[351] Viz pozn. 11.
[352] Pontifikové byli římští kněží, kteří kromě náboženských úkolů také pečovali o římský kalendář a o žalobní formule.
[353] Je manželským dítětem.
[354] Viz pozn. 97.
[355] Osobu mimo rodinu.
[356] Iulianus.
[357] Viz pozn. 196.

lantur etiam eorum, post quorum mortem concepti sunt, non proprie, sed per abusionem vel potius *ἀναφορικῶς* accidit. 1. Si quis praegnatem uxorem reliquisset et matrem et sororem, si viva uxore mater mortua fuisset, deinde uxor mortuum peperisset, ad sororem solam legitima hereditas pertinet, quia certum esset matrem eo tempore decessisse, quo legitima hereditas ad eam non pertinebat.

9. *Marcianus libro quinto institutionum* Si ex pluribus legitimis heredibus quidam omiserint adire hereditatem vel morte vel qua alia ratione impediti fuerint, quo minus adeant, reliquis, qui adierint, adcrescit illorum portio et licet decesserint, antequam adcresceret, hoc ius ad heredes eorum pertinet. Alia causa est instituti heredis et coheredi substituti: huic enim vivo defertur ex substitutione hereditas, non etiam, si decesserit, heredem eius sequitur.

10. *Modestinus libro sexto differentiarum* Si ad patrem manumissorem filii intestati legitima hereditas perveniat vel non manumissori bonorum possessio competat, mater defuncti summovetur.

11. *Pomponius libro decimo ad Quintum Mucium* Capitis deminutione pereunt legitimae hereditates, quae ex lege duodecim tabularum veniunt, sive vivo aliquo sive antequam adeatur hereditas eius capitis minutio intercessit, quoniam desinit suus heres vel adgnatus recte dici: quae autem ex legibus novis aut ex senatus consultis, non utique.

12. *Idem libro trigensimo ad Quintum Mucium* Filius patri adgnatus proximus est.

13. *Gaius libro decimo ad legem Iuliam et Papiam* Nulla femina aut habet suos heredes aut desinere habere potest propter capitis deminutionem.

14. *Idem libro tertio decimo ad legem Iuliam et Papiam* In suis heredibus aditio non est necessaria, quia statim ipso iure heredes existunt.

15. *Papinianus libro vicensimo nono quaestionum* Si pater apud hostes moriatur, defunctum iam in civitate filium credimus patrem familias decessisse, quamvis patria potestate, quamdiu vixerit, non fuerit in plenum liberatus: itaque heredem habiturus est iste non reverso patre. Sed si postliminio redierit pater iam defuncto filio, quidquid medio tempore per eum quaesitum est, habebit: et

počati po jejich smrti, není to správně, ale děje se tak kvůli nadužívání nebo spíše analogii. 1. Jestliže někdo zanechá těhotnou manželku, matku a sestru, tak pokud matka zemře za života manželky a poté manželka porodí mrtvé[358], patří podle zákona celá pozůstalost pouze sestře, neboť je jisté, že matka zemřela v době, kdy se na ni podle zákona pozůstalost nevztahovala.

9. *MARCIANUS v 5. knize Institucí* Jestliže se někteří z více dědiců podle zákona vzdali přijetí pozůstalosti nebo jim v tom zabránila smrt nebo jiný důvod, přirůstá jejich podíl těm, kteří přijali, a i kdyby tito zbývající zemřeli před přírůstkem, přísluší toto právo jejich dědicům. Jiným případem je ustanovený dědic[359] a náhradní dědic spoludědice. Na něho totiž pozůstalost napadá za jeho života na základě náhradnictví, pokud ale zemřel, na jeho dědice nepřechází.

10. *MODESTINUS v 6. knize Rozdílností* Pokud připadá pozůstalost podle zákona po synovi, který nepořídil závěť, otci, který ho propustil[360], nebo když přísluší držba pozůstalosti[361], který nepropustil, je matka zůstavitele vyloučena.

11. *POMPONIUS v 10. knize Ke Quintu Muciovi* Snížením právního postavení[362] zanikají dědění podle zákona, která jsou založena na zákoně dvanácti desek[363], ať již tomu zabraňuje, že ke snížení právního postavení došlo za života někoho, nebo před přijetím pozůstalosti, protože správně přestává být označován jako vlastní dědic[364] nebo agnát[365]. Nikoli však ta podle mých zákonů[366] nebo podle usnesení senátu.

12. *TENTÝŽ ve 30. knize Ke Quintu Muciovi* Syn je otci nejbližším agnátem[367].

13. *GAIUS v 10. knize K zákonu Iulia a Papia* Žádná žena nemá ani vlastního dědice[368], ani je nemůže ztratit kvůli snížení právního postavení[369].

14. *TENTÝŽ ve 13. knize K zákonu Iulia a Papia* Přijetí pozůstalosti vlastními dědici[370] není nutné, protože se stávají dědici okamžitě ze samotného práva.

15. *PAPINIANUS ve 29. knize Otázek* Pokud umírá otec u nepřátel, pokládám syna již zemřelého v obci za zemřelého jako otce rodiny, přestože po dobu života nebyl úplně svobodný od otcovské moci. Proto, pokud se otec nevrátí, bude mít dědice. Jestliže se ale otec po smrti syna vrátí a získá zpět své právní postavení, bude mít vše, co jím bylo v mezidobí získáno. A není divné, když na otce napadá také pekulium[371] dříve ze-

[358] Dítě.
[359] V závěti.
[360] Z otcovské moci.
[361] Otci.
[362] Viz pozn. 241.
[363] Viz pozn. 196.
[364] Viz pozn. 293.
[365] Viz pozn. 321.
[366] Císařských nařízení.
[367] Viz pozn. 321.
[368] Viz pozn. 293.
[369] Viz pozn. 241.
[370] Viz pozn. 293.
[371] Jedná se o *peculium castrense* (viz pozn. 89).

non est mirum, si peculium quoque defuncti pridem filii defertur patri, cum ex eo natus potestatis ipsius fiat per suspensi iuris constitutionem.

16. *Idem libro duodecimo responsorum* Pater instrumento dotali comprehendit filiam ita dotem accepisse, ne quid aliud ex hereditate patris speraret: eam scripturam ius successionis non mutasse constitit: privatorum enim cautiones legum auctoritate non censeri.

mřelého syna, protože z něho zrozený byl podle císařského nařízení udržující práva[372] pod jeho mocí.

16. *TENTÝŽ ve 12. knize Odpovědí* Otec do věnného dokumentu zahrnul, že dcera obdržela věno[373] a že nebude z pozůstalosti po otci doufat v nic jiného. Je zřejmé, že takovýto dokument nemění právo následnictví; ustanovení soukromníků totiž nemají moc zákona.

[372] Otce rodiny.
[373] Pod podmínkou.

LIBER TRICESIMUS NONUS

TITULUS QUINTUS
DE DONATIONIBUS

1. *Iulianus libro septimo decimo digestorum* pr. Donationes complures sunt. Dat aliquis ea mente, ut statim velit accipientis fieri nec ullo casu ad se reverti, et propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem et munificentiam exerceat: haec proprie donatio appellatur. Dat aliquis, ut tunc demum accipientis fiat, cum aliquid secutum fuerit: non proprie donatio appellabitur, sed totum hoc donatio sub condicione est. Item cum quis ea mente dat, ut statim quidem faciat accipientis, si tamen aliquid factum fuerit aut non fuerit, velit ad se reverti, non proprie donatio dicitur, sed totum hoc donatio est, quae sub condicione solvatur. Qualis est mortis causa donatio. 1. Igitur cum dicimus inter sponsum et sponsam donationem valere, propria appellatione utimur et factum demonstramus, quod ab eo proficiscitur, qui liberalitatis gratia aliquid dat, ut confestim faciat accipientis nec umquam ullo facto ad se reverti velit. Cum vero dicimus, si hac mente donat sponsus sponsae, ut nuptiis non secutis res auferatur, posse repeti, non contrarium priori dicimus, sed concedimus inter eas personas fieri donationem eam, quae sub condicione solvatur.

2. *Idem libro sexagensimo digestorum* pr. Si, cum filius familias pecuniam donare vellet, patris iussu eam promisit, valet donatio, perinde ac si fideiussorem dedisset. 1. Si vero pater donaturus titio pecuniam iusserit filium suum eam promittere, poterit dici interesse, debitor filius patri suo fuerit nec ne: nam si tantumdem filius patri debuit, quantum promisit, valere donatio intellegitur, perinde ac si quemlibet alium debitorem pater iussisset pecuniam promittere. 2. Cum vero ego titio pecuniam donaturus te, qui mihi tantundem donare volebas, iussero titio promittere, inter omnes personas donatio perfecta est. 3. Aliud iuris erit, si pecuniam, quam me tibi debere existimabam, iussu tuo spoponderim ei cui donare volebas: exceptione enim doli mali tueri me potero et praeterea incerti condictione stipulatorem compellam, ut mihi acceptum faciat stipulationem. 4. Item si ei, quem creditorem tuum putabas, iussu tuo pecuniam, quam me tibi debere existimabam, promisero, petentem doli mali

PÁTÝ TITUL
O DAROVÁNÍCH[374]

1. *IULIANUS v 17. knize Digest* Darování jsou mnohá. Jako darování ve vlastním slova smyslu je označováno takové, kdy někdo dává se záměrem, že chce, aby hned bylo[375] příjemcovo a v žádném případě se mu nevrátilo, a nečiní tak z jiného důvodu, než aby prokázal šlechetnost a štědrost. Jako darování v nevlastním smyslu je označováno takové, když někdo dává, aby[376] bylo příjemcovo teprve tehdy, až se něco stane, takovéto darování je celé pod podmínkou. Dále se neříká, že se jedná o darování ve vlastním slova smyslu, když někdo dává se záměrem, aby[377] bylo hned příjemcovo, ale pokud se něco stane nebo nestane, chce, aby mu bylo navráceno; takovéto darování je celé pod rozvazovací podmínkou. Jako je například darování pro případ smrti. 1. Když říkáme, že je platné darování mezi snoubencem a snoubenkou, užíváme správné označení a poukazujeme na skutek, který je uskutečněn tím, kdo něco dává ze šlechetnosti, aby to bylo ihned přijímajícího a v žádném případě nechce, aby se to k němu vrátilo. Pokud ale říkáme, že může požadovat vrácení, když snoubenec daruje snoubence s tím záměrem, že věc může být odebrána, pokud nebude sňatek uzavřen, neprotiřečíme předchozímu, ale připouštíme, že mezi těmito osobami bylo uzavřeno darování pod rozvazující podmínkou.

2. *TENTÝŽ v 60. knize Digest* Jestliže chtěl darovat peníze syn pod otcovskou mocí a slíbil to na příkaz otce, je darování platné, jako kdyby poskytl ručitele. 1. Pokud ale otec, chtěje darovat peníze Titiovi, přikáže svému synovi toto slíbit, je možné říci, že je rozdíl v tom, zda je syn dlužníkem svého otce, nebo není. Protože kdyby syn dlužil otci tolik, kolik slíbil, je darování považováno za platné tak, jako kdyby otec přikázal slíbit peníze jakémukoli jinému dlužníkovi. 2. Kdyby ale chtěl darovat peníze Titiovi, ty bys mně chtěl darovat stejně tolik a já přikáži, aby Titiovi bylo[378] slíbeno, je darování mezi všemi osobami platné. 3. Jinak tomu bude, jestliže peníze, o nichž jsem si myslel, že ti je dlužen, budu na tvůj příkaz stipulovat tomu, komu bys je chtěl darovat. Budu se totiž moci bránit námitkou zlého úmyslu a kromě toho neurčitou kondikcí[379] ze stipulace dosáhnu toho, aby mi bylo odpuštěno[380] tím, komu bylo stipulováno. 4. Dále když tomu, o němž ses domníval, že je tvým věřitelem, slíbím na tvůj příkaz peníze, o nichž jsem se domníval, že ti je dlužím, odrazím žalobu námitkou

[374] C. Th. 7, 10 a 23; 8, 13; C. I. 3, 29; 5, 3 a 16; 8, 54–57; Inst. 2, 7.
[375] Něco.
[376] Něco.
[377] Něco.
[378] Tebou.
[379] *Condictiones* byly žaloby na vrácení přesně určené věci (nebo množství věcí zastupitelných) či peněz.
[380] Byl zbaven povinnosti.

exceptione summovebo et amplius incerti agendo cum stipulatore consequar, ut mihi acceptum faciat stipulationem. 5. Si pecuniam mihi titius dederit absque ulla stipulatione, ea tamen condicione, ut tunc demum mea fieret, cum seius consul factus esset: sive furente eo sive mortuo seius consulatum adeptus fuerit, mea fiet. 6. Sed si quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, ut ad me perferret, et ante mortuus erit quam ad me perferat, non fieri pecuniam dominii mei constat. 7. Titio [tertio] decem donavi ea condicione, ut inde Stichum sibi emeret: quaero, cum homo antequam emeretur mortuus sit, an aliqua actione decem recipiam. Respondit [respondi]: facti magis quam iuris quaestio est: nam si decem titio in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non daturus, mortuo Sticho condictione repetam: si vero alias quoque donaturus titio decem, quia interim Stichum emere proposuerat, dixerim in hoc me dare, ut Stichum emeret, causa magis donationis quam condicio dandae pecuniae existimari debebit et mortuo Sticho pecunia apud titium remanebit.

3. *Ulpianus libro septuagensimo sexto ad edictum* Et generaliter hoc in donationibus definiendum est multum interesse, causa donandi fuit an condicio: si causa fuit, cessare repetitionem, si condicio, repetitioni locum fore.

4. *Pomponius libro septimo decimo ad Sabinum* Etiam per interpositam personam donatio consummari potest.

5. *Ulpianus libro tricensimo secundo ad Sabinum* Affectionis gratia neque honestae neque inhonestae donationes sunt prohibitae, honestae erga bene merentes amicos vel necessarios, inhonestae circa meretrices.

6. *Idem libro quadragensimo secundo ad Sabinum* Qui saxum mihi eximere de suo permisit donationis causa, statim cum lapis exemptus est meus fit, neque prohibendo me evehere efficit, ut meus esse desinat, quia quodammodo traditione meus factus est: plane si mercennarius meus exemit, mihi exemit. Sed si is qui a me emerat sive mercede conduxerat, ut paterer eum sibi iure eximere, si antequam eximat, me paenituerit, meus lapis durat, si postea, ipsius factum avocare non possum: quasi traditio enim facta videtur, cum eximitur domini voluntate. Quod in saxo est, idem erit etiam, si in arbore caesa vel dempta acciderit.

zlého úmyslu, a navíc neurčitou žalobou[381] dosáhnu toho, aby mi ten, kdo stipuloval, prominul stipulací závazek. 5. Kdyby mi bez jakékoli stipulace dal Titius peníze, ale pod takovou podmínkou, že budou moje teprve tehdy, pokud se Seius stane konsulem, budou moje, když Seius dosáhne konsulátu, ať již zešílí, nebo zemře. 6. Kdyby mi[382] však chtěl někdo darovat peníze a dal je jinému, aby mi je odevzdal, je zřejmé, že se peníze nestanou mým vlastnictvím. 7. Daroval jsem Titiovi deset pod podmínkou, že si za ně koupí Sticha. Ptám se, zda mohu získat deset zpátky nějakou žalobou, jestliže člověk[383] zemře před tím, než bude koupen. Odpověděl[384], že se jedná spíše o faktickou než právní otázku. Jestliže jsem totiž dal Titiovi deset, aby koupil Sticha, a jinak bych nedal, mohu po smrti Sticha kondikcí požadovat. Pokud bych ale dal Titiovi i jinak, a protože se mezitím rozhodl koupit Sticha, řekl jsem, že mu je dávám za tím účelem, aby Sticha koupil, je třeba to spíše chápat jako případ darování než jako dání peněz pod podmínkou, a po smrti Sticha zůstanou peníze Titiovi.

3. *ULPIANUS v 76. knize K ediktu* Obecně jsou velké rozdíly ve stanovení, zda se jedná o důvod darování nebo podmínku. Jednalo-li se o důvod[385], nelze požadovat nazpět, pokud o podmínku, má vrácení místo.

4. *POMPONIUS v 17. knize K Sabinovi* Darování je možné uskutečnit také skrze jinou osobu.

5. *ULPIANUS ve 32. knize K Sabinovi* Zakázána nejsou darování ani čestná, ani nečestná[386] z důvodu náklonnosti; čestná mezi dobře zasloužilými přáteli nebo blízkými, nečestná prostitutkám.

6. *TENTÝŽ ve 42. knize K Sabinovi* Jestliže mi někdo za účelem darování dovolil těžit z jeho[387] kámen, stane se kámen mým, ihned jakmile bude vylámán, a nepřestane být mým tím, že ho bude[388] zabraňovat vyvážet, neboť je mým jakoby předáním. Jistě, pokud ho vylámal můj dělník, vylámal ho pro mě. Pokud si ho však někdo ode mě koupí nebo pronajme za úplatu, aby měl přístup těžit v souladu s právem, pak budu-li toho litovat před tím, než ho vyláme, zůstane kámen můj, jestliže poté[389], nemohu odvolat to, co se již stalo. Má se za to, že když byl se souhlasem vlastníka vylámán, došlo jakoby k předání. To, co platí ohledně kamene, bude také platit, když se to stane ohledně poraženého nebo vykáceného stromu.

---

381 Jedná se o kondikci.
382 Před dosáhnutím úřadu.
383 Otrok.
384 Iulianus.
385 Darování.
386 Uskutečněná.
387 Pozemku.
388 Vlastník pozemku.
389 Změním názor.

7. *Idem libro quadragensimo quarto ad Sabinum* pr. Filius familias donare non potest, neque si liberam peculii administrationem habeat: non enim ad hoc ei conceditur, libera peculii administratio, ut perdat. 1. Quid ergo, si iusta ratione motus donet, numquid possit dici locum esse donationi? Quod magis probabitur. 2. Item videamus, si quis filio familias liberam peculii administrationem concesserit, ut nominatim adiceret sic se ei concedere, ut donare quoque possit, an locum habeat donatio: et non dubito donare quoque eum posse. 3. Nonnumquam etiam ex persona poterit hoc colligi: pone enim filium esse senatoriae vel cuius alterius dignitatis: quare non dicas videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademit, hoc quoque concessisse, dum liberam dat peculii administrationem? 4. Pari autem ratione, qua donare filius familias prohibetur, etiam mortis causa donare prohibebitur: quamvis enim ex patris voluntate mortis quoque causa donare possit, attamen ubi cessat voluntas, inhibebitur haec quoque donatio. 5. Sed enim meminisse oportebit, si cui donare quoque permissum est, nisi specialiter etiam mortis causa donare fuerit permissum, non posse mortis causa donare. 6. Haec omnia locum habebunt in paganis: ceterum qui habent castrense peculium vel quasi castrense, in ea condicione sunt, ut donare et mortis causa et non mortis causa possint, cum testamenti factionem habeant.

8. *Paulus libro quinto decimo ad Sabinum* Quae liberti imposita libertatis causa praestant, ea non donantur: res enim pro his intercessit.

9. *Pomponius libro tricensimo tertio ad Sabinum* pr. In aedibus alienis habitare gratis donatio videtur: id enim ipsum capere videtur qui habitat, quod mercedem pro habitatione non solvit. Potest enim et citra corporis donationem valere donatio, veluti [velut] si donationis causa cum debitore meo paciscar, ne ante certum tempus ab eo petam. 1. Ex rebus donatis fructus perceptus in rationem donationis non computatur: si vero non fundum, sed fructus perceptionem tibi donem, fructus percepti venient in computationem donationis. 2. Quod filius familias patris iussu aut voluntate donavit, perinde est, ac si pater ipse donaverit aut si mea voluntate rem meam tu nomine tuo Titio dones. 3. Donari non potest, nisi quod eius fit, cui donatur.

10. *Paulus libro quinto decimo ad Sabinum* Absenti, sive mittas qui ferat, sive quod ipse habeat sibi habere eum iubeas, donari recte potest. Sed si nescit rem quae apud se est sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit, donatae rei dominus non fit, etiamsi per servum eius cui donabatur missa fuerit, nisi ea mente servo eius data fuerit, ut statim eius fiat.

7. *TENTÝŽ ve 44. knize K Sabinovi* Syn pod otcovskou mocí darovat nemůže, ani když má svobodnou správu pekulia[390]. Svobodná správa pekulia mu totiž není udělena proto, aby ho pozbyl. 1. Co však, když daruje pohnut správným důvodem; je tehdy možné říci, že je darování platné? Spíše to bude potvrzeno. 2. Podívejme se také, zda je darování platné, jestliže někdo udělí synovi pod otcovskou mocí svobodnou správu pekulia a výslovně připojí, že může darovat. Nepochybuje se, že darovat může. 3. Někdy je to také možné spojit s osobou. Představ si, že syn má senátorskou nebo nějakou jinou hodnost. Proč bys nemohl říci, že se má za to, že mu toto otec udělil, když mu svěřil svobodnou správu pekulia, když mu zvlášť neodňal možnost darovat? 4. Ze stejného důvodu, kvůli němuž je zakázáno darovat synovi pod otcovskou mocí, je zakázáno darovat také pro případ smrti. Ačkoli se souhlasem otce pro případ smrti darovat může, přece však když souhlas chybí, není darování z tohoto důvodu povoleno. 5. Je však třeba mít na paměti, že ten, komu je povoleno darovat, pokud mu není zvlášť dovoleno darovat pro případ smrti, darovat pro případ smrti nemůže. 6. Toto vše má místo u vesničanů[391]; jinak je tomu u těch, kdo mají táborové[392] nebo jakoby táborové pekulium[393]; ti jsou v takovém postavení, že mohou darovat pro případ smrti, protože jsou způsobilí pořídit závěť, ale nikoli darovat.

8. *PAULUS v 10. knize K Sabinovi* To, co musí propuštěnec vynaložit kvůli svobodě[394], darováním není, protože to je v jeho zájmu.

9. *POMPONIUS ve 33. knize K Sabinovi* Má se za to, že darováním je bydlet zadarmo v cizím domě. Má se totiž za to, že ten, kdo bydlí, obdrží to, co neplní, co měl zaplatit za bydlení. Je tedy možné hodnotné darování bez darování hmotné věci, jako například když se s cílem darovat dohodnu se svým dlužníkem, že od něho nebudu požadovat před určitou dobou[395]. 1. Do hodnoty darování nejsou započítávány plody získané z darovaných věcí. Jestliže ti však nedaruji pozemek, ale získání plodů, uchopené plody do darování spadají. 2. To, co daruje syn pod otcovskou mocí na příkaz otce nebo s jeho souhlasem, je stejné, jako když daruje sám otec nebo jako kdyby daroval tvým jménem Titiovi s mým souhlasem. 3. O darování se nejedná, pokud to nebude toho, kdo je obdarován.

10. *PAULUS v 15. knize K Sabinovi* Je možné řádně darovat nepřítomnému, nebo někoho poslat, aby to učinil, nebo schválit, aby si ponechal ten, kdo již u sebe má. Pokud ale neví, že mu je darována věc, kterou má u sebe, nebo poslanou nepřijme, nestane se vlastníkem darované věci, dokonce ani když byla poslána otrokem obdarovaného, ledaže byla otrokovi dána se záměrem, aby se stala hned jeho.

---

390 *Peculium* byl majetek vyčleněný synovi nebo otrokovi otcem rodiny k samostatnému hospodaření.

391 Ve významu osob, na které se nevztahují výjimky.

392 Viz pozn. 89.

393 Viz pozn. 90.

394 Zaplatit za své propuštění na svobodu.

395 Může se jednat o stanovení doby splatnosti nebo o příročí.

11. *Gaius libro tertio de legatis ad edictum praetoris urbani* Cum de modo donationis quaeritur, neque partus nomine neque fructuum neque pensionum neque mercedum ulla donatio facta esse videtur.

12. *Ulpianus libro tertio disputationum* Qui ex donatione se obligavit, ex rescripto divi Pii in quantum facere potest convenitur. Sed enim id, quod creditoribus debetur, erit detrahendum: haec vero, de quibus ex eadem causa quis obstrictus est, non debebit detrahere.

13. *Idem libro septimo disputationum* Qui mihi donatum volebat, servo communi meo et titii rem tradidit: servus vel sic accepit quasi socio adquisiturus vel sic quasi mihi et socio: quaerebatur quid ageret. Et placet, quamvis servus hac mente acceperit, ut socio meo vel mihi et socio adquirat, mihi tamen adquiri: nam et si procuratori meo hoc animo rem tradiderit, ut mihi adquirat, ille quasi sibi adquisiturus acceperit, nihil agit in sua persona, sed mihi adquirit.

14. *Iulianus libro septimo decimo digestorum* Qui alienum fundum donationis causa excolit, nullam retentionem propter impensas faciet, quia domini res ab eo iniectas continuo efficit.

15. *Marcianus libro tertio institutionum* Post contractum capitale crimen donationes factae non valent ex constitutione divorum Severi et Antonini, nisi condemnatio secuta sit.

16. *Ulpianus libro secundo responsorum* Ex hac scriptura: „Sciant heredes mei me vestem universam ac res ceteras, quascumque in diem mortis meae mecum habui, illi et illi libertis meis vivum donasse“ dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere.

17. *Idem libro duodesexagesimo ad edictum* Si in stipulatum iudicatum novationis causa deductum sit et stipulatio donationis causa accepto lata, dicendum est locum liberationem habere.

18. *Idem libro septuagensimo primo ad edictum* pr. Aristo ait, cum mixtum sit negotium cum donatione, obligationem non contrahi eo casu, quo donatio est, et ita et Pomponius eum existimare refert. 1. Denique refert aristonem putare, si servum tibi tradidero ad hoc, ut eum post quinquennium manumittas, non posse ante quinquennium agi, quia donatio aliqua inesse videtur: aliter atque, inquit, si ob hoc tibi tradidissem, ut continuo manumittas: hic enim

11. *GAIUS ve 3. knize K ediktu městského praetora O odkazech* Když je sporný způsob darování, pak se nemá za to, že by darování bylo učiněno dětmi[396], plody, odměnou nebo mzdou.

12. *ULPIANUS ve 3. knize Rozprav* Podle odpovědi božského Pia[397] je ten, kdo se zavázal z darování, žalován na tolik, kolik může[398]. To, co je dluženo věřitelům[399], bude totiž nutné[400] oddělit. To však, z čeho je zavázán ze stejného důvodu[401], odděleno být nemůže.

13. *TENTÝŽ v 7. knize Rozprav* Ten, kdo mi chtěl darovat, předal věc otrokovi, který byl v mém a Titiově spoluvlastnictví. Otrok to přijal buď tak, jako by nabyl pro společníka, nebo tak, jako by ji nabyl pro mě a pro společníka. Je otázkou, co se stalo. Přijímá se, že i když otrok přijal se záměrem, aby nabyl můj společník nebo já a společník, přesto nabudu já. I když věc předal mému zástupci s vůlí, že ji nabude pro mě, a ten ji přijal, jako by ji měl nabýt pro sebe, nic pro sebe nezíská, ale nabude pro mě.

14. *IULIANUS v 17. knize Digest* Ten, kdo za účelem darování obdělává cizí pozemek, musí mít s ohledem na výdaje zadržovací právo, protože jím vnesené věci[402] se stávají hned vlastníka[403].

15. *MARCIANUS ve 3. knize Institucí* Podle nařízení božských Severa a Antonina[404] nejsou platná darování učiněná po spáchání hrdelního zločinu, protože pokud došlo k odsouzení, jsou zpětně rušena.

16. *ULPIANUS ve 2. knize Odpovědí* Podle takového zápisu[405]: „ať mí dědici vědí, že jsem za svého života daroval tomu a tomu mému propuštěnci všechny své šaty a další věci, které jsem měl u sebe v době své smrti“, náleží na základě laskavého výkladu vlastnictví propuštěnci.

17. *TENTÝŽ v 58. knize K ediktu* Jestliže bylo do stipulace za účelem novace zahrnuto přisouzené a z důvodu darování byla stipulace odpuštěna, je třeba říci, že osvobození má místo.

18. *TENTÝŽ v 71. knize K ediktu* Aristo[406] říká, že pokud je uzavřeno právní jednání spojené s darováním, závazek se nezužuje na případ darování a takovýto názor zastává také Pomponius[407]. 1. Dále uvádí, že se Aristo domnívá, že pokud ti předám otroka tak, abys ho po pěti letech propustil na svobodu, nelze před uplynutím pěti let žalovat, protože se má za to, že je v tom obsaženo jakési darování. Říká, že jinak tomu bude, kdybych ti ho předal proto, abys ho na svobodu propustil ihned. Tehdy darování místo nemá,

[396] Otrokyně.
[397] Viz pozn. 11.
[398] Plnit.
[399] Jiným.
[400] Nejdříve.
[401] Z jiného darování.
[402] Na pozemek.
[403] Pozemku.
[404] Císaři Septimius Severus a jeho syn Caracalla, spoluvládci v roce 211 n. l.
[405] V závěti.
[406] Viz pozn. 70.
[407] Sextus Pomponius, právník z 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

nec donationi locum esse et ideo esse obligationem. Sed et superiore casu quid acti sit, inspiciendum Pomponius ait: potest enim quinquennium non ad hoc esse positum, ut aliquid donetur. 2. Idem Aristo ait, si donationis causa in hoc tradatur servus, ut post quinquennium manumittatur, sit autem alienus, posse dubitari an usucapiatur, quia aliquid donationis interveniret. Et hoc genus quaestionis in mortis causa donationibus versari Pomponius ait et magis putat ut, si ita donetur, ut post quinquennium manumittatur, posse dici usucapionem sequi. 3. Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit inque eam sumptus magnos fecero et sic mihi evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: plane de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo fecit.

19. *Idem libro septuagensimo sexto ad edictum* pr. Hoc iure utimur, ut in rebus publicis, cum de donatione quaeritur, illud solum spectetur, utrum ob causam aliquam iustam rei publicae promittat quis vel polliceatur an non, ut, si ob honorem aliquem promittat, teneatur, si minus, non. 1. Labeo scribit extra causam donationum esse talium officiorum mercedes ut puta: si tibi adfuero, si satis pro te dedero, si qualibet in re opera vel gratia mea usus fueris. 2. Non potest liberalitas nolenti adquiri. 3. Si quis dederit pecuniam mutuam Titio reddendam seio, cui donatum volebat, deinde Titius mortuo donatore Seio dedisse proponatur, erit consequens dicere pecuniam Seii fieri, sive mortuum scivit sive ignoravit is qui dabat, quia pecunia fuit dantis: sed si quidem ignoravit mortuum, erit liberatus, si sic mutuam pecuniam accepit solvendam Seio. Si autem mandavero tibi, ut pecuniam Titio des, cui donare volebam, et tu ignorans me mortuum hoc feceris, habebis adversus heredes meos mandati actionem: si sciens, non habebis. 4. Si quis servo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam expromiserit, non erit donatio, sed debiti solutio. Idem in pupillo, qui sine tutoris auctoritate debuerit, dicendum est, si postea tutore auctore promittat. 5. Sed et hae stipulationes, quae ob causam fiunt, non habent donationem. 6. Denique Pegasus putabat, si tibi centum spopondero hac condicione, si iurasses te nomen meum laturum, non esse donationem, quia ob rem facta est, res secuta est.

a proto se jedná o závazek. Pomponius však říká, že také ve výše uvedeném případě je třeba přihlédnout k tomu, co se stalo. Je totiž možné, že doba pěti let nebyla uvedena proto, aby bylo něco darováno. 2. Dále Aristo říká, že když je otrok za účelem darování předán tak, aby byl po pěti letech propuštěn na svobodu, ale patří jinému, je možné váhat, zda může být vydržen, protože do toho vstupuje jakési darování. Pomponius říká, že se tento druh otázek vztahuje také na darování pro případ smrti, a spíše se domnívá, že lze říci, že vydržení nastupuje, je-li darováno tak, že má být propuštěn po pěti letech. 3. Labeo[408] říká, že pokud by mi někdo daroval cizí věc a já na ni vynaložím značné náklady a pak mi bude odebrána[409], nepřísluší mi proti dárci žádná žaloba. Pokud jednal podvodně, mohu ho samozřejmě žalovat z podvodu.

19. *TENTÝŽ v 76. knize Kediktu* Užíváme takové právo, že pokud je u státu sporné, zda došlo k darování, hledí se pouze na to, zda někdo slibuje nebo veřejně přislibuje státu z nějakého řádného důvodu, nebo nikoli, jako když slibuje kvůli úřadu[410], pak zavázán je, pokud nikoli, není. 1. Labeo[411] napsal, že mimo případ darování jsou odměny za takové služby, jako například pokud budu s tebou, nebo se za tebe zaručím, anebo budeš mít užitek z jakékoli mé činnosti nebo laskavosti. 2. Nechtějící nemůže obdržet štědrost. 3. Jestliže by někdo zapůjčil peníze Titiovi, aby je předal Seiovi, kterého chtěl[412] obdarovat, a kdyby je po smrti dárce Titius dal Seiovi, budou v důsledku toho peníze Seiovy, ať ten, kdo je daroval, o úmrtí věděl nebo nevěděl, protože peníze budou toho, kdo je dostal. Pokud ale o úmrtí nevěděl, bude osvobozen[413], jestliže zapůjčené peníze přijal, aby je plnil Seiovi. Jestliže tě požádám[414], abys dal peníze Titiovi, jehož jsem chtěl obdarovat, a ty to učiníš, aniž bys věděl, že jsem zemřel, budeš mít proti mým dědicům žalobu z příkazní smlouvy. Pokud jsi to věděl, nebudeš ji mít. 4. Jestliže někdo zapůjčil peníze otrokovi, který se poté stal svobodným, a zaručil se za to, nejedná se o darování, ale o splnění dluhu. Totéž je třeba říci o dítěti, které se stalo dlužníkem bez souhlasu poručníka, jestliže později se souhlasem poručníka slíbí[415]. 5. A také ty stipulace, které jsou uzavírány z nějakého důvodu, nejsou darováními. 6. Konečně se Pegasus[416] domníval, že když ti slíbím sto pod podmínkou, že odpřisáhneš, že budeš nosit mé jméno, o darování se nejedná, protože to[417] kvůli provedení záležitosti, a stalo se tak.

---

[408] Viz pozn. 87.
[409] Vlastníkem pomocí rei vindikace.
[410] Aby byl zvolen.
[411] Viz pozn. 87.
[412] Zapůjčitel.
[413] Ze závazku.
[414] Uzavřu s tebou příkazní smlouvu.
[415] Splnit.
[416] Pegasus, syn propuštěnce, za císaře Vespasiana byl náhradním konsulem. Stál v čele školy prokuliánů.
[417] Bylo učiněno.

20. *Marcellus libro vicensimo secundo digestorum* pr. Si patronus ex debita parte heres instituatur et libertus fidei eius commisit, ut quid daret, et hoc stipulanti fideicommissario promiserit, non erit cogendus solvere, ne pars ex legibus verecundiae patronali debita minuatur. 1. De illo dubitari potest, qui, quod per Falcidiam retinere poterat, voluntatem testatoris secutus spopondit se daturum: sed magis est, ut non possit suae confessioni obviare. Quemadmodum enim, si solvisset, fidem testatori suo adimplesse videbatur et nulla ei repetitio concessa fuerat, ita et stipulatione procedente contra fidem testatoris, quam adgnovit, venienti ei merito occurretur.

21. *Celsus libro vicensimo octavo digestorum* pr. Ut mihi donares, creditori meo delegante me promisisti: factum valet, ille enim suum recepit. 1. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicae causa promittere iussi, an summoveris donationis exceptione necne, tractabitur. Et meus quidem debitor exceptione te agentem repellere non potest, quia perinde sum, quasi exactam a debitore meo summam tibi donaverim et tu illam ei credideris. Sed ego, si quidem pecuniae a debitore meo nondum solutae sint, habeo adversus debitorem meum rescissoriam in id, quod supra legis modum tibi promisit ita, ut in reliquum tantummodo tibi maneat obligatus: sin autem pecunias a debitore meo exegisti, in hoc, quod modum legis excedit, habeo contra te condictionem.

22. *Modestinus libro octavo differentiarum* Eum, qui donationis causa pecuniam vel quid aliud promisit, de mora solutionis pecuniae usuras non debere, summae aequitatis est, maxime cum in bonae fidei contractibus donationis species non deputetur.

23. *Idem libro quinto decimo responsorum* pr. Modestinus respondit creditorem futuri temporis usuras et remittere et minuere pacto posse nec in ea donatione ex summa quantitatis aliquid vitii incurrere. 1. Modestinus respondit mente captum donare non posse.

24. *Iavolenus libro quarto decimo ex Cassio* Fideiussori eius, qui donationis causa pecuniam supra modum legis promisit, exceptio dari debet etiam invito reo, ne, si forte reus solvendo non fuerit, pecuniam fideiussor amittat.

20. *MARCELLUS ve 22. knize Digest* Je-li patron ustanoven za dědice k části[418], která mu přísluší, a propuštěnec svěřil svědomí[419], aby někomu dal a slíbil[420] učinit to stipulací, nebude nucen to splnit kvůli tomu, aby se nezmenšila část příslušející patronovi podle zákona. 1. Lze pochybovat o tom, kdo, s respektem k vůli zůstavitele, slíbil, že dá to, co by si mohl podržet podle Falcidiova zákona[421]. Je však správnější, že se nemůže obrátit zády ke svému slibu[422]. Pokud se mělo za to, že kdyby naplnil vůli svého zůstavitele a splnil, nemá žádný[423] na požadování nazpět, tak jako když se postupuje podle stipulace, bude mu právem překážet, když bude jednat proti vůli zůstavitele, kterou uznal.

21. *CELSUS ve 28. knize Digest* Na můj příkaz jsi mému věřiteli slíbil[424], abys mi daroval. Protože obdržel to, co mu náleží, je jednání platné. 1. Pokud jsem ale svému dlužníkovi přikázal, aby ti za účelem darování slíbil přehnaně[425], je třeba zkoumat, zda budeš odražen námitkou darování, nebo nikoli. Můj dlužník tě nemůže odrazit námitkou, protože jsem na tom tak, jako kdybych ti daroval částku vybranou od svého dlužníka a ty jsi mu ji zapůjčil. Pokud ale můj dlužník ještě peníze nesplnil, mám proti svému dlužníkovi žalobu na vrácení do předchozího stavu toho, co ti slíbil nad zákonnou míru tak, že ti zůstanu zavázán na tolik[426]. Kdybys však od mého dlužníka peníze vymohl, mám proti tobě kondikci[427] na to, co přesáhlo zákonnou míru.

22. *MODESTINUS v 8. knize Rozdílností* Je spravedlivé, aby ten, kdo z titulu darování slíbil peníze nebo něco jiného, nebyl povinen k úrokům kvůli prodlení splnění peněz, zejména když darování není pokládáno za smlouvu v dobré víře.

23. *TENTÝŽ v 15. knize Odpovědí* Modestinus[428] odpověděl, že věřitel může dohodou do budoucna prominout a snížit úroky a z velikosti částky nevyplývá nějaká vada[429]. 1. Modestinus odpověděl, že duševně nemocný darovat nemůže.

24. *IAVOLENUS ve 14. knize Z Cassia* Ručiteli toho, kdo slíbil z titulu darování peníze nad zákonnou míru, je třeba udělit námitku také proti žalovanému[430], aby pokud by snad žalovaný nemohl plnit[431], ručitel peníze nepozbyl.

---

418 Pozůstalosti.
419 Jedná se o fideikomis.
420 Patron.
421 *Lex Falcidia de legatis* byla přijata v roce 40 př. n. l. na návrh tribuna lidu Publia Falcidia. Omezovala volnost zůstavitele při zřizování odkazů. Tento zákon stanovil, že zůstavitel nemohl rozdat odkazy více než ¾ pozůstalosti, to znamená, že dědici zůstala alespoň ¼ (tzv. *quarta Falcidia* – Falcidiova čtvrtina). Pokud odkazy tuto výši přesáhly, byly poměrně kráceny. Viz zejména 35. kniha, titul 2 a 3.
422 Doslova „doznání".
423 Nárok.
424 To, co jsem dlužil.
425 Nad míru povolenou zákonem.
426 Ve zbývající zákonné výši.
427 Viz pozn. 379.
428 Viz pozn. 249.
429 Ohrožující platnost darování s ohledem na maximální povolenou výši darování.
430 Dárci.
431 Byl by insolventní.

25. *Idem libro sexto epistularum* Si tibi dederim rem, ut Titio meo nomine donares, et tu tuo nomine eam ei dederis, an factam eius putes? Respondit, si rem tibi dederim, ut Titio meo nomine donares eamque tu tuo nomine ei dederis, quantum ad iuris suptilitatem accipientis facta non est et tu furti obligares: sed benignius est, si agam contra eum qui rem accepit, exceptione doli mali me summoveri.

26. *Pomponius libro quarto ad Quintum Mucium* Nuda ratio non facit aliquem debitorem: ut puta quod donare libero homini volumus licet referamus in rationes nostras debere nos, tamen nulla donatio intellegitur.

27. *Papinianus libro vicensimo nono quaestionum* Aquilius regulus iuvenis ad nicostratum rhetorem ita scripsit: „Quoniam et cum patre meo semper fuisti et me eloquentia et diligentia tua meliorem reddidisti, dono et permitto tibi habitare in illo cenaculo eoque uti.“ Defuncto regulo controversiam habitationis patiebatur nicostratus et cum de ea re mecum contulisset, dixi posse defendi non meram donationem esse, verum officium magistri quadam mercede remuneratum regulum ideoque non videri donationem sequentis temporis irritam esse. Quod si expulsus nicostratus veniat ad iudicem, ad exemplum interdicti, quod fructuario proponitur, defendendus erit quasi loco possessoris constitutus, qui usum cenaculi accepit.

28. *Idem libro tertio responsorum* Hereditatem pater sibi relictam filiae sui iuris effectae donavit: creditoribus hereditariis filia satisfacere debet, vel, si hoc minime faciat et creditores contra patrem veniant, cogendam eam per actionem praescriptis verbis patrem adversus eos defendere.

29. *Idem libro decimo responsorum* pr. Donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur. 1. Quidam in iure interrogatus nihil sibi debere tutoris heredes respondit. eum actionem iure amisisse respondi: licet enim non transactionem, sed donationis haec verba esse quis accipiat, attamen eum, qui in iure confessus est, suam confessionem infirmare non posse. 2. Donationem quidem partis bonorum proximae cognatae viventis nullam fuisse constabat: verum ei, qui

25. *TENTÝŽ v 6. knize Dopisů* Co myslíš, že se stalo[432], pokud jsem ti dal věc, abys ji mým jménem daroval Titiovi, a ty jsi mu ji daroval svým jménem? Odpověděl[433], že když jsem ti dal věc, abys ji daroval Titiovi, a ty jsi ji dal svým jménem, pak pokud bude právo vykládáno přesně, skutek nenastal[434] a odpovídal bys z krádeže. Je však laskavější, že pokud bych žaloval toho, kdo věc přijal, budu odražen námitkou zlého úmyslu.

26. *POMPONIUS ve 4. knize Ke Quintu Muciovi* Pouhý účet[435] nedělá nikoho dlužníkem. Jako například když chceme darovat svobodnému člověku a do našich účtů jsme zaznamenali, že něco dlužíme, neznamená to žádné darování.

27. *PAPINIANUS ve 29. knize Otázek* Mladík Aquilius Regulus[436] napsal toto řečníkovi Nicostratovi[437]: „Protože jsi byl stále s mým otcem a tvoje výřečnost a píle ze mě učinila lepšího[438], daruji ti tu podkrovní světničku, kterou užíváš, a dovoluji ti v ní bydlet." Po Regulově smrti se Nicostratos soudil o bydlení, a když se na mě obrátil s touto záležitostí, řekl jsem, že se může hájit tím, že se nejedná o ryzí darování, nýbrž Regulus vynahradil námahu učitele nějakou odměnou, a proto se nemá za to, že darování bylo následující dobou[439] zrušeno. Kdyby byl Nicostratos vypuzen a šel k soudci, bude chráněn podle interdiktu[440], který je nabízen poživateli, jako by byl držitelem, neboť dostal užívání podkrovní světničky.

28. *TENTÝŽ ve 3. knize Odpovědí* Otec, kterému byla zanechána pozůstalost, ji daroval dceři, která je svého práva[441]. Dcera musí uspokojit pozůstalostní věřitele, nebo pokud to neučiní a věřitelé budou žalovat otce, je třeba ji žalobou s předepsanými slovy[442] přimět, aby otce proti nim hájila.

29. *TENTÝŽ v 10.*[443] *knize Odpovědí* Za darované se má to, co právo udělit nepřikazuje. 1. Kdosi dotázaný na soudu odpověděl, že dědici poručníka[444] mu nejsou ničím povinni. Odpověděl jsem[445], že tím pozbyl žaloby z poručenství. Tato slova je třeba chápat tak, že se nejedná o smír, ale o darování, avšak ten, kdo na soudu uznal[446], nemůže své uznání zpochybňovat. 2. Bylo přijato, že nelze darovat část majetku nejbližší žijící pokrevní příbuzné. Odpověděl[447], že je třeba v úplnosti zamítnout dědické žaloby tomu, kdo

---

[432] Kdo se stal vlastníkem?
[433] Iavolenus (více viz Příloha, I. díl).
[434] Titius se nestane vlastníkem.
[435] Zápis v účetní knize.
[436] Žák řečníka Nicostrata, jinak neznámý.
[437] Žil v době Aemilia Papiniana. Jinak neznámý.
[438] Člověka.
[439] Událostmi.
[440] Viz pozn. 65.
[441] Viz pozn. 185.
[442] *Actio praescriptis verbis* byla žalobou, která byla udělována v atypických případech, a jmenuje se tak proto, že na jejím začátku byla popsána situace, která vedla ke vzniku sporu.
[443] Správně se jedná o 12. knihu.
[444] Jeho.
[445] Papinianus.
[446] Nárok.
[447] Papinianus.

donavit ac postea iure praetorio successit, quoniam adversus bonos mores et ius gentium festinasset, actiones hereditarias in totum denegandas respondit:

30. *Marcianus libro singulari de delatoribus* Nam ei ut indigno aufertur hereditas.

31. *Papinianus libro duodecimo responsorum* pr. Donationes in concubinam collatas non posse revocari convenit nec, si matrimonium inter eosdem postea fuerit contractum, ad irritum reccidere quod ante iure valuit. An autem maritalis honor et affectio pridem praecesserit, personis comparatis, vitae coniunctione considerata perpendendum esse respondi: neque enim tabulas facere matrimonium. 1. Species extra dotem a matre filiae nomine viro traditas filiae quae praesens fuit donatas et ab ea viro traditas videri respondi nec matrem offensam repetitionem habere vel eas recte vindicare, quod vir cavisset extra dotem usibus puellae sibi traditas, cum ea significatione non modus donationis declaretur nec ab usu proprietas separetur, sed peculium a dote puellae distingueretur. Iudicem tamen aestimaturum, si mater iure contra filiam offensa eas revocare velit, et verecundiae maternae congruam bonique viri arbitrio competentem ferre sententiam. 2. Pater, qui filiae, quam habuit in potestate, mancipia donavit et peculium emancipatae non ademit, ex post facto donationem videbatur perfecisse. 3. Eiusmodi lege deposita in aede arca, ut eam ipse solus qui deposuit tolleret aut post mortem domini aelius speratus, non videri celebratam donationem respondi. 4. Ratae donationes esse non possunt post crimen perduellionis contractum, cum heredem quoque teneat, etsi nondum postulatus vita decesserit.

32. *Scaevola libro quinto responsorum* Lucius Titius epistulam talem misit: „Ille illi salutem. Hospitio illo quamdiu volueris utaris superioribus diaetis omnibus gratuito, idque te ex voluntate mea facere hac epistula notum tibi facio“: quaero an heredes eius habitatione eum prohibere possunt. Respondit secundum ea quae proponerentur, heredes eius posse mutare voluntatem.

daroval a následně se stal nástupcem podle praetorského práva, protože pospíchal v rozporu s dobrými mravy a právem národů[448];

30. *MARCIANUS v jediné knize O udavačích* neboť se mu pozůstalost odnímá jako nehodnému.

31. *PAPINIANUS ve 12. knize Odpovědí* Je stanoveno, že darování ve prospěch konkubíny[449] nelze odvolat, a to ani tehdy, když tito později uzavřeli manželství; nemůže být zpětně vadné to, co předtím podle práva platilo. Odpověděl jsem[450], že to, zda dříve nepředcházela manželská čest a náklonnost, je třeba zvážit srovnáním osob a posouzením společného života; tabulky[451] totiž manželství nezakládají. 1. Odpověděl jsem[452], že se má za to, že individuálně určené věci, které matka kromě věna předala jménem dcery muži, byly darovány přítomné dceři a jí předány muži. Pokud bude matka uražena[453], nebude mít žalobu na vrácení nebo vindikaci, protože muž se zaručil, že mu byly předány mimo věno, aby je užívala dívka, protože toto označení nevyjadřuje způsob darování ani není odděleno užívání od vlastnictví, ale dívce je odděleno pekulium[454] od věna. Pokud chce matka uražená dcerou odvolat[455] podle práva, soudce provede ocenění ve shodě s posouzením slušného muže a vynese rozsudek s ohledem na úctu k matce. 2. Otec daroval otroka dceři, kterou měl ve své moci, a jako emancipované jí udělil pekulium. Má se za to, že po tomto úkonu se stane darování platným. 3. Odpověděl[456], že pokud byla schránka[457] uschována v chrámu s dodatkem, že si ji vyzvedne pouze uschovatel nebo po smrti vlastníka Aelius Speratus[458], pak se nemá za to, že bylo darováno. 4. Darování uzavřená po spáchání trestného činu velezrady nemohou být potvrzena, i když zemřel[459] před vznesením obvinění, protože je zavázán také dědic.

32. *SCAEVOLA v 5. knize Odpovědí* Lucius Titius poslal takovýto dopis: „Tento pozdravuje onoho. Buď hostem, jak dlouho budeš chtít, užívaje zadarmo všechny horní pokoje[460]; tímto dopisem ti potvrzuji, že tak činíš ve shodě s mou vůlí.“ Ptám se, zda mu může jeho dědic právo bydlet zakazovat. Odpověděl[461], že podle toho, co bylo předloženo, jeho dědici mohou názor změnit.

---

448 Obecným institutem.
449 Viz kniha 25, titul 7.
450 Papinianus.
451 V tomto případě ve smyslu písemného záznamu.
452 Papinianus.
453 Manželem dcery.
454 Viz pozn. 390.
455 Darování.
456 Papinianus.
457 Také ale „pokladna“ nebo „skříň“.
458 Jinak neznámý.
459 Pachatel.
460 Tímto byla zřízena osobní služebnost zvaná *habitatio*.
461 Scaevola.

33. *Hermogenianus libro sexto iuris epitomarum* pr. Qui id, quod ex causa donationis stipulanti spoponderat, solvi constituit, actione constitutae pecuniae non in solidum, sed in quantum facere potest convenitur: causam enim et originem constitutae pecuniae, non iudicii potestatem praevalere placuit. Sed et condemnatus ex causa donationis in actione iudicati non frustra desiderat in quantum facere potest conveniri. 1. Ea lege donationis causa pecunia titio numerata, ut statim donatori mutuo detur, non impeditur dominii translatio: ac propterea isdem nummis donatori creditis novum dominium in his quaeritur. 2. Mutus et surdus donare non prohibentur. 3. Si, cum primus tibi donare vellet et tu donandi secundo voluntatem haberes, primus secundo ex voluntate tua stipulanti promiserit, perficitur donatio et, quia nihil primus secundo, a quo convenitur, donavit, et quidem in solidum, non in id quod facere potest condemnatur. Idque custoditur et si delegante eo, qui donationem erat acceptus, creditori eius donator promiserit: et hoc enim casu creditor suum negotium gerit.

34. *Paulus libro quinto sententiarum* pr. Si pater emancipati filii nomine donationis animo pecuniam faeneravit eamque filius stipulatus est, ipso iure perfectam donationem ambigi non potest. 1. Si quis aliquem a latrunculis vel hostibus eripuit et aliquid pro eo ab ipso accipiat, haec donatio inrevocabilis est: non merces eximii laboris appellanda est, quod contemplatione salutis certo modo aestimari non placuit.

35. *Scaevola libro trigensimo primo digestorum* pr. Ad eum, quem manumiserat, epistulam misit in haec verba: „Titius Sticho liberto suo salutem. Cum te manumiserim, peculium quoque tuum omne, quidquid habes tam in nominibus quam in rebus moventibus sive in numerato, me tibi concedere hac epistula manu mea scripta notum tibi facio.“ Eundem libertum testamento ex besse scripsit heredem, Sempronium ex triente: nec peculium Sticho legavit nec actiones praestari iussit. Quaesitum est, utrum in assem Sticho actio detur eorundem nominum, quae in peculio habuit, an utrisque heredibus pro portionibus hereditariis. Respondit secundum ea quae proponerentur utrisque heredibus pro hereditariis portionibus competere. 1. Lucius Titius fundum Maeviae donavit et ante traditionem eundem fundum post dies paucos Seio pignori obligavit et intra dies triginta Maeviam in vacuam possessionem eiusdem fundi induxit: quaero, an donatio perfecta sit. Respondit secundum ea quae proponerentur

33. *HERMOGENIANUS v 6. knize Výtahů z práva* Ten, kdo uznal splnit to, co z důvodu darování stipuloval, není žalobou ze slíbených peněz žalován na celek, ale na to, co může plnit. Bylo uznáno, že má přednost důvod a původ uznání peněz, a nikoli síla žaloby. Avšak také odsouzený z důvodu darování si v žalobě z rozsudku nikoli marně přeje, aby byl odsouzen na tolik, kolik může plnit. 1. Titiovi byly z důvodu darování vyplaceny peníze s doložkou, aby je ihned zapůjčil dárci. Převodu vlastnictví nic nepřekáží, proto když byly tytéž mince zapůjčeny dárci, nabývá se k nim vlastnictví znovu. 2. Němému a hluchému zakázáno darovat není. 3. Když ti chtěl Primus darovat a ty jsi měl vůli darovat Secundovi, pak jestliže ve shodě s tvou vůlí slíbil Primus stipulací Secundovi, je darování provedeno. Kdyby Primus Secundovi daroval a byl jím žalován, byl by odsouzen na celek, a nikoli na to, co může plnit. Totéž je dodržováno, také když byl pověřen[462] ten, kdo měl přijmout dar, a dárce se zaručil jeho věřiteli. V takovém případě se věřitel stará o svou vlastní záležitost.

34. *PAULUS v 5. knize Výroků* Jestliže otec zapůjčil na úrok peníze jménem emancipovaného syna s úmyslem mu darovat a synovi bylo stipulováno[463], nelze pochybovat, že je darování provedeno ve shodě s právem. 1. Jestliže někdo vyrval někoho banditům nebo nepřátelům, a z tohoto důvodu od něho přijal, je takovéto darování neodvolatelné. Nelze to označit jako mzdu za výjimečnou práci, neboť není přijímáno, aby byla záchrana života odměněna určitou částkou.

35. *SCAEVOLA ve 31. knize Digest* Tomu, koho propustil na svobodu, poslal dopis tohoto znění: „Titius zdraví svého propuštěnce Sticha. Protože jsem tě propustil na svobodu, oznamuji ti tímto vlastnoručně napsaným dopisem, že ti dávám celé tvé pekulium[464], cokoli máš jak v pohledávkách, tak v movitých věcech nebo v penězích." Téhož propuštěnce ustanovil ze dvou třetin v závěti dědicem a Sempronia ze třetiny. Stichovi však pekulium neodkázal ani nepřikázal postoupení žalob. Je otázkou, zda jsou dány žaloby pouze Stichovi z těch pohledávek, které byly součástí pekulia, nebo oběma dědicům, a to podle pozůstalostních podílů. Odpověděl[465], že podle toho, co bylo předloženo, přísluší[466] podle pozůstalostních podílů oběma dědicům. 1. Lucius Titius daroval Maevii pozemek a po několika málo dnech, než tento pozemek předal, ho zavázal[467] zástavou[468] Seiovi a během třiceti dnů[469] uvedl Maevii do prázdné držby téhož pozemku. Ptám se, zda došlo k darování. Odpověděl[470], že podle toho, co bylo

462 Provést darování.
463 Přijal slib vrácení peněz a úhrady úroků.
464 Viz pozn. 390.
465 Scaevola.
466 Žaloby.
467 Obtížil.
468 Hypotékou.
469 Před jejich uplynutím.
470 Scaevola.

perfectam: verum creditorem firmam pignoris obligationem habere. 2. Avia sub nomine Labeonis nepotis sui mutuam pecuniam dedit, et usuras semper cepit et instrumenta debitorum a Labeone recepit, quae in hereditate eius inventa sunt: quaero, an donatio perfecta esse videatur. Respondit, cum debitor Labeoni obligatus est, perfectam donationem esse.

předloženo, uskutečněno bylo. Věřitel však má plný nárok na zástavu[471]. 2. Babička jménem svého vnuka Labeona zapůjčila peníze, celou dobu pobírala úroky a přebírala od Labeona dlužní úpisy, které byly nalezeny v její pozůstalosti. Ptám se[472], zda se má za to, že došlo k darování. Odpověděl[473], že se darování uskutečnilo, protože byl dlužník zavázán Labeonovi.

[471] Hypotéku.
[472] Scaevola.
[473] Scaevola.

LIBER QUADRAGESIMUS

TITULUS DECIMUS
DE IURE AUREORUM ANULORUM

1. *Papinianus libro primo responsorum* pr. Inter ceteros alimenta liberto relicta non idcirco non debentur, quia ius aureorum anulorum ab imperatore libertus acceperit. 1. Diversum in eo probatur, qui iudicatus ingenuus collusione per alium patronum detecta condicioni suae redditus alimenta sibi, quae tertius patronus reliquerat, praeberi desiderat. Hunc enim etiam beneficium anulorum amittere placuit.

2. *Idem libro quinto decimo responsorum* Intra quinque annos pro ingenuitate sententia dicta rescissa fuerat: victum anulorum aureorum beneficium, quod ante sententiam pro ingenuitate dictam acceperit ac deposuit, non retinuisse respondi.

3. *Marcianus libro primo institutionum* Divus commodus et ius anulorum datum ademit illis, qui invitis aut ignorantibus patronis acceperant.

4. *Ulpianus libro tertio ad legem Iuliam et Papiam* Etiam feminae ius anulorum aureorum impetrare et natalibus restitui poterunt.

5. *Paulus libro nono ad legem Iuliam et Papiam* Is, qui ius anulorum impetravit, ut ingenuus habetur, quamvis in hereditate eius patronus non excludatur.

6. *Ulpianus libro primo ad legem Iuliam et Papiam* Libertinus si ius anulorum impetraverit, quamvis iura ingenuitatis salvo iure patroni nactus sit, tamen ingenuus intellegitur: et hoc divus Hadrianus rescripsit.

ČTYŘICÁTÁ KNIHA

DESÁTÝ TITUL
O PRÁVU ZLATÝCH PRSTENŮ[474]

1. *PAPINIANUS v 1. knize Odpovědí* Jestliže byly propuštěnci zanechány prostředky na živobytí, přísluší mu i přesto, že propuštěnec od císaře obdržel právo zlatého prstenu[475]. 1. Odlišně je o tom rozhodnuto, když byl rozsudkem uznán za zrozeného na svobodě, tajnou dohodou s jiným patronem byl navrácen do předchozího stavu[476] a poté požadoval prostředky na živobytí, které mu zanechal třetí patron. Bylo přijato, že pozbývá také dobrodiní prstenu[477].

2. *TENTÝŽ v 15. knize Odpovědí* V průběhu pěti let od vydání rozsudku o zrození na svobodě byl zrušen[478]. Odpověděl jsem[479], že poražený[480] si nepodržel dobrodiní zlatého prstenu, které obdržel před vyhlášením rozsudku ohledně zrození na svobodě a poté pozbyl.

3. *MARCIANUS v 1. knize Institucí* Božský Commodus[481] odebral právo prstenu[482] udělené těm, kteří ho přijali proti vůli patronů nebo bez jejich vědomí.

4. *ULPIANUS ve 3. knize K zákonu Iulia a Papia* Práva prstenů[483] a navrácení narození[484] mohou dosáhnout také ženy.

5. *PAULUS v 9. knize K zákonu Iulia a Papia* Ten, kdo získal právo prstenu[485], je považován za zrozeného na svobodě, ale jeho patron není vyloučen z pozůstalosti.

6. *ULPIANUS v 1. knize K zákonu Iulia a Papia* Pokud propuštěnec obdržel právo prstenu[486], i když spolu s právem zrozeného na svobodě se zachováním práva patrona, přesto je považován za zrozeného na svobodě, tak odepsal božský Hadrianus[487].

---

474 C. I. 6, 8.

475 Udělení zlatého prstenu císařem znamenalo nejen získání svobody, ale také povýšení do jezdeckého stavu. *Equites* byli příslušníci nižší římské šlechty, pro zařazení mezi jezdce se vyžadoval majetkový census 400 000 sesterciů.

476 Pozbyl postavení zrozeného na svobodě.

477 Zlatého.

478 Tento rozsudek.

479 Papinianus.

480 Propuštěnec ve sporu.

481 Císař Commodus (vládl v letech 180–192) byl synem císaře Marka Aurelia.

482 Zlatého.

483 Zlatých.

484 Na svobodě.

485 Zlatého.

486 Zlatého.

487 Císař P. Aelius Hadrianus (vládl v letech 117–138 n. l.) provedl mnoho změn, například dal vytvořit konečnou verzi soudních vyhlášek (*Edictum perpetuum Hadriani*), zavedl pevný řád postupu z jednoho úřadu do druhého (*cursus honorum*), reorganizoval vybírání daní v provinciích.

TITULUS QUINTUS DECIMUS

NE DE STATU DEFUNCTORUM POST QUINQUENNIUM QUAERATUR

1. *Marcianus libro singulari de delatoribus* pr. De statu defunctorum post quinquennium quaerere non licet neque privatim neque fisci nomine. 1. Sed nec eius status retractandus est, qui intra quinquennium decessit, si per huius quaestionem praeiudicium futurum est ante quinquennium mortuo. 2. Immo nec de vivi statu quaerendum est, si quaestio huius praeiudicium facit ei, qui ante quinquennium decessit: et ita divus Hadrianus constituit. 3. Sed interdum et intra quinquennium non licet de statu defuncti dicere: nam oratione divi Marci cavetur, ut, si quis ingenuus pronuntiatus fuerit, liceat ingenuitatis sententiam retractare, sed vivo eo qui ingenuus pronuntiatus est, non etiam post mortem, in tantum, ut etiam, si coepta quaestio fuit retractationis, morte eius extinguatur, ut eadem oratione cavetur. 4. Si quidem in deteriorem condicionem quis statum retractaret, secundum ea quae dixi praescribendum est. Quid ergo si in meliorem? Veluti pro servo libertus dicitur: quare non admittatur? Quid enim si servus quis dicatur quasi ex ancilla natus, quae ante quinquennium mortua est? Quare non liceat probare liberam fuisse? Hoc enim et pro mortua est. Et Marcellus libro quinto de officio consulis scripsit posse: ego quoque in auditorio publico idem secutus sum.

2. *Papinianus libro quarto decimo responsorum* pr. Non esse libertatis quaestionem filiis inferendam propter matris vel patris memoriam [memeriam] post quinquennium a morte non retractatam convenit. 1. Nec in ea re, quae publicam tutelam meruit, pupillis agentibus restitutionis auxilium tribuendum est, quod quinque annorum tempus, cum tutores non haberent, excesserit. 2. Praescriptio quinque annorum, quae statum defunctorum tuetur, specie litis ante mortem illatae non fit irrita, si veterem causam desistente qui movit longo silentio finitam probetur.

PATNÁCTÝ TITUL

PO PĚTI LETECH NENÍ TŘEBA ZJIŠŤOVAT STAV ZEMŘELÝCH[488]

1. *MARCIANUS v jediné knize O udavačích* Po pěti letech není dovoleno vyšetřovat ohledně postavení zemřelého ani na návrh soukromníka, ani státní pokladny. 1. Nelze zkoumat ani postavení toho, kdo zemřel v průběhu pěti let, pokud by takovéto vyšetřování bylo pozdějším předběžným rozhodnutím pro toho, kdo zemřel před pěti lety. 2. Dokonce ani nelze zkoumat postavení žijícího, pokud by takováto otázka byla předběžným rozhodnutím pro toho, kdo zemřel před pěti roky. Tak stanovil božský Hadrianus[489]. 3. Někdy není dovoleno hovořit o postavení osoby zemřelé v průběhu pěti let. Řečí[490] božského Marka[491] totiž bylo nařízeno, že když byl někdo prohlášen za zrozeného na svobodě, je možné rozsudek o zrození na svobodě zrušit jen za života toho, kdo byl za zrozeného na svobodě prohlášen, a nikoli po smrti[492]. A to až tak dalece, jak je v této řeči nařízeno, že i když již bylo vyšetřování otázky zahájeno[493], je jeho smrtí ukončeno. 4. Jestliže se někdo odvolává, aby zhoršil podmínky svého postavení, bude se postupovat podle toho, co jsem napsal výše. Co však, aby se zlepšilo? Například se řekne o otrokovi, že je propuštěncem. Proč ho nevyslechnout? Co však, když se řekne, že je otrokem, jako by se narodil z otrokyně, která zemřela před uplynutím pěti let? Proč by nebylo možné dovolit prokázat, že je svobodným? Je to totiž výhodné také pro zesnulou. Marcellus[494] v páté knize O úřadu konsula napsal, že to lze. Já jsem se k tomu při veřejném projednávání přiklonil také.

2. *PAPINIANUS ve 14. knize Odpovědí* Je přijato, že s ohledem na památku matky nebo otce nelze napadnut otázku svobody synů[495], pokud nebyla[496] znovu přednesena do pěti let od smrti[497]. 1. V té záležitosti, která si zasluhuje veřejného dohledu, nelze udělit pomoc žalujícím nedospělcům před jejich navrácením do předchozího stavu, protože již uplynulo pět let[498], kdy neměli poručníka. 2. Námitka pěti let, která chrání právní postavení zemřelých, nebude neúčinná proto, že bylo řízení zahájeno před smrtí[499], pokud bude prokázáno, že byl původní spor ukončen pro dlouhé mlčení[500] toho, kdo žaloval.

---

488 C. I. 7, 21.
489 Viz pozn. 487.
490 *Oratio* byl návrh císaře přednesený v senátu, na jehož základě bylo vydáno *senatus consultum*.
491 Viz pozn. 298.
492 Jeho.
493 Začalo odvolací řízení.
494 Viz pozn. 27.
495 Jejich.
496 Tato otázka.
497 Jejich.
498 Od doby.
499 Jejich.
500 Nečinnost.

3. *Hermogenianus libro sexto iuris epitomarum* Ante quinquennium defuncto status honestior, quam mortis tempore fuisse existimabatur, vindicari non prohibetur. Idcirco et si quis in servitute moriatur, post quinquennium liber decessisse probari potest.

4. *Callistratus libro primo de iure fisci* Primus omnium divus Nerva edicto vetuit post quinquennium mortis cuiusque de statu quaeri, sed et divus Claudius Claudiano rescripsit, si per quaestionem nummariam praeiudicium statui videbitur fieri, cessare quaestionem.

3. *HERMOGENIANUS v 6. knize Výtahů z práva* Nezakazuje se nárokovat, že právní postavení bylo před pěti lety důstojnějším než v době smrti. Proto také když někdo umírá v otroctví, je možné po pěti letech prokázat, že zemřel svobodný.

4. *CALLISTRATUS v 1. knize O právu státní pokladny* Jako první ze všech zakázal zkoumat právní postavení po pěti letech od smrti kohokoli ve své vyhlášce božský Nerva[501]. Také božský Claudius[502] odepsal Claudianovi[503], že se bude mít za to, že rozhodnutí v peněžním sporu nebylo vydáno, pokud je předchozím rozhodnutím po rozhodnutí o právním postavení.

[501] M. Cocceius Nerva, císař (vládl v letech 96–98 n. l.).
[502] Císař, vládl v letech 41–54 n. l.
[503] Jinak neznámý.

TITULUS QUARTUS
PRO EMPTORE

1. *Gaius libro sexto ad edictum provinciale* Possessor, qui litis aestimationem optulit, pro emptore incipit possidere.

2. *Paulus libro quinquagensimo quarto ad edictum* pr. Pro emptore possidet, qui re vera emit, nec sufficit tantum in ea opinione esse eum, ut putet se pro emptore possidere, sed debet etiam subesse causa emptionis. Si tamen existimans me debere tibi ignoranti tradam, usucapies. Quare ergo et si putem me vendidisse et tradam, non capies usu? Scilicet quia in ceteris contractibus sufficit traditionis tempus, sic denique si sciens stipuler rem alienam, usucapiam, si, cum traditur mihi, existimem illius esse: at in emptione et illud tempus inspicitur, quo contrahitur: igitur et bona fide emisse debet et possessionem bona fide adeptus esse. 1. Separata est causa possessionis et usucapionis: nam vere dicitur quis emisse, sed mala fide: quemadmodum qui sciens alienam rem emit, pro emptore possidet, licet usu non capiat. 2. Si sub condicione emptio facta sit, pendente condicione emptor usu non capiat. Idemque est et si putet condicionem extitisse, quae nondum exstitit: similis est enim ei, qui putat se emisse. Contra si exstitit et ignoret, potest dici secundum Sabinum, qui potius substantiam intuetur quam opinionem, usucapere eum. Est tamen nonnulla diversitas, quod ibi, cum rem putat alienam, quae sit venditoris, affectionem emptoris habeat, at cum nondum putat condicionem exstitisse, quasi nondum putat sibi emisse. Quod apertius quaeri potest, si, cum defunctus emisset, heredi eius tradatur, qui nesciat defunctum emisse, sed ex alia causa sibi tradi, an usucapio cesset. 3. Sabinus, si sic empta sit, ut, nisi pecunia intra diem certum soluta esset, inempta res fieret, non usucapturum nisi persoluta

ČTVRTÝ TITUL
KUPCEM[504]

1. *GAIUS v 6. knize K provinčnímu ediktu* Držitel, který nabídl ocenění předmětu sporu, začíná držet jako kupec.

2. *PAULUS v 54. knize K ediktu* Jako kupec drží ten, kdo věc skutečně koupil, a nepostačuje, aby byl takovéhoto názoru, tedy aby se domníval, že jako kupec drží, ale také musí existovat titul koupě. Jestliže ti však předám[505], aniž bys věděl, domnívaje se, že mám povinnost, pak vydržíš. Proč tedy nevydržíš, když se domnívám, že jsem prodal, a předám? Proto, že v ostatních[506] postačuje[507] v době předání, a tak vydržím, pokud je mi stipulována cizí věc, a vím o tom, a když je mi předávána, domnívám se, že je onoho[508]. U koupě se však přihlíží také k době uzavření smlouvy. Je tedy nejen třeba v dobré víře koupit, ale také v dobré víře nabýt držbu. 1. Případ držby a vydržení je odlišný. Správně je totiž možné říci, že někdo koupil, ale ve zlé víře. Obdobně, když někdo koupil věc s vědomím, že je jiného, bude držet jako kupec, avšak nevydrží. 2. Je-li koupeno pod podmínkou, pak kupec nevydrží, dokud není podmínka splněna. Stejně tomu bude, pokud by se domníval, že se podmínka splnila, ale ještě splněna nebyla. Obdobně tomu bude u toho, kdo se domnívá[509], že koupil. Naopak, když se splnila[510] a nevěděl[511], lze podle Sabina[512], který spíše klade důraz na obsah než na domněnku[513], říci, že vydrží[514]. Přece jen je však určitý rozdíl[515], zejména tehdy, když se kupec domnívá, že je věc někoho jiného, zatímco je prodávajícího, pak ji má[516] na základě vůle, kdyby se však domníval, že se podmínka ještě nesplnila, jako by se domníval, že ještě nekoupil. Což je zřejmé, když je zkoumáno, zda vydržení nenastane, když koupil zůstavitel a bylo předáno jeho dědici, který neví, že zůstavitel koupil, ale[517] že mu bylo předáno z jiného důvodu. 3. Sabinus[518], že pokud bylo koupeno tak, že kdyby nebyly peníze splněny do určitého dne, věc koupena nebude, pak pokud peníze splněny nebudou, vydrženo

[504] Také „Jako kupcem". C. I. 7, 26.
[505] Věc.
[506] Případech.
[507] Dobrá víra.
[508] Stipulujícího.
[509] Mylně.
[510] Podmínka.
[511] O tom kupec.
[512] Viz pozn. 63.
[513] Subjektivní pohled.
[514] Kupec.
[515] Mezi uvedenými případy.
[516] Kupec.
[517] Domnívá se.
[518] Říká.

pecunia. Sed videamus, utrum condicio sit hoc an conventio: si conventio est, magis resolvetur quam implebitur. 4. Si in diem addictio facta sit, id est nisi si quis meliorem condicionem attulerit, perfectam esse emptionem et fructus emptoris effici et usucapionem procedere Iulianus putabat: alii et hanc sub condicione esse contractam, ille non contrahi, sed resolvi dicebat, quae sententia vera est. 5. Sed et illa emptio pura est, ubi convenit, ut, si displicuerit intra diem certum, inempta sit. 6. Cum stichum emissem, dama per ignorantiam mihi pro eo traditus est. Priscus ait usu me eum non capturum, quia id, quod emptum non sit, pro emptore usucapi non potest: sed si fundus emptus sit et ampliores fines possessi sint, totum longo tempore capi, quoniam universitas eius possideatur, non singulae partes. 7. Eius bona emisti, apud quem mancipia deposita erant: Trebatius ait usu te non capturum, quia empta non sint. 8. Tutor ex pupilli auctione rem, quam eius putabat esse, emit. Servius ait posse eum usucapere: in cuius opinionem decursum est eo, quod deterior causa pupilli non fit, si propius habeat emptorem, et, si minoris emerit, tutelae iudicio tenebitur ac si alii minoris addixisset: idque et a divo Traiano constitutum dicitur. 9. Procuratorem quoque, qui ex auctione, quam mandatu domini facit, emerit, plerique putant utilitatis causa pro emptore usucapturum. Idem potest dici et si negotia domini gerens ignorantis emerit propter eandem utilitatem. 10. Si servus tuus peculiari nomine emat rem, quam scit alienam, licet tu ignores alienam esse, tamen usu non capies. 11. Celsus scribit, si servus meus peculiari nomine apiscatur possessionem, id etiam ignorantem me usucapere: quod si non

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Digesta seu Pandectae III / Digesta neboli Pandekty III*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.